

3. VIETNAMBEVÆGELSEN 1965-1976

USA's krig i Vietnam

USA's engagement i Vietnam begyndte for alvor i 1954, da Frankrig efter nederlaget til den kommunistiske oprørsbevægelse Vietminh ved Dien Bien Phu trak sig ud af Vietnam. Ved Genève-aftalen samme år enedes man om at dele landet i et kommunistisk nord og et ikke-kommunistisk syd, der skulle forenes ved valg i 1956. Den amerikanske regering var imidlertid overbevist om, at Nordvietnams leder, Ho Chi Minh, ville vinde valget, og at Sydvietnams fald til kommunisterne ville udløse en dominoeffekt i Sydøstasien. Eisenhower-administrationen besluttede derfor at garantere Sydvietnams selvstændighed, og med USA's velsignelse blokerede Saigon-regeringen for afholdelsen af det planlagte valg. Vietnam antog for amerikanerne en central placering i den kolde krig i Asien, og i den sidste halvdel af 1950'erne gav USA en mia. dollars i økonomisk hjælp til opbygningen af den nye nation. Hovedparten af bistanden gik imidlertid til etablering af Sydvietnams hær, levevilkårene på landet var fortsat vanskelige, og det korrupte og autoritære styre under Ngo Dinh Diem modsatte sig forslag om demokratisering og jordreformer. Den kommunistiske regering i Hanoi, der i årene efter Genève-aftalen havde været optaget af at konsolidere sin magt og nedkæmpe modstanderne, udnyttede den spirende utilfredshed i Syd, og i 1959 besluttede partiet at støtte den kommunistiske modstandsbevægelse i Sydvietnam, NLF (National Liberation Front, Nationale Befrielsesfront, ofte omtalt som Viet Cong). Diem svarede igen ved at forfølge modstandere og tvangsforflytte landsbyboere, hvilket blot øgede utilfredsheden og støtten til oprørerne.¹⁰⁰

I 1961, da John F. Kennedy tiltrådte som USA's præsident, var situationen

¹⁰⁰ For en oversigt over Vietnamkrigen se George C. Herring, *America's Longest War. The United States and Vietnam 1950-1975* (New York, 1986).

kritisk for Sydvietnam. Den nye regering var imidlertid overbevist om, at det var afgørende for USA's troværdighed i opgøret med Sovjetunionen, at man stod ved sine garantier over for Saigon-styret. USA optrappede derfor sit engagement og forsøgte at bekæmpe Viet Cong ved hjælp af en blanding af militære, økonomiske og politiske midler. Pentagon øgede antallet af militære rådgivere til 16.300 i 1963, der blev indsat helikoptere for at gøre Sydvietnams tropper mere mobile, og CIA iværksatte hemmelige operationer mod Nordvietnam. Samtidig søgte man at fratage Viet Cong dets støtte ved at samle landbefolkningen i befæstede landsbyer, og amerikanske udsendinge forsøgte at presse Diem til at gennemføre politiske og sociale reformer. Da Diem viste sig upåvirkelig, støttede USA indirekte et militærkup i november 1963. Da Kennedy kort tid efter blev myrdet og afløst af vicepræsident Lyndon Johnson, var USA's stilling i Vietnam mere håbløs end på noget tidligere tidspunkt: Viet Cong havde vundet yderligere terræn, de befæstede landsbyer havde ikke frataget oprørerne deres støtte, og den folkelige utilfredshed med Saigon-regeringen var vokset. Resultatet af optrapningen var, at konflikten var blevet militariseret, Saigon-styret var blevet svækket, og en amerikansk tilbagetrækning på dette tidspunkt ville blive opfattet som et nederlag i den kolde krig.¹⁰¹

Selvom det stod klart, at situationen var uholdbar, fortsatte Johnson i 1964 forgængerens politik, og antallet af amerikanske rådgivere steg til 23.300. I begyndelsen af august 1964 stødte amerikanske og nordvietnamesiske krigsskibe sammen i Tonkin-bugten, og Kongressen vedtog en resolution, der bemyndigede præsidenten til med alle midler at forsvare de amerikanske styrker mod angreb. Det var den resolution, som den amerikanske regering henviste til, da USA et halvt år senere indledte luftbombardementer og indsatte kamptropper. Det kom senere frem, at den amerikanske regering havde fordrejet kendsgemningerne, og at de amerikanske skibe i Tonkinbugten havde været involveret i hemmelige operationer mod Nordvietnam, hvilket bidrog til at undergrave USA's troværdighed. Johnson-regeringen havde allerede besluttet sig for at eskalere krigen, men det blev holdt hemmeligt, for at præsidenten kunne blive genvalgt i november 1964 på et løfte om, at han aldrig ville sende amerikanske soldater til Vietnam¹⁰².

101 Foruden foregående reference se endvidere T.G. Fraser and Donette Murray, *America and the World since 1945* (Palgrave, 2002), s. 114-117; Richard Crockatt, *The Fifty Years War*, s. 235-245; Robert J. McMahon, *The Cold War. A Very Short Introduction* (Oxford University Press, 2003), s. 99-104.

102 Vedr. Tonkin-bugten se endvidere Tom Wells, *The War Within. America's battle over Vietnam* (Henry Holt and Company, 1994, 1996), s. 11-12.

Indtil 1965 havde Vietnamkrigen været en begrænset konflikt i Sydøstasien, som ikke havde vakt større opmærksomhed i omverdenen. Dette ændrede sig imidlertid, da USA for at stabilisere det vaklende styre i Saigon og formindske den nordvietnamesiske infiltration den 6. februar 1965 iværksatte Operation Rolling Thunder, bombekampagnen mod Nordvietnam. Kort tid efter blev de første kamptropper indsat for at beskytte de amerikanske baser, og i april 1965 besluttede Johnson at øge antallet af soldater med 40.000 og at give dem offensive beføjelser. I de følgende år optrappede USA indsatsen, indtil der i 1968 fandtes 540.000 amerikanske soldater i Sydvietnam. Den amerikanske militærmaskine var imidlertid ikke nærmere en sejr, da Nordvietnam blot tilsvarende øgede sit engagement i Sydvietnam. Ved udgangen af 1967 havde USA mistet 13.500 mand mod omkring 220.000 faldne Viet Cong-soldater. Samtidig var omkostningerne ved krigen omfattende, store dele af Vietnam var blevet ødelagt, et ukendt antal civile var omkommet under jagten på Viet Cong, og op mod fire millioner sydvietnamesere var blevet drevet på flugt. Især bombningerne af Nordvietnam gav anledning til kritik, og i USA voksede en bred fredsbevægelse frem med støtte fra det nye venstre, pacifister og liberale. I den hidtil største manifestation demonstrerede 100.000 mennesker mod krigen i Washington den 21. oktober 1967.¹⁰³

Den amerikanske tro på en sejr i konflikten led et afgørende knæk, da Nordvietnam iværksatte den såkaldte Tet-offensiv den 30. januar 1968. Selvom de kommunistiske styrker blev slået tilbage med alvorlige tab, viste angrebet, at der endnu var lang vej til en amerikansk sejr. Da den amerikanske øverstbefalende, general William Westmoreland, anmodede om forstærkninger på yderligere godt og vel 200.000 mand, udløste han en større selvransagelse hos ledelsen i Washington. Resultatet blev, at præsident Johnson afviste anmodningen, begrænsede bombningen af Nordvietnam, erklærede sig rede til fredsforhandlinger og opgav at genopstille ved præsidentvalget. Resten af året slæbte fredsforhandlingerne i Paris sig af sted uden resultat, og trods et bombestop den 31. oktober lykkedes det ikke Johnson at få en fredsftale i stand.¹⁰⁴

USA's nye præsident, Richard Nixon, var overbevist om, at det var af afgørende betydning for etableringen af hans "Grand Design", anerkendelse af det kommunistiske Kina og afspænding med Sovjetunionen, at USA fortsat fremstod

103 George C. Herring, *America's Longest War*; Tom Wells, *The War Within. America's battle over Vietnam*, s. 20, 21, 174 ff.

104 Jf. også T.G. Fraser and Donette Murray, *America and the World since 1945*, s. 139-143.

som en stærk og troværdig supermagt. Det var derfor hans mål at opnå ”peace with honor” ved hjælp af en gradvis amerikansk tilbagetrækning, vietnamisering af krigen og forstærket pres på Hanoi. Det var imidlertid en strategi, der forlængede krigen og forstærkede modstanden hjemme i USA. I 1969 beordrede Nixon hemmelige bombninger af nordvietnamesiske baser i Cambodia, og i oktober og november var USA præget af omfattende og fredelige demonstrationer. Da den amerikanske hær den 30. april 1970 invaderede Cambodia og dermed udvidede krigen, eksploderede de amerikanske universiteter i et ramaskrig, hvor seks studerende blev skudt af nationalgarden. I april 1972 svarede USA igen på en mislykket nordvietnamesisk invasion af Sydvietnam med flådeblokade, minering af havne og øgede bombninger. Optrapningen kulminerede, da USA gennemførte de hidtil mest intensive bombninger af Hanoi i julen 1972 for at tvinge det kommunistiske styre til at underskrive en fredsaftale. Hver eskalering blev efterfulgt af stadig mere desperate og voldelige protester i USA og resten af verden. Endelig i januar 1973 indgik USA og Nordvietnam fredsaftalen i Paris, og de sidste amerikanske tropper blev trukket tilbage. Uden massiv amerikansk støtte var Sydvietnam i realiteten prisgivet, og den 1. maj 1975 kunne de nordvietnamesiske styrker indtage præsidentpaladset i Saigon, som straks blev omdøbt til Ho Chi Minh City. Krigen havde kostet over 58.000 amerikanske, 107.000 sydvietnamesiske og en halv million kommunistiske soldater livet, et ukendt antal civile vietnamesere var blevet dræbt, millioner havde mistet deres hjem, og Vietnam havde lidt omfattende fysiske og økologiske ødelæggelser. USA havde gennem sit mangeårige engagement kastet flere bomber over Vietnam, end der sammenlagt var blevet kastet i alle andre konflikter. I økonomiske termer havde krigen kostet USA i omkanten af 150 milliarder dollars. Samtidig havde krigen svækket USA's omdømme i verden og styrket de kræfter i den vestlige verden, der var i opposition til de bestående samfund.¹⁰⁵

Selvom USA havde været engageret i den asiatiske konflikt siden maj 1959, vakte engagementet ikke større opsigt i den amerikanske offentlighed før midten af 1960'erne, hvorefter krigen til gengæld blev et betydeligt nationalt anliggende. Væsentlig herfor var gennemførelsen af Operation Rolling Thunder. Samme måned som bombetogtet gennemførtes, februar 1965, arrangerede en gruppe stu-

105 George C. Herring, *America's Longest War*, jf. Geir Lundestad, *East, West, North, South*, s. 102-109. Den amerikanske fredsbevægelse, der var af stor inspiration for den danske Vietnambevægelse, er beskrevet i Todd Gitlin, *The Whole World Is Watching. Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left* (Berkeley, Los Angeles & New York, 1980); Tom Wells, *The War Within*.

derende det første såkaldte teach-in møde på Michigan Universitetet, hvorefter der i løbet af få måneder arrangeredes tilsvarende møder på andre amerikanske universiteter. Blandt andet gennemførtes et 36-timers *teach-in-møde* på Berkeley Universitetet med op mod 30.000 deltagere, hvor spørgsmålet om den amerikanske krigsdeltagelse stod centralt. Den amerikanske Vietnambevægelse var i sin vorden.¹⁰⁶

Historien om den amerikanske Vietnambevægelse skal ses i sammenhæng med udviklingen inden for det amerikanske nye venstre (New Left). Denne bevægelse var gennem 1960'erne et samlingssted for forskellige oppositionelle bevægelser, herunder Vietnambevægelsen. På grund af bevægelsens heterogene karakter er det vanskeligt at definere dens politiske synspunkter præcist, men fælles for deltagerne var blandt andet en kritik af det bestående samfund, en afvisning af antikommunisme og et ønske om direkte demokrati. Gennem 1960'erne gennemgik bevægelsen en væsentlig politisk forandring fra at være en reformistisk bevægelse til at inkludere en række radikalt venstreorienterede grupper af forskellige, undertiden konkurrerende marxistisk-leninistisk opfattelser.

En vigtig aktør inden for New Left var studenter- og protestbevægelsen SDS (Students for a Democratic Society, Studenter for et Demokratisk Samfund). I første halvdel af 1960'erne var SDS navnlig engageret i spørgsmål om borgerrettigheder, herunder sortes rettigheder, samt social retfærdighed. I midten af 1960'erne engagerede bevægelsen sig imidlertid i den gryende Vietnambevægelse, og samtidig traf SDS beslutning om, at alle krigsmodstandere uanset partitilhørsforhold var velkomne i bevægelsen. Dermed åbnede SDS for tilslutning fra radikalt venstreorienterede kredse, hvilket fik den følgevirkning, at i amerikansk forstand liberale krigsmodstandere i stigende grad stillede sig skeptisk til SDS. Efter i en tid væsentligst at have kritiseret det amerikanske engagement i Vietnamkrigen gennem demonstrationer, happenings og lignende skiftede SDS's aktiviteter karakter. I vinteren 1966 vedtog SDS således en strategi, der er omtalt "fra protest til modstand" ("from protest to resistance"), hvorved bevægelsen argumenterede for, at unge skulle nægte at gøre militærtjeneste. I slutningen af 1960'erne blev SDS's aktioner stadigt mere militante, og i 1969 gik bevægelsen i opløsning.¹⁰⁷ Som en udløber af SDS, og parallelt med den brede amerikanske Vietnambevægelse, dannedes en ny gruppe, der kaldte sig The Weather Under-

106 Simon Hall, *Peace and Freedom. The Civil Rights and Antiwar Movements in the 1960s* (University of Pennsylvania Press, 2006), s. 22.

107 Simon Hall, *Peace and Freedom*, s. 23-24, 121, jf. Tom Wells, *The War Within*, s. 303-306.

ground. Medlemmer heraf gik under jorden og påbegyndte ved hjælp af bombe-attentater og røverier en kamp mod den amerikanske stat.¹⁰⁸ Den amerikanske Vietnambevægelse havde, som det vil fremgå, sine paralleller i Danmark, hvor Vietnambevægelsen også splittedes i slutningen af 1960'erne i en såkaldt moderat (Vietnam 69) og en mere radikal (DDV) fløj.

Vietnambevægelsen i Danmark

Vietnambevægelsen i Danmark opstod parallelt med den ovenfor skitserede udvikling og under indtryk heraf. Bevægelsen fungerede således som et vigtigt samlingspunkt og katalysator for venstrefløjen i sidste halvdel af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne. På den ene side mobiliserede den en lang række venstreorienterede grupper og aktivister i modstanden mod USA og dets krig i Vietnam, og den betød, at venstrefløjen nød en vis folkelig sympati. Dermed var Vietnamkrigen en vigtig faktor bag fremvæksten af "det nye venstre" i slutningen af 1960'erne. På den anden side var Vietnambevægelsen karakteriseret af løbende stridigheder og splittelser. Visse dele af venstrefløjen blev radikaliseret og greb til stadig mere voldelige aktionsformer, hvilket førte dem i et modsætningsforhold til mere moderate kræfter i "det gamle venstre". Den eksisterende forskning inddeler den danske Vietnambevægelses historie i fire perioder: 1965-66, 1967-69/70, 1969/70-72/73 og 1972/73-76. Den første periode var karakteriseret ved spredte og ukoordinerede aktiviteter, men den næste periode var en såkaldt "blomstringsperiode" med mange "bredtfavnende initiativer". Den tredje periode var præget af stagnation og den fjerde af afmatning.¹⁰⁹ Bevægelsens storhedstid varede således kun kort, fra omkring 1967 til 1970, og historien om bevægelsen er ligeså meget en historie om indbyrdes opgør som om de store demonstrationer og kampen mod USA-imperialismen. For så vidt ses der visse paralleller i den danske og den amerikanske Vietnambevægelses historie.

Der var imidlertid flere, og mere internt danske, årsager til, at modstanden mod Vietnamkrigen fik så stor gennemslagskraft i Danmark. En vigtig inspirationskilde var Kampagnen mod Atomvåben fra begyndelsen af 1960'erne, hvor tusindvis af danskere, fortrinsvis fra venstrefløjen og traditionelle pacifistiske

¹⁰⁸ Tom Wells, *The War Within*.

¹⁰⁹ Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 74.

kredse, trodsede uvejr og kritik og marcherede for at vise deres modstand mod atomoprustningen. Samtidig begyndte stadig flere at interessere sig for nøden i den tredje verden, og man samledes i solidaritetsorganisationer som Algierkomitéen, der protesterede mod Frankrigs brutale bekæmpelse af uafhængighedsbevægelsen i Algeriet, og Den Danske Anti-Apartheid Komité, der oplyste om undertrykkelsen af den sorte befolkning i Sydafrika. Vietnambevægelsen blev også det fælles samlingspunkt for den fremvoksende venstrefløj i 1960'erne, som så krigen som et udtryk for den amerikanske imperialismes undertrykkelse af den tredje verden. For mange blandt det nye venstre handlede det ikke kun om at tvinge USA ud af Vietnam, men tillige om aktivt at hjælpe befrielsesbevægelserne i den tredje verden og dermed svække de vestlige kapitalistiske systemer. Venstrefløjen var imidlertid en forskelligartet bevægelse, der ofte skændtes om mål og midler, og den omfattede bl.a. kredsen omkring tidsskriftet Politisk Revy, fraktioner i Studentersamfundet, det ungkommunistiske DKU, trotskisterne i SUF (Socialistisk Ungdoms Forum) og RS (Revolutionære Socialister), og maoisterne i KAK (Kommunistisk Arbejds Kreds). I slutningen af 1967 revnede SF, og et nyt parti så dagens lys: Venstresocialisterne. Heroverfor stod en mere moderat fløj bestående af DKP, socialdemokrater, fagforeningsfolk, SF, radikale og traditionelle pacifister, der ønskede en bred og tværpolitisk bevægelse med det formål at presse den danske regering til åbent at tage afstand fra USA's krig. Gennem hele sin historie var Vietnambevægelsen karakteriseret af modsætningerne mellem den militante og den moderate fløj og mellem de venstreorienterede grupper indbyrdes.¹¹⁰

PET's overvågning 1965-1976¹¹¹

Trotskisterne tager initiativet 1965-1967

PET synes ikke at have brugt større ressourcer på at overvåge den tidlige Viet-

110 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen: *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 74-77.

111 Nedenfor besvares folketingsspørgsmål nr. 178: "Er der medlemmer af "Russel-Tribunalet", som qua deres medlemskab er blevet overvåget og/eller registreret?"; og folketingsspørgsmål nr. 179: "Er der sket overvågning af arrangementer, som "Russel-Tribunalet" har afholdt?"; og folketingsspørgsmål nr. 182: "Er der medlemmer af "Vietnam 69", som qua deres medlemskab er blevet overvåget og/eller registreret?"; og folketingsspørgsmål nr. 183: "Er der sket overvågning af arrangementer, "Vietnam 69" har afholdt?"; og folketingsspørgsmål nr. 184: "Er der medlemmer af "Vietnamkomi-

nambevægelse. Det var i stedet Københavns Politis Afdeling E, der fulgte de første demonstrationer foran den amerikanske ambassade. Den 9. februar 1965 rapporterede således en kriminalassistent, at omkring 15 unge mennesker aftenen forinden havde protesteret mod de amerikanske bombardementer. Det var ikke lykkedes afdelingen at fastslå, hvem der havde arrangeret demonstrationen.¹¹² Dagen efter drejede det sig om en lignende demonstration arrangeret af KAK,¹¹³ og den 10. februar deltog omkring 100 personer i en protest foranstaltet af SUF og DKU. Da politiet forsøgte at konfiskere nogle plakater, hvor der stod ”Johnson er en morder”, kom det til det første sammenstød med demonstranterne. Ifølge Københavns Politis Afdeling E blev optøjerne anført af en trotskist, der blev betegnet som ”en farlig demonstrant”, der altid var med i forreste række, når der skulle demonstreres.¹¹⁴ Det gik straks mere fredeligt for sig, da Aldrig mere Krig mødte op foran ambassaden dagen efter,¹¹⁵ mens fire personer blev anholdt, da Gruppe 61 afholdt en ikke lovligt anmeldt demonstration den 12. februar. To af de anholdte, der ikke var kendt i PET, blev efterfølgende registreret.¹¹⁶

PET var under bevægelsens første år særligt optaget af trotskisterne, som ofte var initiativtagere til nogle af de mere opsigtsvækkende og udadvendte aktioner. Et tidligt eksempel på en trotskistisk aktivitet, der påkaldte sig PET's interesse, fandt sted i Randers i 1965. Ifølge PET var sammenhængen den, at et antal trotskister havde planlagt at bringe en bombe til sprængning i tilslutning til en militærøvelse med deltagelse af vesttyske soldater, idet trotskisterne ønskede at demonstrere deres modstand mod det danske alliancemedlemskab og vesttyske soldaters tilstedeværelse i Danmark. Situationen udviklede sig imidlertid derhen, at en af trotskisterne ved et uheld bragte bomben til sprængning i et hus, hvor blandt andre et barn kom til skade.¹¹⁷ Begivenhederne i Randers bidrog til, at PET fra begyndelsen var opmærksom på trotskistisk aktivitet i Vietnambevægelsen. Denne årvågenhed blev forstærket af en ny bombesag senere på året. I

téerne”, som qua deres medlemskab er blevet overvåget og/eller registreret?”, og folketingsspørgsmål nr. 185: ”Er der sket overvågning af arrangementer, som ”Vietnamkomitéerne” har afholdt?”

112 PET, emnesag: Notits, 9. februar 1965.

113 PET, emnesag: Notits, 10. februar 1965.

114 PET, emnesag: Notits, 11. og 12. februar 1965.

115 PET, emnesag: Notits, 12. februar 1965. Vedr. PET's syn på Aldrig mere Krig, se kapitel 7 i nærværende bind.

116 PET, emnesag: Notits, 19. februar 1965. Om Gruppe 61, se endvidere Kommissionens beretning, bind 9.

117 Om emnet, se Kommissionens beretning, bind 9.

slutningen af juni foretog politiet efter et tip ransgning i lokalerne hos en barnevognsfabrikant, der var kendt som et tilholdssted for trotskister. I lokalerne befandt der sig fire medlemmer af Socialistisk Aktion, deriblandt trotskisten Søren Kanstrup, ligesom der blev fundet sprængstof. Ifølge politiets unavngivne kilde skulle sprængstoffet anvendes til et attentat mod den amerikanske ambassade.¹¹⁸ Det lykkedes dog ikke at trænge til bunds i sagen, da de implicerede nægtede ethvert kendskab til sprængstoffet eller til planerne om at sprænge ambassaden i luften.¹¹⁹

Samtidig med at PET var opmærksom på trotskistiske aktiviteter, havde tje- nesten til tider svært ved at tage de unge revolutionære helt alvorligt, når deres aktioner mislykkedes: I begyndelsen af oktober 1965 afholdt trotskisterne sammen med DKP's Frederiksbergs-afdeling 1 og SUF et såkaldt V-dags møde på Rådhuspladsen. Under mødet meddeltes det, at man netop havde fået forbindelse med en vietnamesisk kammerat, der ville tale om de virkelige forhold i Vietnam. Vietnameseren indledte med at beskrive mishandlingerne af kvinder og børn, men ifølge Afdeling E's udsendtes referat havde han åbenbart misforstået noget, "thi han raabte gang på gang gennem højtaleranlægget, at grunden til hele miseren i Vietnam udelukkende maatte tilskrives kommunisterne." Dette var ikke just, hvad trotskisterne ønskede at høre, så han blev håndfast fjernet fra talerstolen. Derpå mødte nogle amerikanske soldater på orlov op og foldede en plakat ud, som gjorde opmærksom på, at det var amerikanerne, der i sin tid havde befriet Danmark fra den tyske besættelse. Det lykkedes nogle af deltagerne af få fat i plakaten, men en af soldaterne halede nu endnu en plakat frem. Også den måtte deltagerne fjerne og ødelægge for at kunne genoprette den anti-amerikanske stemning.¹²⁰

I takt med eskaleringen af krigen i 1966 tog den danske protestaktivitet til i styrke. Der blev fortsat afholdt debattmøder og teach-ins, der diskuterede baggrunden for konflikten, og som tiltrak et betydeligt antal deltagere. Et nyt indslag bestod i dannelsen af såkaldte Vietnamkomitéer, der hurtigt blev den vigtigste aktør i bevægelsen. Den første komité blev oprettet af KAK i januar 1966, og i marts fulgte den nok største og vigtigste, Nørrebro Vietnamkomité, som blev støttet af enkeltpersoner, politiske partier, ungdomsorganisationer og lokale fagforeninger. Dens mål var ved hjælp af oplysning, demonstrationer og påvirkning

118 PET, personsag: Ekstrakt-afskrift. Notits, 27. juli 1965.

119 PET, personsag: Notits, 22. juni 1967. Om emnet, se endvidere Kommissionens beretning, bind 9.

120 PET, emnesag: Notits, 4. oktober 1965.

af politikerne at få Danmark til at tage afstand fra krigen og at formå USA til at trække sig ud af Vietnam.¹²¹ PET fulgte nøje denne udvikling.¹²² I tjenestens rapport om oprettelsen af Nørrebro Vietnamkomité blev det noteret, at komitéen holdt til hos Malernes Fagforening, hvis formand var aktiv kommunist. Det var derfor PET's konklusion, at komitéen var dannet på kommunistisk initiativ.¹²³ Man mente også, at det var kommunisterne, der stod bag oprettelsen af Holstebro Vietnamkomité, og en gymnasieelev, der var sat i forbindelse med komitéen, blev identificeret og registreret i PET.¹²⁴ Der blev også udarbejdet en indberetning om dannelsen af Amager Vietnamkomité i august 1966, hvori medlemmerne af arbejdsudvalget blev opregnet (fire var allerede registreret som DKP'ere, en som SF'er og en var ukendt), og komitéens formål blev refereret.¹²⁵ Denne komité skulle senere komme til at indtage en fremtrædende plads i PET's efterforskning. I februar 1967 bemærkede PET endvidere, at der var blevet dannet en Vietnamkomité i Hvidovre, og at arbejdsudvalget havde deltagelse af DsU, RU, DKP, SF, SUF og Socialdemokratiet. PET synes i den forbindelse at have været særligt bekymret over den socialdemokratiske deltagelse, men en kontakt kunne berolige med, at dette skulle være sket for "at holde lidt styr på kommunisterne og SF-erne."¹²⁶ Demonstrationerne foran den amerikanske ambassade synes ifølge ambassadens indberetninger til Washington at have været begrænset til kredse omkring DKP/DKU, SUF og trotskisterne. Demonstrationerne havde kun tiltrukket få deltagere, og de blev afviklet på fredelig vis.¹²⁷

Det var dog stadig trotskisterne, der tiltrak sig størst opmærksomhed. Det er imidlertid betegnende, at PET generelt vurderede, at der var mere tale om praleri og propaganda end om reelle handlinger fra trotskisternes side. Et eksempel

121 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 87-89.

122 Vietnamkomitéerne er nævnt på en liste fra 1966 over de organisationer, hvis virksomhed blev fulgt af PET. PET, ujournaliseret sag: "Blandede organisationer og bevægelser".

123 PET, emnesag: Notits, 18. april 1966.

124 PET, emnesag: Notits, 21. marts 1966; PET, emnesag: Notits, 13. maj 1966; PET, emnesag: Notits, 2. maj 1966.

125 PET, personsag: Notits, 21. september 1966.

126 PET, emnesag: Notits, 23. februar 1967.

127 NA, RG59, SNF 1964-66, POL DEN, box 2115; Vernon E. Bishop, Amembassy Copenhagen to Department of State, No. A-597, January 31, 1966; Bishop, Amembassy to Department of State, No. A-633, February 9, 1966; Bishop, Amembassy to Department of State, No. A-799, March 31, 1966; White, Amembassy Copenhagen to Department of State, No. A-109, September 1, 1966.

herpå var pressens omtale i sommeren 1966 af, at trotskisterne forsøgte at hverve frivillige til at kæmpe på Viet Congs side i krigen. PET var på grund af sin infiltration af den danske sektion af Fjerde Internationale allerede i april 1966 i stand til at underrette Justitsministeriet om planerne. Ifølge PET havde en delegation af trotskister besøgt Viet Congs repræsentation i Østberlin. Her havde vietnameserne givet udtryk for, at hvis danskerne ønskede at yde en virkelig hjælp, skulle de forsøge at hverve frivillige til krigen. Den danske delegation havde først været tilbageholdende og havde henvist til det danske forbud mod at hverve til krigstjeneste, men efter at være kommet hjem støttede forretningsudvalget ideen. Der blev talt om at omgå forbuddet ved at maskere de frivillige som arbejdskraft. PET havde imidlertid ikke høje tanker om trotskisternes viljestyrke og forudså, at de ville miste gejsten, når de begyndte at støde på vanskeligheder:

”Forretningsudvalget har i tidens løb fostret mange rabiater planer for yderligtgående politisk aktivitet, men ofte er det gået således, at når en sådan aktivitet skulle bringes til udførelse, er sammenholdet i forretningsudvalget bristet, og den påtænkte aktivitet er ikke blevet til noget. Formentlig vil omtalte hvervning komme til at lide samme skæbne.”¹²⁸

PET fik ret i sine forudsigelser. I et interview med Ekstra Bladet, som straks blev taget op af den øvrige presse, hævdede trotskisten Poul Møller, at man allerede havde hvervet flere som frivillige til Vietnam. PET var imidlertid i besiddelse af oplysninger, der godtgjorde, at trotskisterne ikke havde forsøgt at rekruttere en eneste frivillig, og at det fra trotskistisk side blev opfattet som et propagandanummer, der skulle give sektionen fordelagtig presseomtale. Forretningsudvalget havde derfor besluttet at udvælge tre trotskister, der skulle optræde som Vietnamfrivillige, og som skulle give interviews til pressen: ”Resultatet skulle så blive en artikel i EKSTRABLADET, som sektionen forudser vil give en meget fin reklame.”¹²⁹

Den efterfølgende presseomtale var dog af langt større omfang end ventet. Trotskisterne følte sig derfor nødsaget til at forsøge at sandsynliggøre, at man reelt var i færd med at rekruttere. Det blev af den grund besluttet at oprette falske hvervekontorer med adresser hos den kendte aktivist Finn Ejnar Madsen i mili-

128 PET, emnesag: Notits, 19. april 1966; PET, emnesag: Notits, 21. april 1966, vedhæftet brev til Justitsministeriet.

129 PET, emnesag: Notits, 10. august 1966; PET, emnesag: Notits, 15. august 1966, vedhæftet brev til Justitsministeriet, 16. august 1966. UM, ESU: Referat af møde 19. august 1966.

tærnægterlejren i Gribskov og hos et medlem i Odense. Der blev også planlagt kontorer hos medlemmer i Århus og Ålborg. Samtidig sørgede man for at garantere de medlemmer, der lod sig hverve, at de under ingen omstændigheder ville blive sendt til Vietnam. PET mente derfor, at hele manøvren kunne afskrives som et pressenummer.¹³⁰ Imidlertid medførte den store presseomtale, at omkring 100 personer meldte sig som frivillige, hvilket fik trotskisterne til at ændre holdning og forsøge at realisere projektet. Således indledte man et samarbejde med de svenske Vietnamkomitéer om idéen.¹³¹ De danske trotskister brugte også nummeret til at profilere sig på et Vietnammøde i Bruxelles, hvor det blev vedtaget at opstille en international brigade af Vietnamfrivillige. Da det imidlertid kom til stykket, var vietnameserne ikke længere interesseret. Derpå sygnede projektet hen.¹³² Men de danske trotskister havde fået megen omtale af affæren og havde antagelig vundet nogen sympati blandt ligesindede på den yderste venstrefløj.

En anden trotskistisk Vietnamaktivitet i 1966-67 var oprettelsen af Vietnamindsamlingen Giro 1616. I slutningen af maj 1966 oprettede den danske sektion af Fjerde Internationale ”Vietnam-Aktion 66”, der skulle fungere som en dækkorganisation ved de planlagte uroligheder under den kommende Rebild-fest. Samtidig barslede trotskisterne med et forslag om at iværksætte en ”to-fløjet” indsamling på arbejdspladserne, der skulle gå til Nordvietnam og Viet Cong. Trotskisterne sendte indbydelser til andre venstreorienterede kredse, og ved et møde den 15. juni 1966 nedsattes et arbejdsudvalg på 13 personer. De var alle registeret af PET, og udvalget bestod af seks trotskister, to KAK’ere, to DKP/DKU’ere, en SF’er, en ”venstreorienteret” og en, hvis tilhørsforhold ikke var fastslået nærmere. Maoisterne var imidlertid utilfredse med trotskisternes dominans, og de forlod senere arbejdsudvalget, der nu udelukkende bestod af folk fra Fjerde Internationale, DKP og en syndikalistisk/anarkistisk gruppe, der kaldte sig Zenit.¹³³ Trotskisterne kalkulerede fra starten med, at Justitsministeriet ikke ville give tilladelse til indsamlingen, og man lagde planer for, hvorledes afslaget kunne udnyttes politisk. Da ministeriet officielt afslog ansøgningen i slutningen af august 1966, besluttede trotskisterne alligevel at fortsætte indsamlingen for derved at skaffe den danske sektion presseomtale. Hvis myndighederne skred

130 PET, emnesag: Notits, 23. august 1966; Ibid: Notits, 23. august 1966, vedhæftet brev til Justitsministeriet.

131 PET, personsag: Notits, 19. oktober 1967.

132 UM, ESU: Referat af møde, 30. september 1966.

133 Om Zenit, se kapitel 5 nedenfor.

ind over for de enkelte indsamlere, kunne situationen udnyttes propaganda-mæssigt til at skabe politiske martyrer.¹³⁴ Afslaget udløste en række protester fra venstreorienterede kredse, hvilket også blev fulgt med interesse i PET: Da 24 fremtrædende fagforeningsformænd og intellektuelle underskrev en protest til Justitsministeriet, blev de alle søgt i PET's register. Det viste sig, at 19 var tidligere registreret.¹³⁵

Det gik imidlertid trægt med indsamlingen. I slutningen af september 1966 meddelte PET Justitsministeriet og Udenrigsministeriet, at man var kommet i besiddelse af en indsamlingsliste, hvoraf det fremgik, at knap en halv snes personer havde ydet bidrag af en størrelsesorden på omkring fem kr. til Giro 1616.¹³⁶ Samtidig forsøgte trotskisterne at omgå forbuddet ved at oprette såkaldte Vietnamkomitéer på arbejdspladserne, som skulle indsamle penge ved at sælge frimærker for fire kr. stykket. Ifølge PET håbede initiativtagerne dog stadig, at myndighederne ville gribe ind, hvilket i givet fald kunne udnyttes i propaganda-mæssig henseende.¹³⁷ I januar 1967 forlød det fra trotskistiske kredse, at der kun var indsamlet beskedne beløb.¹³⁸ Alligevel forsøgte man at opretholde illusionen om en storstilet Vietnamindsamling. Under afslutningen på den trotskistisk organiserede pinsemarch 1967 på Rådhuspladsen fik den nordvietnamesiske repræsentant overrakt en check på 25.000 kr., der angiveligt var resultatet af Giro 1616-indsamlingen. Sandheden var, at der ikke var dækning for beløbet, og nordvietnameseren var indforstået med, at checken skulle destrueres efter ceremonien. Det hele havde været et reklamenummer, iværksat for endnu engang at skaffe trotskisterne presseomtale. I virkeligheden var der kun blevet indsamlet 2.000 kr., som oven i købet var blevet brugt til at købe en båndoptager og et fotografiapparat i stedet for at gå til nødhjælp til Nordvietnam. Ifølge PET's oplysninger var det kommet frem på et forretningsudvalgsmøde blandt trotskisterne, at pengene fra Giro 1616 var gået til administration og rødvin. Trotskisterne havde dog angiveligt intet imod, at pengene ikke var kommet de nødlidende vietnamesere til gavn, for trotskisterne var enige om, ”at det ikke betød noget, hvad pengene var brugt til, for det er politikken, der betyder noget.”¹³⁹

134 PET, emnesag: Notits, 23. september 1966.

135 PET, emnesag: Notits, 5. oktober 1966.

136 PET, emnesag: Notits, 29. september 1966.

137 PET, emnesag: Notits, 9. november 1966. Samme notits findes i JM, P.O.-sag, vedhæftet notat af 14/11-1966.

138 PET, emnesag: Notits, 11. januar 1967.

139 PET, emnesag: Notits, 22. august 1967.

Aktivister fra den militante del af Vietnambevægelsen gjorde sig også bemærket ved voldelige sammenstød med tilhængere af Sydvietnam. Den 6. december 1966 lykkedes det en gruppe aktivister med trotskisten Finn Ejnar Madsen i spidsen at ødelægge et møde i Studenterforeningen arrangeret af den højreorienterede Demokratisk Alliance (DA) og med deltagelse af repræsentanter fra Sydvietnam. Inden mødet blev der kastet en stinkbombe, og da den besøgende sydvietnamesiske minister skulle have ordet, blev han afbrudt af en aktivist, der rev stolen væk under ham og væltede bordet. Under det efterfølgende slagsmål blev grosserer Hans Hetler fra DA slået bevidstløs. Dagen efter forsøgte Finn Ejnar Madsen og hans tilhængere at tiltvinge sig adgang til Handelshøjskolen i København, hvor der blev afholdt et lukket møde med de uheldige sydvietnamesere. Ifølge PET lykkedes det dog at afværge angrebet: ”Skolens elever, der opholdt sig i forhallen, afviste imidlertid uden vanskeligheder forsøget – dels ved hjælp af boldtræer, som de dunkede demonstranterne oven i hovedet med, så de mistede lysten til at forcere afspærringen.” Da politiet ankom og ryddede gaden, gav demonstranterne højlydt udtryk for deres ønsker om, at politiet var blevet i Buchenwald.¹⁴⁰ De voldelige optrin fik DA til at true med at oprette et mødeværn, der med knipler og vandkanoner skulle imødegå venstrefløjens vold. Planerne blev dog aldrig realiseret, og DA vandt ikke større tilslutning til sin støtte til USA og Sydvietnam.¹⁴¹

I begyndelsen af marts 1967, på et tidspunkt hvor Vietnambevægelsen var i hastig fremgang, fremlagde PET en oversigt over bevægelsens aktiviteter de seneste to år. Oversigten giver et indtryk af, at efterretningstjenesten havde svært ved at forstå befolkningens modstand mod krigen. Ifølge PET var den overvejende del af aktiviteterne kommunistisk inspireret, men efterhånden havde en række venstreorienterede og pacifistiske grupper tilsluttet sig kampagnen. PET havde talt 28 antiamerikanske demonstrationer, som næsten alle var foregået fredeligt. Desuden var modstanden kommet til udtryk i ulovlig opklæbning af plakater, afholdelse af debatmøder og vedtagelse af protestresolutioner til regeringen og Folketinget. Senest var der oprettet 18 Vietnamkomitéer, der var tværpolitisk

140 PET, emnesag: Notits, 30. november 1966, 6. december 1966, 8. december 1966; Notits, 9. december 1966.

141 PET, emnesag: Notits dateret ult. 1969. DAs involvering i Vietnamkrigen er beskrevet kritisk af medlemmer af De Danske Vietnamkomitéers Dokumentationsgruppe i Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under dække. Efterretninger om samspillet mellem NATO-politikere, efterretningstjeneste og højre-ekstremistiske grupper* (Demos, 1978), s. 87-134.

prægede og endda havde tiltrukket folk fra gejstlige kredse. PET fremhævede særligt trotskisternes rolle som ”inspirator og katalysator” for bevægelsen, og man pegede på Rebild-demonstrationer, Giro 1616-indsamlingen, den iscenesatte hvervning af Vietnamfrivillige og forsøget på at infiltrere og dominere Det Danske Bertrand Russell Råd. Tjenesten mente også, at det var trotskisterne, der stod bag en række hærværksaktioner mod amerikanske firmaer i Danmark, ligesom det var vurderingen, at tanken om sprængstofattentater mod den amerikanske ambassade og amerikanskejet ejendom var latent i sektionens inderkreds. Ifølge PET var det velbegrundet at antage, at den trotskistiske aktivitet var udløst af impulser fra Fjerde Internationales hovedkontor i Paris, idet flere udenlandske ledende trotskister havde besøgt den danske sektion, der også havde tæt kontakt med den franske trotskistleder.

PET så med dyb alvor på konsekvenserne af udviklingen:

”Vietnam-aktiviteten er uden sammenligning det venstre-orienterede initiativ, der i de senere år har vundet videst udbredelse og størst tilslutning i den del af den danske befolkning, der traditionelt ikke er engageret i dagens debat.”

Således havde mere moderate kræfter med SF’eren Niels Jørgen Hougaard og den radikale Ebbe Reich i spidsen på et møde i Odense i september 1966 uden held forsøgt at stifte et Vietnamråd, der skulle koordinere alle Vietnamaktiviteter. I januar 1967 var deltagerne endeligt blevet enige om at oprette et foreløbigt Vietnamarbejdets Koordinationsudvalg. Udvalget, der var tværpolitisk sammensat, havde taget initiativ til en underskriftsindsamling, og PET fandt det ”bemærkelsesværdigt”, at socialdemokratiske kredse som DsU, Frit Forum og Faglig Ungdom ville deltage heri. PET nærede i øvrigt ikke stor tillid til befolkningens holdning til konflikten:

”Uden dybere refleksioner lader dele af befolkningen sig tilsyneladende indoktrinere, og et faktisk misbrug af massemedierne har sået en anti-amerikansk sæd, der gødes kraftigt med andre af de sædvanlige venstreorienterede propagandamidler.”

Ifølge PET måtte en bevægelse, der var i opposition til USA’s og Danmarks udenrigspolitik, være resultatet af yderligtgående kræfters manipulation af en letpåvirkelig opinion. Men situationen indeholdt ifølge PET endnu mere dystre perspektiver, idet modstanderne forsøgte at gøre Danmark medansvarlig for grusomhederne gennem landets medlemskab af NATO. Det var derfor PET’s vurdering, ”at netop denne Vietnamkampagnes massepåvirkning til sin tid kan

vise sig at have efterladt velegnede udgangspunkter for kommende forsøg på at løsrive Danmark fra den vestlige forsvarsalliance.”¹⁴² Sikkerhedstruslen fra Vietnambevægelsen lå således i, at den kunne undergrave befolkningens tillid til NATO og i yderste konsekvens dreje Danmark ind på en neutralistisk kurs.

De første store Vietnamdemonstrationer 1967

I løbet af 1967 eskalerede Vietnamkrigen. De amerikanske bombardementer af Nordvietnam intensiveredes, og ved årets udgang befandt der sig en halv million amerikanske soldater i Sydvietnam. I Danmark tog Vietnambevægelsens spredte grupperinger endnu et skridt hen imod en samling af aktiviteterne. Samme dag, som politiinspektør Arne Nielsen afleverede sin redegørelse til Embedsmændenes Sikkerhedsudvalg, dannede syv Vietnamkomitéer i hovedstadsområdet De Storkøbenhavnske Vietnam Komitéer (DSVK). Denne sammenslutning tog klart parti for Nordvietnam og Viet Cong og havde som mål at få regeringen til at tage afstand fra USA's krigsførelse og at få USA til at trække sig ud. DSVK tog blandt andet del i Giro 1616-indsamlingen, støttede koordinationsudvalgets underskriftsindsamling ”Stop bombardementerne” og tilsluttede sig Russell Rådet.¹⁴³

I midten af maj 1967 afholdtes den hidtil største Vietnammanifestation, den skandinaviske pinsemarch, der startede i Oslo, og som via Helsingborg, Helsingør og Vedbæk sluttede i København. Ifølge PET's oplysninger, som stammede fra en kilde i det trotskistiske miljø, var der i virkeligheden tale om et trotskistisk styret arrangement. Den danske sektion af Fjerde Internationale havde modtaget en opfordring fra de svenske FNL-grupper om at stå for den danske del af marchen, og da man ønskede en så bred tilslutning som muligt, havde trotskisterne inddraget SUF og DKP i forberedelserne. Selvom det udadtil var DSVK og Nordsjællands Vietnamkomité, der stod som arrangører, var det trotskisterne, der var de reelle bagmænd. Ifølge PET's kilde var trotskisternes hensigt

¹⁴² UM, ESU: Referat af mødet 2. marts 1967. PET, emnesag: ”Den danske Vietnam-aktivitet. 1/1 65 - 15/2 67”, 15. februar 1967. Det mislykkede forsøg på at samle Vietnambevægelsen ved mødet i Odense 22. januar 1967 og den efterfølgende underskriftsindsamling er beskrevet i PET, emnesag: Notitser, 21. november 1966, 9. februar 1967 og 12. maj 1967; notits, 8. august 1967. Indsamlingens resultat var 227.963 underskrifter og 40.000 kr. til en annonce i *The New York Times*.

¹⁴³ Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 94-95.

at anvende marchen til at foranstalte en hærværksaktion mod den amerikanske ambassade i form af rudeknusninger og bemaling af facaden. Disse oplysninger tilgik PET allerede i februar 1967¹⁴⁴ og blev gentaget i advarsler udsendt til politiet i slutningen af april.¹⁴⁵ PET fulgte nøje marchen, som imidlertid blev meget stilfærdig. PET's medarbejdere vurderede, at optoget højst talte 2.000 deltagere, da det nåede ambassaden, og der blev ikke gjort nogen forsøg på at angribe bygningen, hvilket blev forklaret med, at et kraftig regnvejr havde lagt en dæmper på demonstranternes kamplyst.¹⁴⁶ En anden forklaring kan være, at PET's oplysninger var fejlagtige, og at der aldrig havde været planer om en hærværksaktion.

Selvom PET vurderede, at marchen havde været en skuffelse for de trotskistiske bagmænd, idet fremmødet kun var en brøkdel af det forventede antal på 20.000 demonstranter, og fordi hærværksaktionen var regnet væk, havde trotskisterne bevist, at de var i stand til at stable en klassisk frontoperation på benene:

”Det er kendetegnende for trotskyisterne, at de også ved denne lejlighed fik andre til at realisere deres planer, og det er bemærkelsesværdigt, at det i så stort et omfang lykkedes dem at drage kommunisterne ind i deres net og få disse til at bidrage med en både arbejdsmæssig og propagandamæssig ikke ubetydelig indsats, der nok på længere sigt skal blive udnyttet til trotskyistisk fordel.”¹⁴⁷

Denne opfattelse, at pinsemarchen havde været en trotskistisk operation, forklarer, hvorfor PET satte en del ressourcer til for at identificere deltagerne. PET observerede således 23 biler under marchen, hvis ejere blev identificeret og indført i de såkaldte ”D-kartoteker” (muligvis subversionsafdelingens arbejdskartoteker).¹⁴⁸ Der blev udarbejdet en fortegnelse på 88 personer, der var omtalt i sagsakterne.¹⁴⁹ PET opsnappede ved hjælp af en aflytningsoperation navnene på 172 personer, der havde tilmeldt sig marchen, og de blev noteret på en alfabetisk liste.¹⁵⁰ Det fremgår af en indberetning om en af marchens delta-

144 PET, emnesag: Notits, 2. februar 1967.

145 PET, emnesag: Arne Nielsen til politidirektøren i København m.fl., 28. april 1967; PET, emnesag: Notits, 19. april 1967.

146 PET, emnesag: Notits, 15. maj 1967.

147 PET, emnesag: Notits, 11. juli 1967.

148 PET, emnesag: Udateret liste: ”Vogne obs. under PINSEMARCHEN 1967”.

149 PET, emnesag: Udateret liste: ”Navnefortegnelse fra PINSEMARCHEN 1967”.

150 PET, emnesag: Udateret liste hvorpå der er skrevet i hånden: ”Tilmeldte til PINSEMARCH 1967 iflg. Trojka”.

gere, at personer, der talte i telefon med det aflyttede trotskistiske forlag Tema, blev noteret i et specielt register.¹⁵¹

Ifølge PET var den resterende del af året præget af antiamerikanske demonstrationer, der tog til i størrelse og voldsomhed. I slutningen af maj 1967 advarede Arne Nielsen om, at revolutionære kredse planlagde ”voldsomme demonstrationer” i forbindelse med et planlagt besøg af den amerikanske udenrigsminister Dean Rusk i København.¹⁵² Planerne bestod ifølge PET i, at demonstranterne ville blokere de tre broer mellem Amager og Sjælland og dermed stoppe Rusks kortege fra lufthavnen. PET støttede derfor et forslag om at fragte udenrigsministeren ind til byen i helikopter, ligesom man mente, at politiet var beredt til at klare, hvad demonstranterne ellers måtte kunne finde på.¹⁵³ Det blev aldrig klart, om demonstranterne ville have været i stand til at realisere deres planer, idet Rusks besøg blev aflyst. I slutningen af august, efter et voldsomt amerikansk bombardement af Hanoi, deltog flere hundrede medlemmer af bl.a. DKP, DKU, SUF, DsU, RU, Radikale Studenter, Studentersamfundet og DSVK i demonstrationer og fakkeltog ved den amerikanske ambassade. Protesterne forløb generelt fredeligt, selvom ambassaden bemærkede, at deltagerne var mere aktive end hidtil.¹⁵⁴ Ifølge PET’s indberetning om demonstrationen den 23. august forsøgte 15-20 af de mest aggressive medlemmer af ”inderkredsen” at bryde politiafspærringerne, men de blev drevet tilbage med brug af stavene.¹⁵⁵

I begyndelsen af september 1967 modtog PET en meddelelse fra en udenlandsk efterretningstjeneste om, at der skulle arrangeres en stor protestdemonstration i Washington D.C. den 21. oktober 1967. Der var også planer om at afholde lignende demonstrationer i flere europæiske lande og derved gøre dagen

151 PET, emnesag: Notits, 21. september 1967.

152 STM, RSU: Referat af møde 29. maj 1967. Den amerikanske ambassadør havde 8. maj erklæret over for stats- og udenrigsminister Jens Otto Krag, at man fra amerikansk side havde fuld forståelse for, hvis den danske regering ønskede at aflyse besøget ”af indenrigspolitiske grunde.” Udenrigsministeriet havde stået uforstående over for henvendelsen, og Arne Nielsen havde bekræftet, at man kunne garantere for sikkerheden under besøget. Jf. UM, ESU: Referat af møde 11. maj 1967.

153 STM, RSU: Referat af møde 8. juni 1967.

154 NA, RG59, SNF 1967-69, POL DEN, box 2044, White, Amembassy Copenhagen to Department of State No. A-116, August 25, 1967; White, Amembassy Copenhagen to Department of State No. A-137, September 1967. Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 96.

155 PET, emnesag: Notits, 24. august 1967. Talerne, der indbefattede Niels Helveg Petersen, Pia Dam, Ebbe Reich og Ib Nørlund, blev efterfølgende søgt i PET’s register. PET, emnesag: Notits, 29. august 1967.

til en international protestdag. Den udenlandske tjeneste udbad sig oplysninger om, hvorvidt der deltog statsborgere fra det pågældende land i eventuelle danske demonstrationer. Desuden udbad tjenesten sig informationer om mulige opfordringer til at blive militærnægter eller at desertere fra den amerikanske hær.¹⁵⁶ Efter demonstrationen videregav PET oplysninger til den udenlandske tjeneste. Det fremgik, at fire statsborgere fra det pågældende land havde gjort sig bemærket under protesterne. To havde brændt deres indkaldelsespapirer foran ambassaden.

I ugerne op til demonstrationen indløb der imidlertid en række alarmerende meldinger til PET, der indikerede, at nogle deltagere havde planer om at gribe til vold. En unavngiven kilde havde fortalt Københavns Politi, at en medarbejder ved et akademisk kursus havde propageret for demonstrationen blandt eleverne. Medarbejderen skulle have udtalt, at der ville blive uddelt stave til deltagere for at kunne forsvare sig mod eventuelle angreb fra politiets side, og at der ville blive forøvet hærværk i forbindelse med demonstrationen. Medarbejderen var allerede kendt i PET, idet han havde været genstand for en vis overvågning. Pågældende var desuden registreret som anmelder for DKP i 1964 og for at have været medarbejder ved Studentersamfundets blad ”Vietnam-fakta og perspektiver”.¹⁵⁷

Det forlød endvidere fra trotskisternes seneste forretningsudvalgsmøde, at man skulle gøre noget specielt ved demonstrationen, og at man skulle forsøge at give den ”et noget mere voldsomt præg.” Ifølge en ”sædvanlig pålidelig kilde”, sandsynligvis en kilde i den trotskistiske inderkreds, skulle bemærkningen forstås således, at man ville angribe ambassaden, hvis mulighederne bød sig.¹⁵⁸ En anden kilde rapporterede, at et medlem af Socialistisk Ungdoms Forum (SUF) havde hævdet, at demonstrationen ville blive den ”hårdeste og sjoveste”, man hidtil havde oplevet. Aktivisten skulle angiveligt have tilføjet, at hvis politiet provokerede ”så vil der straks blive løbet storm – de skal passe fandens på.”¹⁵⁹ Det forlød også, at Finn Ejnar Madsen, der havde forladt trotskisterne og dannet de Danske Rødgardister, planlagde sin egen demonstration samme dag. Ifølge den trotskistiske inderkreds var der fare for, at det ville udarte til slagsmål, når

156 PET, emnesag: Udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 1. september 1967. PET, emnesag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 13. november 1967.

157 PET, emnesag: Notits, 22. september 1967.

158 PET, emnesag: Notits, 5. oktober 1967.

159 PET, emnesag: Notits, 6. oktober 1967.

de to demonstrationer stødte sammen ved ambassaden.¹⁶⁰ Endelig havde en aflytningsoperation opsnappet en samtale mellem flere af de mest yderligtgående trotskister, hvor man diskuterede planer om at sprænge ambassaden i luften. En af deltagerne havde nævnt, at man ville få brug for bazookaer, morterer og tre lastbiler. PET's efterforskning havde imidlertid vist, at de indblandede ikke havde gjort noget forsøg på at realisere planerne, og at der nok bare var tale om pågældendes "sædvanlige pralerier."¹⁶¹

Sammenfattende kan det siges, at PET's oplysninger om mulige voldelige aktioner under demonstrationen den 21. oktober ikke var særlig konkrete. To af oplysningerne drejede sig om, at demonstranterne ville forsvare sig, hvis politiet provokerede eller angreb. Oplysningen om at man ville angribe ambassaden, hvis lejligheden bød sig, byggede på en uidentificeret kildes tolkning; en af oplysningerne handlede om interne modsætninger mellem demonstranterne; og en oplysning var åbenbart praleri. I ingen af tilfældene forelå der troværdige oplysninger om konkrete planer om angreb på ambassaden eller mod politiet. På den anden side havde PET og Københavns Politi god grund til at være på vagt over for mere eller mindre impulsive handlinger fra yderligtgående grupper som trotskisterne og rødgardisterne, der tidligere havde grebet til vold under demonstrationer.

Flere af disse oplysninger blev medtaget i PET's vurdering af den planlagte demonstration, som blev udarbejdet den 17. oktober, og som bl.a. blev videregivet til Justitsministeriet, Københavns Politi og en udenlandsk efterretningsmyndighed. Det blev her tilføjet, at De Erhvervshæmmede fra Frihedskampen ville deltage med deres gamle frihedskæmperarmbind, og at trotskisterne havde dannet deres eget ordensværn.¹⁶² Dagen inden demonstrationen udsendte PET en supplerende vurdering til Københavns Politi. Selvom rapporten ikke indeholdt afgørende nye oplysninger om eventuelle voldelige aktioner, var tonen betydeligt mere alarmerende end tidligere. PET pegede især på trotskisterne og rødgardisterne, idet "disse to grupper tæller adskillige af de hårdeste, mest hensynsløse og mest yderligtgående demonstranter." Tjenesten gjorde opmærksom på, at begge grupper var indstillet på at skabe uro og optøjer, og man havde erfaring for, at disse grupper tidligere havde haft held til at inddrage ellers moderate kredse i

160 PET, emnesag: Notits, 16. oktober 1967.

161 PET, emnesag: Notits, 17. oktober 1967.

162 Ibid.

hærværks- og voldshandlinger.¹⁶³ Det er ikke klart, hvad der var årsagen til, at PET's vurdering den 20. oktober var mere alvorligt formuleret end vurderingen fra tre dage tidligere.

PET's overvågning af forberedelserne til demonstrationen giver i øvrigt et indblik i tjenestens metoder og registreringspraksis vedrørende Vietnambevægelsen på dette tidspunkt. PET synes ikke at have haft særligt mange kilder i bevægelsen, og flere af de vigtigste oplysninger om mulige voldsaktioner stammede fra tjenestens overvågning af trotskisterne. Aflytningsoperationen og en kilde i det trotskistiske miljø gav tjenesten mulighed for at følge trotskisternes overvejelser. PET havde desuden en kilde i Koordineringen (et samarbejde mellem de politiske ungdomsorganisationer DsU, DKU, RU, Radikale Studenter, Studentersamfundet, Frit Forum og SUF). Denne kilde skaffede PET et referat af et udvalgsmøde og en adresseliste.¹⁶⁴

Det bevarede materiale viser, at PET på dette tidspunkt registrerede alle, der kunne betegnes som ledende medlemmer af Vietnambevægelsen. Anmelderne af demonstrationerne i København og Århus, deriblandt DsU's forbundsformand, blev således registreret.¹⁶⁵ I Århus blev en repræsentant for den lokale Vietnamkomité, der i et læserbrev opfordrede til at møde op, registreret.¹⁶⁶ Det samme gjaldt ikke-tidligere registrerede medlemmer af Koordineringens udvalg og repræsentanterne for de tilsluttede organisationer.¹⁶⁷ Desuden blev alle talerne ved demonstrationerne registreret.¹⁶⁸ I Århus observerede PET optøget og identificerede 15 af deltagerne. Tolv af disse var tidligere registreret, og resten var kendte af PET's lokalafdeling,¹⁶⁹ hvilket tyder på, at man her havde noteret de resterende tre i arbejdskartoteker. Endelig fik PET under demonstrationen et eksemplar af Vietnam-Solidaritet, der bl.a. indeholdt en liste med navnene på 16 kontaktpersoner. 14 af disse var registreret i forvejen, og de resterende to blev registreret på sagen.¹⁷⁰

Demonstrationen den 21. oktober 1967 er i den eksisterende litteratur blevet beskrevet som en omfattende protest mod krigen med 15.000 deltagere, som for-

163 PET, emnesag: Notits, 20. oktober 1967.

164 PET, emnesag: Notitser, 16. oktober 1967.

165 PET, emnesag: Notitser, 26. september 1967, notits, 6. november 1967.

166 Ibid.

167 PET, emnesag: Notitser, 16. oktober 1967.

168 PET, emnesag: Notits, 17. oktober 1967; notits, 6. november 1967.

169 Ibid.

170 PET, emnesag: Notits, 31. oktober 1967.

løb uden uroligheder.¹⁷¹ PET's afsluttende rapport om demonstrationens forløb giver et noget andet billede, hvilket til dels støttes af reportagerne i andre dele af pressen.¹⁷² Ifølge PET havde demonstrationen haft deltagelse af det tværpolitiske Koordineringen, Landsforeningen Aldrig mere Krig, De Storkøbenhavnske Vietnamkomitéer, Udvalget af 21/10 (Madsens rødgardister), Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen og trotskisterne. Demonstrationen havde imidlertid været domineret af DKP'ere, SUF'ere, trotskister og rødgardister, mens de mere moderate kræfter fra DsU, RU og Aldrig mere Krig havde spillet en mere tilbagetrukket rolle. PET skønnede, at marchen højst havde tiltrukket 5-6.000 deltagere, og at den var foregået roligt, indtil den officielt blev erklæret for afsluttet foran ambassaden. Eneste undtagelse var, da medlemmer af det trotskistiske ordensværn på Blågårds Plads fik udleveret små pakker, som PET formodede var røgbomber, af en af PET kendt kommunist. Umiddelbart efter demonstrationens opløsning begyndte en gruppe demonstranter at kaste røgbomber, plakatstænger og lignende mod politiet, som derefter trak stavene. Under det efterfølgende slagsmål blev der kastet sten mod politiet, og flere ruder i ambassaden blev knust. Et forsøg på at trænge igennem politiafspærringerne og storme ambassaden blev afværget og demonstranterne drevet bort. Fire personer blev anholdt, heraf en for at have sparket en politibetjent i hovedet. Det var PET's opfattelse, at der havde været tale om et planlagt forsøg på at provokere politiet og angribe ambassaden.¹⁷³ De voldsomme begivenheder, der fulgte i kølvandet på demonstrationen, synes således at bekræfte de noget ukonkrete forhåndsoplysninger, som PET havde modtaget.¹⁷⁴

171 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambbevægelsen 1960-1972*, s. 97. Den noget ensidige fremstilling skyldes nok, at forfatterne bygger på *Land og Folk, Information, Ekstra Bladet og Vietnam-Solidaritet*, der alle sympatiserede med demonstranterne.

172 Eksempelvis bragte *Politiken* en artikel om det efterfølgende slagsmål og angreb på ambassaden, "Flere såret af stenkast foran USA-ambassaden", *Politiken*, 22. oktober 1967.

173 PET, emnesag: PET-notits, 23. oktober 1967. PET's sagsmateriale om demonstrationen indeholder en notits, dateret 20. november 1967, der argumenterer for, at demonstrationerne 21. oktober havde været styret fra Moskva. Det fremgår ikke, hvorfra denne notits stammer, eller om PET var enig i vurderingen.

174 Den amerikanske ambassadør beklagede sig efterfølgende over den manglende beskyttelse af ambassaden, og at afspærringerne havde været hæmmende for de ansatte. Henvendelsen gav anledning til en del diskussion blandt involverede ministerier, hvor Justitsministeriets lovkontor havde fastslået, at det ikke ville være lovligt at forbyde demonstrationer foran en ambassade, selvom der var begrundet mistanke om, at de ville udvikle sig voldeligt. Udenrigsministeriets rådgiver i folkeret mente derimod, at man havde ret til at holde demonstranterne på forsvarlig afstand af ambas-

Som det vil være fremgået af det foregående, modtog PET i flere tilfælde i 1967 alarmerende oplysninger om, at den trotskistiske inderkreds havde planlagt uroligheder. Sådanne oplysninger indløb i tiden op til pinsemarchen i maj, Dean Rusks aflyste besøg i juni og demonstrationen i oktober. Mens pinsemarchen forløb fredeligt, og oktoberprotesten endte i uroligheder, så rejser de alarmerende meldinger spørgsmålet om, hvor troværdig PET's kilde i forretningsudvalget i den danske sektion af Fjerde Internationale var.¹⁷⁵ En forhenværende PET-medarbejder har oplyst, at da han begyndte at beskæftige sig med trotskisterne i sommeren 1966, havde man en kilde i den danske sektion, som senere fik selskab af endnu en. Kilden tilhørte en anden PET-medarbejder, der havde haft den med fra sin tidligere stilling i Københavns Politi: "Det var svært at kontrollere de oplysninger, der kom fra den enlige kilde, men de måtte jo stole på vedkommende. Det blev meget nemmere, da de fik endnu en kilde."¹⁷⁶

Det forekommer sandsynligt, at PET's kilder i trotskisternes forretningsudvalg var rekrutteret blandt højreorienterede kredse. Journalisten Henning Jensen tilhørte en fløj i Konservativ Ungdom, som ikke mente, at Det Konservative Folkeparti gjorde nok for at bekæmpe kommunisterne og støtte NATO. I 1962/63 var han med til at danne den antikommunistiske forening Demokratiske Alliance, der er blevet beskyldt for at infiltrere venstreorienterede partier og føre kartoteker over deres medlemmer. I 1969 offentliggjorde nyhedsbladet *Reflex*, hvis redaktør var Henning Jensen, lister med navnene på medlemmerne af Revolutionære Socialister og Socialistisk Aktion og på abonnenter, bidragydere og interesserede i den trotskistiske månedsbulletin *Socialistisk Information*.¹⁷⁷ I en notits undrede to af PET's medarbejdere sig over, hvorfra *Reflex* havde listerne, men de to PET-folk havde formentlig en hyttotese: "Som bekendt har REFLEX's redaktør for år tilbage været medlem af Den danske sektion af Fjerde Internationale, og den mulighed er derfor til stede, at han under dette medlemskab har skaffet sig anførte fortegnelser." En anden mulighed var, at en anden person, der også havde infiltreret trotskisterne, havde haft adgang til listerne.¹⁷⁸ Hvad de to PET-folk imidlertid ikke nævnte, var, at Henning Jen-

saden. Jf. ESU, Referat af møde, 10. november 1967. Der skete dog ikke nogen indskrænkninger i retten til at demonstrere foran den amerikanske ambassade.

175 Om emnet, se endvidere Kommissionens beretning, bind 9.

176 Kommissionens arkiv, RB: Hilbert Winther-Hinge, 23. april 2001.

177 PET, personsag: "Navnene på de røde revolutionsmagere", *Reflex*, december 1969.

178 PET, personsag: Notits, 15. december 1969.

sen havde været PET's kilde hos trotskisterne. Da to andre PET-folk i 1966 havde forsøgt at afhøre Jensen i en anden anledning, konstaterede de, at han nødtigt udtalte sig om konkrete forhold og henviste til sin "ordinære kontakt" i PET, med hvem han allerede havde "gennemdrøftet forholdene".¹⁷⁹ En artikel i Ekstra Bladet i 1976, der beskyldte Henning Jensen for at have lavet indbrud på SF's partikontor og kopieret medlemskartoteket, omtalte også en navngiven PET-medarbejder som Henning Jensens faste kontaktmand i PET og afslørede identiteten på en anden person, der også havde været kilde for PET.¹⁸⁰ Den navngivne PET-medarbejder hævdede internt, at han intet kendskab havde til historien, idet han i sine første år i Afdeling E kun havde arbejdet med sager vedrørende nøglepunkter og overtrædelser af radiospredningsloven.¹⁸¹ Han nævnte intet om sin senere kontakt til Henning Jensen. Men under den injuriersag, som Henning Jensen anlagde mod Ekstra Bladet og andre i forbindelse med beskyldningerne, bekræftede han, at han havde infiltreret Fjerde Internationale og videregivet oplysninger til PET.¹⁸² I 1992 oplyste Henning Jensen under en afhøring foretaget af Københavns Politi i forbindelse med efterforskningen af bombesprængningen hos Internationale Socialister i Søllerødgade, at han i et par år i 1960'erne havde fungeret som kilde for PET i Revolutionære Socialister. Jensen daterer ikke sin tid i RS mere præcist, men han henviser til en række begivenheder i midten af 1960'erne, hvor trotskisterne var involveret, såsom Randersbomben i 1965 og de årlige Rebildfester, der var udsat for demonstrationer fra 1965 og frem.¹⁸³ Jensens vidneudsagn blev bekræftet af en anden PET-medarbejder.¹⁸⁴ Der er således meget, der tyder på, at det var blandt andre Henning Jensen, der havde infiltreret den danske sektion af Fjerde Internationale, og som gav PET's medarbejdere oplysninger om trotskisternes planer om uroligheder og angreb på den amerikanske ambassade under Vietnamdemonstrationerne. Det kan ikke udelukkes, at PET's kilder havde en ideologisk interesse i at overdrive faren for, at demonstranterne ville gribe til voldelige midler. Henning Jensen agiterede ivrigt for Sydvietnams sag i slutningen af 1960'erne

179 PET, emnesag: Notits, 6. juli 1966.

180 PET, personsag: "Spionpolitiet brød ind og stjal SF's navnelister", *Ekstra Bladet*, 19. april 1976.

181 PET, personsag: Notits, 20. april 1976.

182 PET, personsag: Reuters Bureau, 22. august 1978.

183 PET, personsag: Afhøringsrapport, 14. april 1992. Om randersbomben, se Kommissionens beretning, bind 9.

184 PET, personsag: Notits, 28. april 1992.

og blev senere ansat på det sydvietnamesiske informationskontor,¹⁸⁵ og han kan derfor have haft en interesse i at miskreditere Vietnambevægelsen.

Russell-tribunalet 1967

I 1966 havde den engelske filosof Bertrand Russell taget initiativet til nedsættelsen af en international krigsforbryderdomstol, der skulle indsamle beviser, afhøre vidner og afsige en ”dom” over den amerikanske krigsførelse i Vietnam. Selvom tribunalet var selvbestaltet, ensidigt i sit fokus (det tog ikke stilling til kommunisternes krigsforbrydelser) og dets afgørelse nok var givet på forhånd, så vakte det stor opmærksomhed og gav legitimitet til modstanden mod krigen, idet det bestod af internationalt kendte videnskabsmænd og venstreintellektuelle som Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Vladimir Dedijer og Isaac Deutscher. I januar 1967 dannede en række fremtrædende kulturpersonligheder Dansk Bertrand Russell-råd, der havde som formål at bistå tribunalets arbejde og oplyse om dets virke. Blandt initiativtagerne var redaktør Ebbe Reich, Gyldendals direktør Ole Wivel og redaktionschef Erik Vagn Jensen. Da den franske regering forbød tribunalet at afholde sine møder i Paris, gennemførtes tribunalets 1. session i Stockholm. I maj 1967 blev det offentliggjort, at den 2. session ville blive afviklet i Danmark. Dette bragte den danske regering i et dilemma, idet det var klart, at de amerikanske allierede så med alt andet end sympati på tribunalet. Da statsminister Krag i september besøgte Washington, skal præsident Johnson angiveligt have givet udtryk for, at det ville blive anset som ”en uvenlig handling over for USA”, hvis tribunalet fik sæde i Danmark.¹⁸⁶ I begyndelsen af april 1967 slog Udenrigsministeriets direktør Paul Fischer fast i embedsmandsudvalget,

185 Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under dække*, s. 103.

186 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 93-94; Bo Lidegaard, *Jens Otto Krag*, bd. II, 1962-1978 (København, 2002), s. 367-368, 371. Den amerikanske modstand mod tribunalet kom også til udtryk, da filmen *Hverdag*, der handlede om tribunalets session i Roskilde i november-december 1967, havde premiere i 1968. Den amerikanske ambassadør protesterede mundtligt til udenrigsminister Hartling over, at danske skattekrøner havde finansieret filmen, som hun betegnede som ”an insult” mod USA. Ifølge ambassadøren var fremvisningen ”detrimental to the good relations” mellem de to lande, og hun anmodede derfor den danske regering om at trække filmen tilbage. Jf. NA, RG59, SNF 1967-69, POL DEN-US: White, Amembassy Copenhagen to Department of State, No. A-529, April 19, 1968, med vedlagt ”Talking paper”, April 10, 1968.

hvor bl.a. Arne Nielsen var til stede, at det ”ville være uheldigt og burde søges undgået”, at tribunalet kom til Danmark.¹⁸⁷ Statsminister Krag gav ved flere lejligheder udtryk for regeringens opfattelse af, at tribunalets virke ikke ville gavne forsøgene på at få en fredsaftale i stand, og at tribunalet derfor var uønsket i Danmark. Regeringen var villig til at bruge alle lovlige midler for at hindre Russell-tribunalet, hvilket bl.a. indebar, at vietnamesiske vidner ville blive nægtet visa.¹⁸⁸ At der var tale om en ren politisk beslutning fremgår tydeligt af et notat udarbejdet i Justitsministeriet i slutningen af april. Det blev her understreget, at det var mest hensigtsmæssigt at anvende fremmedlovgivningen til at hindre tribunalets virke i landet, ”idet der er tale om en politisk beslutning og ikke et sp. om opretholdelse af ro og orden.”¹⁸⁹

PET synes kun at have fulgt Russell-rådets aktivitet sporadisk i første halvdel af 1967. Da rådets sammensætning blev offentliggjort, skrev Arne Nielsen på et avisudklip: ”Hvad kender vi til rådets medlemmer?”¹⁹⁰ Tjenesten opstillede efterfølgende en liste over rådets 53 medlemmer (29 var tidligere registreret, men resten blev åbenbart ikke registreret på dette tidspunkt).¹⁹¹ Der er tegn på, at PET nøje fulgte den offentlige debat om Russell-tribunalet. Efter at flere politikere havde taget afstand fra Krags udtalelser om, at regeringen ville anvende alle lovlige midler for at hindre processen, blev det noteret på sagen: ”Pi [politiinspektøren] ønsker underretning om hvad der yderl. måtte fremkomme”.¹⁹² I begyndelsen af august besigtigede en PET-agent den ejendom, hvor rådet havde kontorer. Det viste sig, at ejendommen ejedes af Lise Munk Plum, gift med den velkendte bidragyder til venstreorienterede projekter, Niels Munk Plum.¹⁹³

PET interesserede sig i første omgang for muligheden af, at de allestedsnærværende trotskister skulle få held med at infiltrere Russell-rådet. I oktober 1966 havde trotskisterne oprettet den danske Forberedelseskomité, som skulle indsamle underskrifter til fordel for det internationale tribunal.¹⁹⁴ Det var Forbe-

187 UM, ESU: Referat af møde den 7. april 1967.

188 Bo Lidegaard, *Jens Otto Krag*, bd. II, s. 368; Ole Wivel, *Kontrapunkt. Erindringsmotiver* (København, 1989), s. 119-120.

189 JM, P.O.-sag: Notat, 27. april 1967.

190 PET, emnesag: Håndskreven notits dateret 12. januar 1967, vedlagt udklip fra *Information*, 11. januar 1967.

191 PET, emnesag: Notits, februar 1967.

192 PET, emnesag: Håndskreven notits dateret 7. juni 1967, udklip fra *Information*, 1. juni 1967.

193 PET, emnesag: Notits, 4. august 1967.

194 PET, emnesag: Notits, 25. oktober 1966.

redelseskomiteén, der havde lejet Tivolis koncertsal, hvor der blev afholdt en stor høring om tribunalen i december 1966,¹⁹⁵ og det var trotskisterne, der havde udspremt rygter om, at Sartre ville møde op for at tiltrække tilhørere. Det var trotskisternes mål at dominere kampagnen for Russell-tribunalet i Danmark.¹⁹⁶ To kontaktmænd overvågede mødet og kunne bagefter rapportere til PET, at tilhørerne næsten udelukkende bestod af ”langhårede og langskæggede unge mennesker”, der ivrigt bifaldt talernes angreb på USA’s krigsførelse.¹⁹⁷ Trotskisterne havde først forsøgt at hindre oprettelsen af Russell-rådet, der jo var en konkurrent til deres egen komité, men da det ikke lod sig gøre, forsøgte de at vinde indflydelse ved at samarbejde med rådet.¹⁹⁸ Der herskede dog en vis utilfredshed blandt den trotskistiske inderkreds med tingenes tilstand, idet man var forvænt med at have den dominerende indflydelse i sine dækorganisationer, og i sensommeren 1967 kunne PET konstatere, at trotskisterne var blevet kørt ud på et sidespor:

”Trotzkyisterne blev hurtigt klare over, at de ikke formåede at stille noget op mod Bertrand Russell-rådet, der er sammensat af en række kendte og til dels indflydelsesrige personer, og som det var at vente, tabte de omgående interesse for at beskæftige sig mere med denne sag. Det er en velkendt reaktion fra Trotzkyisternes side at trække sig tilbage, når de står overfor kræfter, som de ikke selv kan regulere.”¹⁹⁹

Trotskisterne synes ikke at have spillet nogen afgørende rolle i de senere begivenheder. I oktober 1967 oplyste PET, at Ebbe Reich diskret havde spurgt trotskisterne, om de ville deltage i rådets forberedelser. Trotskisterne havde angiveligt accepteret, hvis de kunne få plads i forretningsudvalget, men det er ikke klart, om dette faktisk skete.²⁰⁰ Senere indhentede PET en liste over personer, der havde givet bidrag til Forberedelseskomiteén. Den indeholdt blot ti navne, hvilket fik tjenesten til at understrege, at komitéen var blevet detroniseret af Russell-rådet.²⁰¹

Efter at Russell-rådet den 26. juli 1967 havde modtaget en formel henvendelse fra tribunalens sekretariat i Paris om, at man ønskede at afholde 2. session i Dan-

195 PET, emnesag: Notits, 1. december 1966.

196 PET, emnesag: Notits, 9. december 1966.

197 PET, emnesag: Notits, 14. december 1966.

198 PET, emnesag: Notits, 24. januar 1967.

199 PET, emnesag: Notits, 15. august 1967; PET, emnesag: Notits, 8. august 1967.

200 PET, emnesag: Notits, 6. oktober 1967.

201 PET, emnesag: Notits, 7. november 1967.

mark i oktober/november,²⁰² blev PET's overvågning intensiveret. PET var på forhånd stærkt kritisk over for arrangementet, og i en oversigt udarbejdet til Embedsmændenes Sikkerhedsudvalg blev 1. session i Stockholm betegnet som "dette stærkt anti-amerikanske og ensidige propaganda-arrangement", som kun blev støttet af den venstreorienterede del af pressen. PET forsøgte også at udarbejde en oversigt over de 53 rådsmedlemmers politiske tilhørsforhold, men den var ikke megen bevendt, da flertallets (31 personers) tilhørsforhold var ukendte (af de øvrige var fem kommunister, ni SF'ere og otte blev klassificeret som pacifister og venstreorienterede). PET kunne i øvrigt oplyse, at rådet gik ud fra, at regeringen trods sin modvilje ikke ville skride til et egentlig forbud mod tribunalen, og at rådet ville iværksætte en oplysningskampagne og en økonomisk indsamling; målet var 250.000 kr., som skulle dække omkostningerne ved sessionen.²⁰³

Et af Russell-rådets problemer var, at man havde svært ved at finde egnede lokaler til afholdelse af processen. Flere gange fik udlejerne kolde fødder og afslog rådets ansøgning. Årsagen skal have været, at udlejerne blev udsat for telefontrusler, og i samtiden gættede man på, at Demokratisk Alliance eller en anden højreorienteret organisation stod bag.²⁰⁴ Senere har Hans Hetler hævdet, at han og DA's leder, Henning Jensen, modtog oplysninger fra PET's aflytninger af rådet om, hvor man agtede at afholde tribunalen. De to antikommunister truede derpå udlejerne til at afvise rådet.²⁰⁵ Senere forsøgte DA's folk at genere rådet under dets session.²⁰⁶

Det var en af PET's opgaver at holde regeringen og embedsmændene orienteret om Russell-rådets forsøg på at leje lokaler. Den 29. maj oplyste Krag på et møde i

202 UM, ESU: Referat af møde 25. august 1967.

203 PET, emnesag: Notits, 15. august 1967. En omarbejdet udgave af notitsen blev forelagt Embedsmændenes Sikkerhedsudvalg ved dets møde 25. august, jf. ESU: Referat af møde 25. august 1967.

204 "Trusler mod Russell-mødet i København", *Land og Folk*, 16. september 1967; "Lejemål ophævet", *Berlingske Tidende*, 12. oktober 1967; "Uden lokaler efter anonym telefonstorm", *Politiken*, 13. oktober 1967; "Hemmelig højreklan bag telefonstorm på tribunal-lokaler", *Information*, 14-15. oktober 1967.

205 Der henvises til Hetlers mange udokumenterede påstande i forbindelse med afsløringen af hans samarbejde med FE. For en kritisk undersøgelse af Hetlers påstande se *Beretning afgivet af Kommissionsdomstolen af 13. juli 1977* og *Tillægsberetning afgivet af Kommissionsdomstolen af 13. juli 1977*. Hetlers ofte noget vidtløftige påstande kan også følges i Erik Haaest, *Agent affæren Hetler. En dansk spionroman fra det virkelige liv* (Viking, 1977); Jakob Andersen & Søren Jakobsen: *Spionen der sladrede. Da det hemmelige Danmark tabte masken* (Ekstra Bladet, u.å. (1977)); Jakob Andersen & Søren Jakobsen: "Operation Kastanje" (Ekstra Bladet, u.å. (1978)).

206 Erik Jensen, *De hemmelige tjenester. PET og FE gennem 40 år. En oversigt* (Demos Dokumentar-gruppe, 1998), s. 20.

Regeringens Sikkerhedsudvalg, at Folkets Hus i København og Århus ville melde alt optaget, hvis man modtog en forespørgsel fra rådet.²⁰⁷ Den 25. august nævnte Paul Fischer over for Embedsmændenes Sikkerhedsudvalg, at det havde været uheldigt i forhold til USA, at den 1. session var blevet afholdt i Folkets Hus i Stockholm. Han tilføjede, at man havde sikret sig, at noget sådant ikke skete i Danmark, hvorpå han henstillede til Arne Nielsen, ”at aspektet om lokaler blev fulgt op”, hvilket politiinspektøren lovede.²⁰⁸ Referatet er ikke til at misforstå: PET fik en ordre fra embedsværket om at overvåge Russell-rådets bestræbelser på at finde egnede lokaler.

En uge senere meddelte PET til Udenrigsministeriet, Justitsministeriet og FE, at ifølge en ”kilde, der lejlighedsvis har føling med redaktør Ebbe Reich”, ville høringen blive afviklet fra den 22. oktober til den 5. november, og man var i færd med at skaffe sig lokaler. Hvis det ikke lykkedes, ville man muligvis benytte Folkets Hus i Stockholm igen.²⁰⁹ To uger senere meddelte B.T., at rådet agtede at afholde sessionen i Selskabslokalerne af 1860. Gennem en ”pålidelig kontakt” kom PET i forbindelse med udlejereren, der imidlertid oplyste, at man efter at have set artiklen ikke ville indgå lejemålet, da der var tale om et politisk arrangement.²¹⁰ Senere på måneden oplyste KB-hallens direktør over for PET, at han havde modtaget en anmodning fra Russell-rådet, men at han ville give afslag.²¹¹ Også Studentersamfundet nægtede at udleje lokaler til arrangementet.²¹² Her havde man forinden forespurgt i Udenrigsministeriet, som havde oplyst, at sagen var delikat, og man ville ikke blande sig, men det blev dog tilføjet, ”at det vel måtte formodes, at regeringen ville appreciere, hvis det viste sig umuligt at finde lokaler til processen.”²¹³ Studentersamfundet forstod beskeden. Den 3. oktober kunne PET endelig meddele, at ifølge en ”pålidelig kontakt” havde Reich oplyst på et møde i rådet, at man havde indgået et lejemål med Håndværkerforeningen. Rådet ville derfor nu iværksætte indsamlingen af penge til betaling af omkostningerne.²¹⁴ Foreningen brød imidlertid kort efter den indgåede kon-

207 STM, RSU: Referat af møde 29. maj 1967.

208 UM, ESU: Referat af møde 25. august 1967.

209 PET, emnesag: Notits, 31. august 1967; PET, emnesag: Arne Nielsen til Paul Fischer & V. Boas & E. Fournais, 1. september 1967.

210 PET, emnesag: Notits, 14. og 15. september 1967.

211 PET, emnesag: Notits, 28. september 1967.

212 PET, emnesag: Notits, 28. og 30. september 1967.

213 PET, emnesag: Notits, 27. september 1967.

214 PET, emnesag: Notits, 3. oktober 1967. PET, emnesag: Notits, 4. oktober 1967; PET, emnesag: Notits, 6. oktober 1967.

trakt, angiveligt fordi nogen havde lagt pres på den.²¹⁵ Rådet måtte således ud og lede efter andre lokaler, men endnu en ”pålidelig kontakt” garanterede over for PET, at Forum, KB-hallen og Tre Falke ville afvise henvendelser.²¹⁶ Enden på rådets besværligheder blev, at man lejede sig ind på Fjordvilla i Roskilde. Det var skæbnens ironi, at ejendommen var ejet af Arbejdernes Fællesorganisation i Roskilde, hvis formand var socialdemokrat. PET’s efterforskning viste, at Fjordvilla flere gange havde været udlejet til DKP-møder, men at dette var sket, for at socialdemokraterne kunne holde øje med kommunisterne.²¹⁷

Der er intet i det foreliggende materiale, der tyder på, at PET direkte eller gennem sine kontakter stod bag de mange afslag. Udlejerne synes selv at have taget beslutningen, og i flere tilfælde var det udlejerne, der henvendte sig til PET og ikke omvendt. Hvad angår Studentersamfundet, kom ”det gode råd” fra Udenrigsministeriet. PET synes heller ikke at have gjort noget forsøg på at forhindre det endelige lejemål af Fjordvilla; oven i købet fremgår det af indberetningen, at det var blevet indskærpet PET’s kontaktmand, ”at han ikke skal rette forespørgsel til kontakt eller andre herom på nuværende tidspunkt.”²¹⁸ Der er heller ikke, som hævdede af Hetler, nogen tegn på, at PET fik oplysninger om planlagte lejemål fra telefonaflytning. I de fleste tilfælde stammede informationerne fra pressen og fra udlejerne selv. Den eneste undtagelse er den ”pålidelige kilde”, der gav oplysningen om aftalen med Håndværkerforeningen, og som vil blive diskuteret senere. Omvendt kan det ikke fuldstændigt afvises, at medarbejdere i PET underhånden har videregivet oplysninger til kontakter, der anvendte dem til at presse udlejerne, sådan som Hetler hævdede. Der var i hvert fald folk i PET, der havde kontakter med antikommunistiske organisationer som f.eks. Demokratisk Alliance. Som tidligere nævnt havde DA’s leder, Henning Jensen, i nogle år fungeret som kilde for PET i Fjerde Internationale.²¹⁹ Det var folk fra DA, under ledelse af Hetler, der uddelte løbesedler i Roskilde i protest mod tribunallets ensidige fordømmelse af USA.²²⁰ Der er dog ingen spor af et sådant muligt underhåndssamarbejde i de relevante sagsakter.²²¹

I slutningen af september 1967 meddelte Ebbe Reich statsministeren på vegne

215 Bo Lidegaard, *Jens Otto Krag*, bd. II, s. 373.

216 PET, emnesag: Notits, 18. oktober 1967.

217 PET, emnesag: Notits, 21. oktober 1967.

218 PET, emnesag: Notits, 21. oktober 1967.

219 PET, emnesag: Notits, 6. juli 1966.

220 PET, emnesag: Notits, 24. november 1967.

221 PET, emnesag. PET, emnesag. PET, personsag. PET, personsag.

af Russell-rådet, at tribunalet ville blive afholdt i København i tidsrummet den 20. til 29. november. Reich gjorde opmærksom på, at et antal vidner ville søge om visum, og han sluttede af med at understrege, at rådet lagde vægt på, at sessionen ville få et værdigt forløb.²²² Regeringen lod sig imidlertid ikke blødgøre. En kopi af brevet tilgik Justitsministeriet, hvor man lod Reichs baggrund og politiske aktiviteter undersøge. Man var tilsyneladende ikke i stand til at finde noget belastende på redaktøren, højskolelæreren og folketingskandidaten, for han blev af ministeriets embedsmænd klassificeret som ”Mellem SF og Radikale V. – afgjort ikke kommunist.”²²³ Den 27. september gentog Krag som svar, at Russell-tribunalet var uønsket i Danmark, idet den måtte anses for at være ensidig, og fordi den misbrugte domstolsbegrebet: ”Under disse omstændigheder agter regeringen at benytte sig af sin adgang til at nægte visum til såkaldte vidner.”²²⁴ Samtidig udarbejdede Justitsministeriet en række notater, der argumenterede for, at udlændingeloven indeholdt muligheder for at nægte visa i tilfælde, hvor ”den pågældendes forhold kommer i strid med danske interesser.”²²⁵

Det har været hævdet, at PET ulovligt aflyttede Russell-rådets telefoner, og at oplysningerne herfra bidrog til at ændre regeringens indstilling. Påstanden om den ulovlige aflytning stammer fra mindst tre kilder. Ebbe Reich hævdede, at telefonerne i rådets kontorer ofte blev afbrudt, hvilket han forklarede med, at efterretningstjenesten benyttede sig af forældet aflytningsudstyr.²²⁶ Som det bemærkes, bygger påstanden udelukkende på, at man havde problemer med telefonerne, og at man gik ud fra, at det skyldtes aflytning. Man har dog næppe kunnet høre tegn på aflytninger. Som tidligere nævnt har Hans Hetler hævdet, at han og Henning Jensen fik oplysninger fra PET's aflytninger,²²⁷ men der er ikke fundet belæg for påstanden i de relevante akter i PET's arkiv. Endelig har forlagsredaktør Erik Vagn Jensen hævdet, at Krag ændrede sin beslutning og tillod tribunalet, fordi rådet havde planer om at tage til Malmø og afhøre de vidner, der ikke kunne få indrejsetilladelse til Danmark. Et sådant arrangement ville udstille regeringen og i nogles øjne gøre den til grin. Idéen skulle første gang være blevet nævnt i en telefonsamtale mellem Vagn Jensen og Ole Wivel, hvilket fik Vagn

222 JM, P.O.-sag: Ebbe Reich til statsminister Jens Otto Krag, udateret, modtaget 26. september 1967.

223 JM, P.O.-sag: Udateret håndskrevet generalialblad om Ebbe Reich.

224 JM, P.O.-sag: Skrivelse til Ebbe Reich, 27. september 1967.

225 JM, P.O.-sag: Notat, 2. oktober 1967; JM, P.O.-sag: Notat, udateret, e. 27. september 1967.

226 ”En ting mener Russell-tribunalet at vide: Efterretningsvæsnets materiel er ringe”, *B.T.*, 18. november 1967.

227 Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *De hemmelige tjenester*, s. 20.

Jensen til at antage, at deres telefoner var blevet aflyttet og oplysningerne videregivet til Krag.²²⁸ Statsministeren skulle senere have bekræftet historien over for Vagn Jensen og Wivel.²²⁹

Flere forhold gør, at påstanden om, at PET aflyttede Russell-rådet og dets medlemmers telefoner, virker usandsynlig. Der er ikke fundet spor i form af notitser eller aflytningsreferater i det bevarede PET-materiale vedrørende Russell-rådet. Flere daværende centralt placerede PET-folk, deriblandt Jørn Bro og lederen af de tekniske operationer, har forklaret, at de ikke har kendskab til, at der blev foretaget aflytninger af rådet.²³⁰

Historikeren Bo Lidegaard har fundet en kopi af en PET-indberetning vedrørende et møde i Russell-rådet den 2. oktober 1967 blandt Krags papirer, og han udleder heraf, at rådet må have været aflyttet, og at oplysningerne tilgik statsministeren.²³¹ Såfremt det er tilfældet, har det drejet sig om en rumaflytning og ikke om telefonaflytning, og en sådan vil ikke have sat sig spor i en retskendelse, da rumaflytninger ikke var lovregulerede før 1972. Indberetningen drejer sig om et møde afholdt i Russell-rådets kontorer i Dronningensgade 14, og den foreligger i to udgaver i PET's arkiv, dateret henholdsvis den 3. oktober og den 6. oktober. Den første er den korteste, og den meddeler, at en "pålidelig kilde" har oplyst, at Ebbe Reich havde meddelt på mødet, at rådet havde lejet lokaler i Håndværkerforeningen, at man ville afholde sessionen den 20.-29. november, og at man ville afhøre de vidner, der ikke kunne få visum, i Malmø og afspille båndoptagelserne under sessionen i København.²³² Den anden indberetning er længere og bygger ligeledes på en "sædvanligvis pålidelig kilde", og den indeholder et længere referat af Reichs beretning om forberedelserne til tribunalet, rådets kontakt til

228 "Ingmar Wagner, DKP: Kun skumlere synes partiet holder for meget igen i Vietnam-spørgsmålet", *Information*, 28. juni 1975.

229 "J. O. Krag-regeringen i 1966-67 fortsatte H. C. Hansens aflytnings-politik", *Information*, 31. januar-1. februar 1976; Erik Andersen, "USA-pres bag ulovlige telefon-aflytninger", *Land og Folk*, 11.-12. juli 1981. Ole Wivel antyder Krags bekræftelse, men omtaler den ikke nærmere i *Kontrapunkt.*, s. 106, 128. Erik Vagn Jensen omtaler ikke begivenhederne i sine erindringer *Mahogni og Marcuse. Mine sytten år i Gyldendal* (Vindrose, 1987).

230 Kommissionens arkiv, RB: Jørn Bro, 14. november 2000; Kommissionens arkiv, RB: 21. februar 2001; Kommissionens arkiv, RB: 21. maj 2002.

231 Bo Lidegaard, *Jens Otto Krag*, bd. II, s. 372.

232 PET, emnesag: Notits, 3. oktober 1967. Samme underskrevet Politiets Efterretningstjeneste findes i JM, P.O-sag.

trotskisterne og det planlagte propagandafremstød.²³³ Det kan på grundlag af de to notitser hverken af- eller bekræftes, at den ”pålidelige kilde” kunne være en henvisning til en rumaflytning af mødet den 2. oktober. På den anden side er det måske mere sandsynligt, at oplysningerne stammede fra en kilde, der deltog i mødet. Som det vil fremgå af det følgende, havde PET en kilde placeret centralt i Russell-rådet under afholdelsen af tribunalet i november.

I første omgang gav PET’s oplysninger om rådets planer anledning til overvejelser om, hvorvidt den danske regering kunne anmode den svenske regering om at nægte visum til de vidner, der ikke kunne få adgang til Danmark. Udenrigsministeren havde opgivet tanken om en officiel henvendelse, og i stedet blev chefen for Tilsynet med Udlændinge, politiinspektør Ole Stevns, der tidligere var politifuldmægtig i PET, anmodet af Justitsministeriet om at sondere terrænet hos kollegerne på den anden side af sundet.²³⁴ I sin henvendelse gjorde Stevns opmærksom på rådets planer om afhøringer i Malmø, idet han forsigtigt gav udtryk for den mening, at det forhold, at svenskerne havde givet visum til vidnerne ved den første session i Stockholm ”vel ikke behøver at have som konsekvens, at man nu giver svensk visum til viseringspligtige udlændinge, der agter sig til Sverige med det ene formål at omgå de af den danske regering trufne forholdsregler til forhindring af denne skinproces i Danmark.”²³⁵ Regeringen synes dog allerede på dette tidspunkt at have haft sit standpunkt til fornyet overvejelse. Den 10. oktober 1967 nævnte Paul Fischer i Embedsmændenes Sikkerhedsudvalg, at formålet med visumvægringen havde været at hindre tribunalet i at virke i Danmark. Hvis sessionen alligevel blev gennemført, hvad alt tydede på, måtte man have store politiske betænkeligheder ved at skride ind over for visumpligtige vidner, der mødte op i København.²³⁶ Da Ebbe Reich nogle dage senere henvendte sig til Krag og bad om et møde,²³⁷ fik statsministeren et påskud til at ændre sin beslutning.²³⁸ Den 1. november blev det kort noteret i Justitsministeriet: ”Nu foreligger opl. om at ”vidnerne” skal have visum.”²³⁹ Pludselig var alle juridiske problemer i forbindelse med visumansøgningerne forsvundet. Da Fischer nævnte i embedsmandsudvalget, at flere af ansøgningerne var ufuldstændige, skar Boas igennem

233 JM, P.O.-sag: Notits, 6. oktober 1967.

234 JM, P.O.-sag: Notits, 3. oktober 1967.

235 JM, P.O.-sag: O. Stevns til hr. hovrättsråd Ingvar Jönsson, n.d., 5. oktober 1967.

236 UM, ESU: Referat af møde 10. oktober 1967.

237 JM, P.O.-sag: Ebbe Reich til statsminister Jens Otto Krag, 18. oktober 1967.

238 Ole Wivel, *Kontrapunkt.*, s. 120; Bo Lidegaard, *Jens Otto Krag*, bd. II, s. 373-374.

239 JM, P.O.-sag: Notits, 1. november 1967.

og understregede, ”at man ikke burde hænge sig i formaliteter”, og at man kunne indhente de manglende oplysninger ved ankomsten.²⁴⁰

Da Russell-tribunalet endelig åbnede sin 2. session i Fjordvilla i Roskilde i slutningen af november, var PET også til stede. Den lokale kontaktmand holdt Centralafdelingen orienteret om hændelserne uden for de lukkede møder, som da medlemmerne af Demokratisk Alliance uddelte løbesedler i området. Kontaktmanden kunne også oplyse, at medlemmerne i middagspausen tog en spadseretur i byen, men at ingen syntes at ænse dem.²⁴¹ Som tidligere nævnt havde PET en kilde, der forsynede PET med ”et stort antal dokumenter hidrørende fra Russel-tribunalets sekretariat ” PET kom på denne måde i besiddelse af Bertrand Russells åbningstale, lister over vidnerne, kopier af vidneudsagnene og lister over de anmeldte pressefolk. En del af dette materiale blev underhånden videregivet til en udenlandsk efterretningstjeneste.²⁴² Senere fremskaffede en kilde en kopi af en ikke-offentliggjort rapport til tribunalet vedrørende et besøg i Haiphong, Nordvietnam.²⁴³ Den blev videregivet til to andre udenlandske efterretningstjenester.²⁴⁴

PET's samarbejdspartnere i udlandet udviste stor interesse for tribunalets aktiviteter, og sessionen i Roskilde medførte en intensivering i udvekslingen af oplysninger. Allerede i september 1966 var en af de ovenfor nævnte efterretningstjenester blevet opmærksom på eksistensen af den danske forberedelseskomité, og PET kunne oplyse, at den var dannet af de danske trotskister.²⁴⁵ Senere sendte en anden udenlandsk efterretningstjeneste en rapport til PET om Bertrand Russell Peace Foundation,²⁴⁶ og i sommeren 1967 holdt endnu andre tjenester den danske efterretningstjeneste underrettet om forløbet af den 1. session i Stockholm.²⁴⁷ En af de nævnte efterretningstjenester modtog løbende navnene på deltagerne i sessionen i Roskilde, og i en anmodning fra pågældende efterretningstjeneste til PET hed det:

240 UM, ESU: Referat af møde den 10. november 1967.

241 PET, emnesag: Notits, 24. november 1967.

242 PET, emnesag: Notitser, 30. november og 1. december 1967.

243 PET, emnesag: Notits, 4. januar 1968.

244 PET, emnesag: Breve til udenlandske efterretningstjenester, 15. januar 1968.

245 PET, emnesag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 31. oktober 1966.

246 PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 2. december 1966.

247 PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 3. juli 1967; PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 2. juni 1967.

”Endvidere vil vi være taknemmelig for på fortsat prioritets-basis at få tilsendt navne og identificerende data vedrørende enhver person – uanset nationalitet – der måtte komme til København i forbindelse med Russell-tribunalet.”²⁴⁸

Til gengæld sendte den modtagende efterretningstjeneste fyldige beskrivelser af de vietnamesiske vidner fra tjenestens omfangsrige registre.²⁴⁹ Endelig forsynede PET yderligere en efterretningstjeneste med oplysninger om amerikanske soldater, der afgav vidneudsagn til tribunalen,²⁵⁰ og om den sorte borgerrettighedsaktivist Stokely Carmichaels aktiviteter under hans ophold i forbindelse med processen.²⁵¹

Det er ikke helt klart ud fra det foreliggende materiale, i hvilket omfang danske statsborgere blev registreret alene på grund af deres tilknytning til Russell-rådet. Det fremgår af påtegninger på en kopi af en rundskrivelse fra rådet, at 21 af rådets 57 medlemmer allerede var registreret, enten i form af en personsag eller på en emnesag.²⁵² Spørgsmålet er, om de hidtil ikke-registrerede senere blev registreret på grund af deres tilknytning til rådet. På den ene side er der et eksempel på en person, der allerede var registreret på grund af sin deltagelse i Østersøugen i 1963.²⁵³ Pågældende blev imidlertid slettet i februar 1967 trods sit medlemskab af rådet.²⁵⁴ Det vides ikke, om han blev slettet som et resultat af den løbende revision, eller fordi man i PET vurderede, at det kunne udløse kritik af tjenesten, hvis det kom til f.eks. Justitsministeriets kendskab, at pågældende, der nød stor anseelse i offentligheden, var registreret. På den anden side er der et andet eksempel. Pågældende var ikke registreret ifølge de tidligste lister og indberetninger,²⁵⁵ men blev i september registreret på emnesagen om Russell-tribunalet.²⁵⁶ Han blev re-

248 PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 7. november 1967; PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 13. november 1967.

249 PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 20. november 1967.

250 PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 1. december 1967; PET, emnesag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 15. december 1967.

251 PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 17. november 1967; PET, emnesag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 2. januar 1968.

252 PET, emnesag: Påtegning på udateret rundskrivelse fra rådet.

253 PET, emnesag: Notits, 27. januar 1967.

254 Det fremgår af PET's liste over personregistreringer.

255 PET, emnesag: Liste over sammensætningen af det danske Russell-råd, februar 1967; PET, emnesag: Notits, 15. august 1967.

256 PET, emnesag: Notits, 14. september 1967.

gistreret, antagelig fordi han var medlem af rådets arbejdsudvalg. Andre, der kun var medlemmer af rådet, blev åbenbart ikke nyregistreret. For at kunne finde oplysninger om personer, der var nævnt i sagen om Russell-rådet, blev der udarbejdet navnefortegnelser, der blev lagt på sagen. De indeholdt navnene på 83 danske og 174 udenlandske statsborgere og henviste til de bilag, hvori personerne var omtalt.²⁵⁷ Derved kunne man nemt finde oplysninger om såvel registrerede som ikke-registrerede personer. Det vides ikke, om disse navne blev noteret i arbejdskartoteker eller på anden vis.

Selvom Russell-tribunalet var en selverklæret domstol, der ensidigt fordømte USA's krigsførelse, var den dybest set udtryk for den voksende bekymring i den vestlige verden over krigens eskalering. Alligevel var det PET's vurdering, at tribunalet var en klassisk kommunistisk frontorganisation. Under sin efterforskning af tribunalets økonomi anvendte PET sin kontakt på postgirokontoret til at få indsigt i Russell-rådets giro nr. 8.65.75: "Af kontakten er lånt samtlige indbetalingskort til nævnte konto." På grundlag af kortene udarbejdede PET en liste over de 791 personer, der havde givet bidrag til rådets aktiviteter. Der var i alt blevet indbetalt 64.515,37 kr.²⁵⁸ Da sessionen i Roskilde havde kostet ca. 275.000 kr., gav dette et betydeligt underskud, selv efter bidrag i form af gaver og salg af pjecer.²⁵⁹ I den forbindelse kunne en af PET's kilder oplyse, at DKP havde sørget for, "at der forud for Tribunalet blev åbnet visse kanaler til Østbloklønde, hvorfra der tilførtes Tribunalet betydelige beløb." Kilden var ude af stand til at oplyse, hvori disse kanaler bestod, men det var PET's vurdering, at det var en kommunistisk advokat, der havde varetaget tribunalets økonomi, som havde sørget for tilskuddene.²⁶⁰ Dertil kom det forhold, at det netop var karakteristisk for kommunistiske frontorganisationer, at det var ikke-kommunister, ofte fra "moderate intellektuelle venstreorienterede kredse", der udadtil tegnede organisationen, mens kommunisterne sad i nøglestillingerne og trak i trådene. Således var fraværet af åben kommunistisk indflydelse på Russell-rådet ifølge PET en stærk indikation på, at tribunalet havde været kommunistisk styret. Det var derfor PET's konklusion, at tribunalets session i Danmark havde været

257 PET, emnesag: Udaterede navnefortegnelser over danske og udenlandske statsborgere.

258 PET, emnesag: Notits, 8. december 1967.

259 PET, emnesag: Udateret notits: "Bertrand Russell-tribunalets 2. session".

260 PET, emnesag: Notits, 24. januar 1968.

”et vel gennemført kommunistisk propagandafremstød med et klart anti-amerikansk sigte og med en lige så klart gennemført kommunistisk stillingtagen til fordel for farvede folkeslags kamp mod hvid vestlig ”kapitalisme og aggression””²⁶¹

Det er oplagt, at Sovjetunionen havde en interesse i tribunallet på grund af dets kritik af USA's indsats i Vietnam, men oplysningerne om støtte fra østlandene lader sig på det foreliggende grundlag ikke verificere. DKP'erne Christian Hagens og Ingmar Wagner indtog ganske vist tillidsposter i Russell-rådet, men at betegne tribunallet som en kommunistisk frontorganisation af den grund synes overdrevent. Rådets sammensætning og støtte var så bred og tværpolitisk, at kommunisterne ikke kunne styre det og vel heller ikke havde brug for det. Forklaringen på tribunallets gennemslagskraft var ikke, at det var en vellykket kommunistisk operation, men at brede kredse fra venstrefløj og ind i Socialdemokratiet og fagbevægelsen følte sig utrygge ved krigens eskalering. Den nyeste forskning peger da også på, at DKP kun havde ringe indflydelse på tribunallet.²⁶²

1968: Kommunistisk styret vold?

1968 var et skelsættende år for den danske Vietnambevægelse. Samtidig med at de amerikanske styrker mødte stadig større modstand i Sydøstasien, og parterne satte sig til forhandlingsbordet i Paris, radikaliseredes den danske Vietnambevægelse, og grunden blev lagt til den splittelse mellem de moderate og de militante kræfter, hvilket blev en realitet ved årsskiftet 1968/69. I takt med at Vietnamdemonstrationerne voksede i størrelse, og det i stigende grad kom til voldelige sammenstød med ordensmagten, var det PET's opfattelse, at uroen skyldtes kommunisterne. Det kan således konstateres, at efterretningstjenesten i 1968 stadig holdt fast i det klassiske trusselsbillede fra den kolde krigs første årtier. Det var først efter splittelsen af Vietnambevægelsen, at det ville stå klart, at DKP nu udgjorde den moderate fløj, og at partiet var blevet overhalet venstre om af mere militante kræfter, der ikke tøvede med at bruge voldelige metoder i den politiske kamp.

I de første måneder af 1968 var det stadig trotskisterne og lignende yderlig-

²⁶¹ PET, emnesag: Udateret notits: ”Bertrand Russell-tribunalets 2. session”.

²⁶² Chris Holmsted Larsen, *Tiden arbejder for os. DKP og Vietnamkrigen 1963-1973* (København: Multivers Academic, 2007), s. 135.

gående grupper, der tiltrak sig PET's opmærksomhed. I februar deltog en gruppe venstreorienterede i en international Vietnamkonference og -demonstration i Vestberlin. Ifølge PET's oplysninger var konferencen i virkeligheden arrangeret af den Fjerde Internationales kontor i Paris, og det var den danske sektion, der i samarbejde med Venstresocialisterne havde taget initiativet til at sende en dansk delegation.²⁶³ PET havde en kilde med på turen, som efter hjemkomsten aflagde en udførlig beretning om forløbet.²⁶⁴ PET modtog også en fortegnelse over de 100 danske deltagere, der viste, at 51 allerede var kendte i tjenesten som medlemmer af venstreorienterede organisationer.²⁶⁵

I slutningen af februar 1968 blev PET opmærksom på, at den kendte aktivist Finn Ejnar Madsen, der i august 1967 havde brudt med trotskisterne, taget Foreningen af Vietnamfrivillige med sig og dannet den maoistiske Den Danske Rødgarde, planlagde en demonstration ved den amerikanske ambassade. Han havde været særdeles aktiv under forsøget på at angribe ambassaden under demonstrationen den 21. oktober 1967 og havde været under tæt overvågning siden november.²⁶⁶ PET havde derfor viden om, at Madsen opfordrede til at medbringe kasteskyts, og at man skulle storme ambassaden i tilfælde af, at politiet var i mindretal. Madsen skulle også have fortalt en PET-kilde, at han havde besøgt ambassadens bibliotek med henblik på at forøve et bombeattentat. Problemet var imidlertid, at han ikke vidste, hvordan man lavede en bombe, men han havde søgt råd hos flere personer, der sad inde med en sådan viden.²⁶⁷ PET advarede derfor Justitsministeriet om, at det var Madsens ønske, at demonstrationen udviklede sig til voldsomheder, og tjenesten henviste til muligheden for, at andre yderligtgående venstreorienterede grupper ville tilslutte sig maoisterne.²⁶⁸ I lyset af erfaringerne med Finn Ejnar Madsens tidligere aktiviteter overvejede Justitsministeriet muligheden for, at myndighederne kunne skride ind og forbyde demonstrationen, men både Københavns Politi og PET frarådede et sådant skridt, idet det ikke ville kunne håndhæves effektivt og i værste fald kunne føre

263 PET, emnesag: Notits, 2. februar 1968; PET, emnesag: Notits, 15. februar 1968.

264 PET, emnesag: Notits, 17. maj 1968.

265 PET, emnesag: Notits, 17. maj 1968. Turen til Vestberlin er beskrevet i Toni Liversage, *Hvad skal det nytte? En personlig beretning fra græsroddernes civilsamfund* (København, 1998), s. 23-26.

266 PET, personsag: Anmodninger, dommerkendelser og udskrifter vedrørende [operation]. Protokol for Københavns Byrets Grundlovsafdeling, vol. IV (påbegyndt 31. maj 1965).

267 PET, personsag: Notits, 20. februar 1968; PET, personsag: Notits, 1. marts 1968; PET, personsag: Notits, 4. marts 1968.

268 JM, P.O.-sag: H. Toft-Nielsen til Justitsministeriet, 1. marts 1968, med vedlagt notits, 1. marts 1968.

til endnu værre uroligheder.²⁶⁹ På grundlag af dette råd valgte justitsminister Knud Thestrup med statsministerens billigelse at acceptere demonstrationen.²⁷⁰ Demonstrationen fik således lov til at løbe af stablen den 2. marts, og den blev afviklet i fred og ro, hvilket PET forklarede med de talstærke politistyrker, der var blevet udkommanderet til ambassaden. Ifølge PET's observatør på stedet var Madsen "usædvanlig spag", og da han efter den sidste taler stillede sig i spidsen for et talekor, der råbte "USA ud af Vietnam", fik han ikke større tilslutning, og til sidst stod han alene og råbte foran ambassaden. En enkelt episode blev det dog til: Ifølge PET-observantens omhyggelige indberetning kørte en scooter forbi Madsen og hans rødgardister, og føreren, der blev identificeret noget vagt som "mand, ca. 40-45 år", råbte til demonstranterne:

"Idioter, I skulle hellere se at bestille noget ordentligt!"²⁷¹

Finn Ejnar Madsens kammerater syntes ikke tilfredse med Madsens indsats. Få uger senere blev han ekskluderet fra Foreningen af Vietnamfrivillige på grund af hans påståede selvdyrkelse og egenhændige beslutninger.²⁷²

Den store Vietnamdemonstration den 27. april 1968 blev en anderledes voldsom affære. Demonstrationen var indkaldt af DSVK, og radikaliseringen af bevægelsen afspejlede sig i parolerne "USA ud af Vietnam" og "Bekæmp den amerikanske imperialisme". Demonstrationen fik bred opbakning, og op mod 20.000 demonstranter deltog under den første del på Christiansborg Slotsplads. Ifølge politiet fulgte omkring 6.000 med til den amerikanske ambassade, hvor det ved afslutningen kom til voldsomme sammenstød med politiet, og som fortsatte som egentlige gadekampe i kvarteret. Adskillige blev såret på begge sider og omkring 20 demonstranter anholdt. En række af disse blev senere retsforfulgt i en opsigtsvækkende retssag, som den kommunistiske landsretssagfører Carl Madsen forsøgte at gøre til en politisk proces mod politiet og systemet.²⁷³

269 JM, P.O.-sag: Notat, 1. marts 1968.

270 RA, Knud Thestrups privatarkiv: Dagbog, 1. 3. 1968.

271 PET, emnesag: Notits, 4. marts 1968; også usigneret notits, 4. marts 1968. Det fredelige forløb af demonstrationen bekræftes af en indberetning fra den amerikanske ambassade, som fremhævede, at det danske politi for første gang var mødt op iført hjelme (NA, RG59, SNF 1967-69, POL DEN, box 2044: Blankinship, Amembassy Copenhagen to Department of State, No. A-459, March 12, 1968).

272 PET, emnesag: Notits, 29. marts 1968; PET, emnesag: Notits, 8. april 1968.

273 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 99-100; Tom Heinemann, *Uro. 25 års gadekamp*, s. 15-23, 271. For billeder af demonstrationen

I 1968 og 1969 udviklede et antal demonstrationer mod krigen i Vietnam sig til egentlige optøjer. Ovenfor ses politiet i færd med at fjerne demonstranter foran den amerikanske ambassade den 27. april 1968. PET's opgave var ikke at agere ordensmagt, men at holde demonstrationen under opsyn og efterfølgende at registrere de deltagere, der ifølge PET blev benævnt "uromagere". Efter Vietnamdemonstrationen den 27. april 1968 blev 19 personer registreret. (Polfoto).

Det er efterfølgende blevet hævdet, at årsagen til, at politiet mødte op med 624 kampklædte politifolk, var, at politiet havde modtaget oplysninger fra PET om, at demonstranterne havde planlagt at angribe ambassaden. Vicepolitinspektør Thor Dahl-Jensen, der var leder af indsatsstyrken, hævdede således, at man havde modtaget en underhåndsmeddelelse om, at der kunne forventes en "voldsom og farlig begivenhed."²⁷⁴ Politiken, som – sådan må avisens oplysninger læses – må have bygget på kilder i politiet eller PET, var endnu mere konkret: "Efterretningstjenestens oplysninger gik ud på, at visse kredse havde sikret sig flere tromler med benzin og at 'aktivister' havde lagt planer om at forsøge at trænge ind i

og de efterfølgende gadekampe, se Bente Hansen, Jesper Høm, Gregers Nielsen, Roald Pay og Jørgen Schytte (red.), *Dengang i 60'erne. Billeder fra dengang, tekster fra i dag* (Gyldendal, 1979), s. 193-207. For antallet af deltagere og anholdte, se PET, emnesag: Politidirektøren, Københavns Politi, til Justitsministeriet 30. april 1968.

²⁷⁴ Carl Madsen, *Proces mod politiet* (Stig Vendelkær, 1969), s. 78-79, 252-254, 362.

den amerikanske ambassade og brænde den ned. Hvis dette mislykkes, ville man foranstalte alvorlige ødelæggelser på anden vis.”²⁷⁵ Senere, da Carl Madsen bad om, at underhåndsmeddelelsen blev offentliggjort, spidsede Justitsministeriet formuleringen. Det hed, at politiet havde forstærket beredskabet på grundlag af pressens reportager om lignende udenlandske demonstrationer, og eventuelle oplysninger fra hemmelige kilder var ”uden væsentlig betydning” for politiets optræden.²⁷⁶ Justitsministeriets forklaring er i strid med politiets og Politikens fremstillinger. Spørgsmålet må derfor stilles, om PET videregav forhåndsmeddelelser til Københavns Politi, og om de i bekræftende fald indeholdt konkrete oplysninger om planlagte angreb på ambassaden?

PET sendte tre notits, dateret den 17., den 22. og den 25. april, til Københavns Politi vedrørende den planlagte demonstration.²⁷⁷ Den første omtalte forskellige aktioner, der var planlagt i forbindelse med demonstrationen. Det var bl.a. hensigten at iværksætte demonstrationer ved amerikanskejede virksomheder i hovedstadsområdet: ”En af initiativtagerne til disse demonstrationer – [-] – har luftet tanken om eventuelt at antænde en benzintank for at påkalde opmærksomhed omkring sagen.”²⁷⁸ Oplysningerne byggede dels på en indberetning fra samme dag, der omtalte overvejelserne om aktioner mod amerikanske virksomheder,²⁷⁹ dels en indberetning fra den 8. april om et aktivmøde i DSVK. Her skulle en fremtrædende kommunistisk Vietnamaktivist have oplyst, at man var i færd med at kortlægge amerikansk ejendom, og den ovenfor nævnte initiativtager skulle have tilsluttet sig idéen om, at man skulle sætte ild til benzintanke.²⁸⁰ Som det bemærkes, blev den amerikanske ambassade ikke omtalt i forbindelse med brandattentaterne.

Den anden notits fra den 22. april refererede kun det officielle program for demonstrationen og tilføjede kort, at ”aktioner mod herværende amerikanskejede virksomheder opretholdes fortsat”²⁸¹ Heller ikke denne gang var der nævnt noget om en konkret trussel mod ambassaden.

Den sidste notits, der bl.a. tilgik Københavns Politi herunder udryknings-

275 Citeret i Carl Madsen, *Proces mod politiet*, s. 85, og Tom Heinemann, *Uro. 25 års gadekamp*, s. 18.

276 Carl Madsen, *Proces mod politiet*, s. 357-358.

277 PET, emnesag: Arne Nielsen, notits, 16. juli 1969; Jørn Bro, notits, 18. november 1969. At der ikke fandtes andre meddelelser fra PET til politiet bekræftes af bilagslisten i sagen PET, emnesag.

278 PET, emnesag: Arne Nielsen, notits, 17. april 1968.

279 PET, emnesag: Notits, 17. april 1968.

280 PET, emnesag: Notits, 8. april 1968.

281 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 22. april 1968.

styrken samt Justitsministeriets departementschef Boas, fremhævede specifikt, at under ”demonstrationen foran den amerikanske ambassade er yderliggående elementer indstillet på at anstifte tumulter og om muligt forsøge et angreb på ambassaden.” Notitsen nævnte to forhold, der lå til grund for denne vurdering: Trotskisterne var begyndt at købe stålhelme, og ifølge en ”velorienteret kilde” var ambassaden under demonstrationen den 21. oktober 1967 blevet beskudt af en gruppe, der befandt sig i demonstrationens bagerste geled.²⁸² Denne kilde var en pressemand, der i midten af april havde videregivet oplysningerne til Jørn Bro.²⁸³

Selvom PET således to dage før demonstrationen advarede mod planer om at angribe ambassaden, byggede advarslen på oplysninger om en tidligere demonstration og om trotskistiske aktiviteter, der reelt kun indikerede, at denne gruppe forventede voldelige sammenstød med ordensmagten. Ingen af de tre notitser indeholdt oplysninger om et planlagt brandattentat mod ambassaden, sådan som artiklen i Politiken hævdede, hvilket kunne tyde på, at historien var en konstruktion, plantet af en kilde i Københavns Politi eller PET, med det formål at retfærdiggøre politiets indsats. Muligvis kan historien være inspireret af oplysningerne i notitsen fra den 17. april, som omtalte overvejelserne om at forøve brandattentater mod benzinstationer.

Det er ikke helt klart, hvilken betydning advarslen af 25. april havde for politiets forberedelser. Justitsminister Thestrup noterede i sin dagbog, at ministeriet var blevet underrettet om, at der ville blive anvendt slynger med sten og metal-kugler, men at der ville være tilstrækkeligt med politi til at klare situationen.²⁸⁴ Dette antyder, at det var PET's oplysninger, der havde foranlediget det betydelige politiopbud. Thor Dahl-Jensen gentog i en redegørelse til politidirektøren, at man havde modtaget oplysninger, der antydede, at der kunne blive tale om ”en voldsom og farlig” demonstration. Ifølge Thor Dahl-Jensen bestod oplysningerne nærmere i, at der var mulighed for, at der ville blive gjort ”forsøg på groft hærværk og alvorlige forstyrrelser af den offentlige sikkerhed, fred og orden.” Disse oplysninger fik Thor Dahl-Jensen til at indsætte en mindre styrke af civile politifolk og kriminalpolitifolk til at holde øje med demonstrationen.²⁸⁵ Det er sandsynligt, at Thor Dahl-Jensen refererede til oplysningerne fra PET.

282 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 25. april 1968.

283 PET, emnesag: Notits, 3. maj 1968.

284 RA, Knud Thestrups privatarkiv: Dagbog, 27. 4. 1968.

285 JM, P.O.-sag: Vicepolitiinspektør Dahl-Jensen til politidirektøren, 27. september 1968.

Omvendt refererede politidirektøren i sin redegørelse til Justitsministeriet ikke til en underhåndsmeddelelse fra PET eller nogen anden instans, der indikerede et kommende angreb på ambassaden. Ifølge politidirektøren byggede politiets forberedelser på erfaringerne fra tidligere Vietnamdemonstrationer, særligt den fra den 21. oktober 1967, som havde udviklet sig voldeligt.²⁸⁶ Da den amerikanske chargé d'affaires mødtes med statsminister Hilmar Baunsgaard erklærede denne, at selvom han endnu ikke havde modtaget Justitsministeriets endelige rapport om begivenhederne, var det hans indtryk, at politiet havde undervurderet situationen.²⁸⁷ Dette skal sandsynligvis tolkes som et forsøg på at imødekomme den amerikanske kritik af, at demonstranterne havde fået lov til at komme tæt på ambassaden.

Jørn Bro hævdede efter demonstrationen, at han havde fået yderligere oplysninger af sin pressekontakt, ud over dem han havde videregivet i notitsen af 25. april. Ifølge Bro havde journalisten fortalt, hvordan en lille hård kerne af demonstranter levede for drømmen om at forøve et attentat mod ambassaden, og de legede med idéer om at stjæle morterer eller raketudstyr fra militæret eller at angribe ambassaden med haglgeværer og molotovcocktails.²⁸⁸ Det er uklart, hvorfor Bro ikke medtog disse foruroligende oplysninger i notitsen af 25. april. En mulig forklaring kan dog være, at der på dette tidspunkt bestod en vis konkurrence mellem PET og Københavns Politi. I 1966 var Københavns Politis Afdeling E, det vil sige efterretningsafdelingen, blevet overført til PET, hvilket havde bidraget til at etablere en vis rivalisering mellem Københavns Politi og PET.²⁸⁹

Konklusionen på det ovenstående er, at PET ikke videregav oplysninger til Københavns Politi vedrørende konkrete planer om at forøve et brandattentat mod den amerikanske ambassade ved hjælp af stjalne benzintromler, sådan som Politiken påstod. Derimod kan det dokumenteres, at PET to dage før demonstrationen advarede politiet om, at yderligtgående elementer var indstillet på at angribe ambassaden. Denne vurdering byggede på erfaringerne fra den tidligere demonstration og informationer om trotskisternes forberedelser. Dette var sandsynligvis kilden til Dahl-Jensens erklæring om, at han havde modtaget en underhåndsuplysning om, at demonstrationen kunne forventes at blive ”voldsom og farlig”.

286 PET, emnesag: Politidirektøren, Københavns politi, til Justitsministeriet, 30. april 1968.

287 NA, RG59, SNF 1967-69, POL DEN, box 2044: Blankinship, Amembassy Copenhagen to SecState, No. 4441, April 29, 1968.

288 PET, emnesag: Notits, 3. maj 1968.

289 Se hertil kapitel 8 i nærværende bind.

PET's arkivmateriale kaster i øvrigt nyt lys over forløbet af demonstrationen den 27. april og over årsagerne til de voldsomme sammenstød. Flere tidligere fremstillinger har været stærkt kritiske over for politiets rolle. Eksempelvis har historikerne Johannes Nordentoft og Søren Hein Rasmussen hævdet, at urolighederne først startede, da politiet greb ind og ryddede gaden efter demonstrationens ophør.²⁹⁰ Carl Madsen betegnede i sit forsvar af demonstranterne politiets indsats som en gadekampsmanøvre, der havde som formål at træne politiet til den dag, hvor landet ville blive sat i undtagelsestilstand og oppositionelle elementer interneret eller likvideret. Landsretssagførerens beskrivelse hvilede på flere argumenter: For det første tog demonstrationsledelsen tydeligt afstand fra en taler, der opfordrede til at storme ambassaden, men denne oplysning blev ikke videregivet til de udstationerede politifolk for ikke at svække deres kampiver. For det andet var det politiprovokatører, der kastede forskellige ting mod ambassaden. Og for det tredje angreb politiet uprovokeret demonstranterne efter den sidste taler og anvendte unødvendig vold mod demonstranter og tilskuere, selvom de ikke gjorde modstand.²⁹¹

Der findes modstridende vidnesbyrd om, hvorvidt demonstrationsledelsen tog afstand fra en vesttysk studine, der på Blågårds Plads, umiddelbart inden afmarchen til ambassaden, opfordrede til at storme ambassaden. Politidirektøren nævner i sin indberetning intet om, at demonstrationsledelsen skulle have taget afstand fra talen,²⁹² og nogle amerikanske ambassadefunktionærer, der befandt sig på pladsen, afviste kategorisk, at noget sådant skulle have fundet sted.²⁹³ Imidlertid hævdede en PET-medarbejder i sin indberetning, at den vesttyske studines udtalelser blev påtalt af politiet, ”og fra højtalervognen blev der givet opfordring til, at demonstrationen skulle foregå i ro og orden.” Det er ikke helt klart af sammenhængen, om der var tale om demonstrationens eller politiets højtalervogn, men i hvert fald er der ingen tvivl om, at den vesttyske studines udtalelser blev imødegået. Det fremgår i øvrigt af PET-medarbejderens indberetning, at DKP's Knud Jensen i sin tale forinden havde opfordret til, at man ”meget alvorligt”

290 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 100. Forfatterne bygger noget ensidigt på *Information*, *Land og Folk* og DSVK, der alle var positivt indstillet over for bevægelsen. Et noget andet billede af demonstrationen kan f.eks. findes i ”Voldsomste slagsmål”, *Politiken*, 28. april 1968.

291 Carl Madsen, *Proces mod politiet*, især s. 51, 60, 62, 82-84, 126, 148.

292 PET, emnesag: Politidirektøren, Københavns politi, til Justitsministeriet, 30. april 1968.

293 NA, RG59, SNF 1967-69, POL DEN, box 2044: Blankinship, Amembassy Copenhagen to Department of State, No. A-568, May 3, 1968.

skulle tænke på at opbygge en ”undergrundsbevægelse” og ”alvorligt overveje de metoder vi vil anvende”²⁹⁴ PET’s materiale giver ikke noget svar på, hvorvidt oplysningen om opfordringen til at forholde sig i ro blev videregivet til det udstationerede politi ved ambassaden. Derimod står det fast, at den vesttyske studines udtalelser blev rundsendt til politiet. Ifølge politiets minutberetning for 27. april meddelte en politiassistent kl. 17.20: ”En vesttysk student har på Blågårds Plads talt og opfordret til at besætte og storme Den amerikanske Ambassade.”²⁹⁵

En række indberetninger fra Københavns Politi, PET og ambassaden giver et enslydende billede af, at det var en gruppe demonstranter, der startede uroen ved at beskyde ambassaden og politiet. Københavns politidirektør rapporterede således, at kort efter den første taler var begyndt,

”blev bygningen og de opstillede styrker bombarderet med massevis af æbler, æg, tomater og små og store sten op til brosten. Der blev ligeledes kastet ølflasker, poser med mel, flasker med stempelfarve, flasker med brændbar væske og flasker med tjære. I bygningen beskadigedes et mindre antal ruder.”²⁹⁶

Denne fremstilling blev bekræftet af politikommissær H. Mauritzen, der var leder af politiafsnittet ved ambassaden.²⁹⁷ Ifølge en PET-medarbejder begyndte uroen på et tidligt tidspunkt under demonstrationen, ”idet der blev kastet adskillige flasker, sten, frugt, plastikposer med indhold af flydende farvestof samt enkelte røgbomber i retning af ambassaden.”²⁹⁸ Jørn Bro, der observerede begivenhederne fra Garnisons Kirkegård, bemærkede ligeledes, at allerede mens mængden samlede, begyndte de første sten og æbler at falde ned over politiet.²⁹⁹

De nævnte vidner er også enige om, at det først var, da politiet kom under et intensiveret angreb, at det greb ind og spredte demonstrationen. Ifølge politidirektøren udtalte den sidste taler, at han ikke ville tale længe, idet forsamlingen jo havde nok at gøre, når mødet var afsluttet. Umiddelbart efter at demonstrationen officielt var erklæret for afsluttet, blev bombardementet intensiveret, og da politiets ordre om, at demonstranterne skulle forlade stedet, ikke blev fulgt, blev to politikommandoer indsat for at sprede mængden. Da opløbet ikke ville

294 PET, emnesag: Notits, 27. april 1968.

295 PET, emnesag: Rapport, 6. maj 1968.

296 PET, emnesag: Politidirektøren, Københavns politi, til Justitsministeriet, 30. april 1968.

297 PET, emnesag: Politikommissær H. Mauritzen, notits, 24. april 1968.

298 PET, emnesag: Notits, 27. april 1968.

299 PET, emnesag: Notits, 28. april 1968.

sprede sig, blev stavene trukket, og de blev også anvendt mod en gruppe demonstranter, der havde sat sig ned foran ambassaden, og som modsatte sig politiets forsøg på at fjerne dem. Under forsøget på at drive demonstranterne væk blev politiet angrebet med slag- og kastevåben, og 33 politifolk kom lettere til skade.³⁰⁰ Dette blev bekræftet af Bro, som bemærkede, at efter mødet var blevet erklæret afsluttet, indledtes et veritabelt bombardement af ambassaden:

”Det haglede med sten, rådne æbler (samme sort!), bolte, elektriske pærer, tændrør, sikringer, tomme og fyldte flasker, blækflasker og tjærebøtter, ligesom jeg bemærkede i hvert fald én Molotov-cocktail, der faldt midt i en politiafdeling.”³⁰¹

Indtrykket var det samme inde fra ambassaden, hvorfra personalet meddelte Washington, at politiet først greb ind, efter at den sporadiske beskydning var intensiveret: ”Missiles included rocks, fruit, paint, ink bottles, and Molotov cocktails.”³⁰²

PET's indberetninger synes således at bekræfte politiets påstand om, at politiet først greb ind, efter at ambassaden og de udstationerede politistyrker længe havde været under kraftig beskydning. Derimod kan materialet ikke endeligt afklare, om mængden havde en reel mulighed for at fjerne sig, da demonstrationen blev erklæret for afsluttet, om demonstranterne kunne høre, at grundlovsformularen blev fremsagt, eller om politiet anvendte unødvendig magt i forsøget på at drive demonstranterne væk.³⁰³

PET's opgave i forbindelse med demonstrationen bestod primært i at holde den under observation og efterfølgende at registrere de mest aggressive deltagere. Efter demonstrationen indhentede PET en liste over de 19 personer, der blev anholdt af politiet. Ifølge en påtegning skulle alle hidtil ukendte registreres til sagen, hvilket drejede sig om 14 personer.³⁰⁴

300 PET, emnesag: Politidirektøren, Københavns Politi, til Justitsministeriet, 30. april 1968; ligeledes, politikommissær H. Mauritzen, notits, 27. april 1968.

301 PET, emnesag: Notits, 28. april 1968; ligeledes notits, 27. april 1968.

302 NA, RG59, SNF 1967-69, POL DEN, box 2044, Blankinship, Amembassy Copenhagen to SecState, No. 4431, April 29, 1968.

303 Demonstrationen blev efterfølgende genstand for en debat i folketinget, *Folketingets forhandlinger, 1967-68*, sp. 3081-3137; RA, Knud Thestrups privatarkiv, pakke 3: Dagbog, 16. maj 1968. Den amerikanske chargé d'affaires protesterede 29. april til statsminister Baunsgaard over, at ”Danish permissive policy” ikke opfyldte de internationale krav om beskyttelse af fremmede repræsentationer. Jf. NA, RG59, SNF 1967-69, POL DEN, box 2044: Blankinship, Amembassy Copenhagen to SecState, Nos. 4431 og 4441, April 29, 1968.

304 PET, emnesag: Notits, 29. april 1968.

En af følgerne af demonstrationen blev, at PET i stigende grad fokuserede på kommunisternes rolle i Vietnambevægelsen. PET interesserede sig i den forbindelse for Jens Otto Sand, der som sekretær for DSVK's forretningsudvalg var den daglige leder af komitéernes arbejde. Sand havde siden 1952 været kendt som kommunist, og han havde gennem årene indtaget en lang række tillidsposter i partiet. I 1958-59 havde han været på skolingsophold i Moskva, og i 1962 havde han deltaget i et kursus i DDR. Ifølge PET havde han sørget for, at DKP i stigende grad havde overtaget kontrollen med DSVK, og alle ledere og talere ved demonstrationen den 27. april havde således været kommunister. Sand, som blev betegnet som en "indædt kommunist", der så det som sin selvfølgelige opgave at nedbryde det borgerlige samfund, havde efter urolighederne taget initiativ til at oprette et ordensværn, hvis medlemmer skulle rekrutteres blandt kommunisterne i de "muskelstærke" fagforeninger.³⁰⁵ En kilde tilføjede, at demonstrationen var blevet afviklet efter direktiver fra DKP's centralkomité til Sand, og at partiet havde accepteret, at den havde udviklet sig til voldsomheder mod politiet. Sand og dermed centralkomitéen skulle således have haft forhåndskendskab til de planlagte uroligheder, idet Sand nogle dage inden demonstrationen skulle have betroet kilden, at en gruppe aktivister forberedte et angreb på ambassaden. DKP ønskede dog ikke officielt at støtte volden, idet man ikke ønskede at kompromittere partiet. Imidlertid var der opstået et "spændingsforhold" mellem Sand og centralkomitéen, idet Sand ved flere lejligheder havde sat sig ud over direktiverne. Desuden var centralkomitéen åbent misundelig på Sands organisationstalent og på hans vellykkede Vietnamdemonstrationer.³⁰⁶

Det lader sig på det foreliggende grundlag ikke umiddelbart efterprøve, om Sand var direkte styret af instrukser fra DKP's centralkomité, men på baggrund af den brede opbakning er det nok en simplificering at betegne demonstrationen den 27. april som en helt igennem kommunistisk styret operation. DKP's linje i Vietnamspørgsmålet var til forskel fra f.eks. trotskisterne præget af moderation og et ønske om at tiltrække en så bred deltagelse i modstanden mod USA som muligt. Da Sand talte i den kommunistiske studenterfraktion Clarté den 31. maj 1968 advarede han netop om, at voldelige demonstrationer vakte modstand i befolkningen: "Som forholdene er i øjeblikket, tror jeg ikke, det tjener noget formål at anvende vold. Vi opnår ikke synderligt ved det, vi opnår i stedet for

305 PET, emnesag: Notits, 3/5 1968, med vedlagt notits fra PET, 1. maj 1968, og generalieblad vedrørende Sand m.fl., primo april 1968.

306 PET, emnesag: Notits, 2. maj 1968.

at blive upopulære blandt en stor part af befolkningen.”³⁰⁷ Det kan dog ikke helt udelukkes, at centralkomiteén valgte at lukke øjnene for, at aktivister planlagde uroligheder, om end det må betegnes som usandsynligt. I lyset af Sands senere eksklusion fra DKP lyder oplysningerne om modsætningsforholdet til centralkomiteén derimod ganske troværdige.

Den voldelige afslutning på Vietnamdemonstrationen den 27. april havde en udslagsgivende effekt på PET's trusselsbillede. Hvor tjenesten et par år tidligere havde haft for vane at affærdige trotskisternes planer som rene reklamenumre, syntes PET nu at godtage selv mere usandsynlige kildeoplysninger og at tegne det værst tænkelige scenario. Et eksempel herpå var PET's vurdering af den årligt tilbagevendende pinsemarch, der var planlagt til at finde sted den 2.-3. juni 1968. Ifølge PET var det trotskisterne, der oprindeligt havde taget initiativet til marchen, men de var blevet udmanøvreret af DKP med Otto Sand i spidsen. PET's egne oplysninger viste imidlertid, at marchens arbejdsudvalg bestod af tre VS'ere, to DKP'ere, en trotskist og en af venstreorienteret observans, hvilket ikke tyder på, at DKP kunne dominere marchen.

Det var også PET's opfattelse, at inderkredsen omkring Sand havde haft kendskab til planerne om at angribe ambassaden under de tidligere demonstrationer: ”Den kommunistiske baggrund for escaleringen af de store Vietnamdemonstrationer er således tydelig.” Dette synes at bygge på en anden kildes oplysninger om DKP's rolle, som, ud fra hvad der ellers er kendt om partiets forholdsvis moderate politik i Vietnamspørgsmålet, ikke virker sandsynlige. PET påpegede også, at ”størstedelen af deltagerne” i demonstrationen den 27. april 1968 havde været indstillet på at skabe optøjer, og at det var de samme kredse, som stod bag planlægningen af pinsemarchen. På grundlag af beskrivelserne af demonstrationen den 27. april virker det mere sandsynligt, at det var et lille mindretal af militante aktivister, der smed kasteskyts mod ambassaden og politiet, og som senere kom i kamp med politiet. Endelig henviste PET til kildeoplysninger, der tydede på, at man planlagde at tage hævn for nederlaget ved den sidste demonstration. Ifølge en ”pålidelig kilde” var det således hensigten at trænge ind på Høvelte kaserne, hvilket fik PET til at gætte på, ”at demonstranterne også har til hensigt at bemægtige sig våben, hvis de kan få lejlighed til det.” Ifølge andre ”velinformede kilder” overvejede man at bevæbne demonstranterne med stave og lignende, så man kunne nedkæmpe politiet. Disse oplysninger blev godtaget

307 JM, P.O.-sag: Arne Nielsen til departementschef V. Boas, 14. juni 1968, med vedlagt notits, 10. juni 1968.

uden forbehold af PET, der tegnede et yderst dramatisk billede af den kommende demonstration:

”Det er således klart, at de stærkt yderligtgående og revolutionære kredse bag såvel pinsemarchen som de tidligere arrangementer har til hensigt at trænge ind i selve USA’s ambassade og forsøge at brænde bygningen af, således at kun de røgsværtede ruiner står tilbage.”³⁰⁸

Regeringen og embedsværket sad ikke en så alarmerende melding overhørig. I Embedsmændenes Sikkerhedsudvalg diskuterede man, hvorledes man mere effektivt kunne beskytte ambassaden, eventuelt ved at afspærre Dag Hammar-skjöld’s Allé, og hvordan politiet kunne forhindre demonstranterne i at trænge ind på kasernen.³⁰⁹ Trods indsigelse fra Udenrigsministeriet besluttede Thestrup imidlertid, at det ikke var nødvendigt at afspærre ambassadeområdet. Efter at de mere moderate kræfter som SF, DsU og Aldrig mere Krig havde trukket sig ud (i protest mod planerne om at oprette et ordensværn), regnede man kun med 2-3.000 deltagere i pinsemarchen, den hårde kerne ville højst tælle et par hundrede, og man havde denne gang 700 politifolk til rådighed. Der var dog for alle eventualiteters skyld truffet en underhåndsaftale om, at det danske politi kunne forfølge eventuelle demonstranter ind i bygningen.³¹⁰ Den 31. maj mødtes justitsministeren med Otto Sand, der ifølge Knud Thestrup lovede, at alt ville gå ordentligt til.³¹¹ 2. pinsedag samledes justitsminister Thestrup, departementschef Boas og oberst Fournais fra FE på Arne Nielsens kontor på politigården, hvor de fulgte marchens forløb. Hver halve time modtog de situationsrapporter fra PET’s udstationerede observatører, og efterhånden som tiden gik uden uroligheder, slappede forsamlingen af med smørrebrød og kaffe. Selve demonstrationen forløb fredeligt, og der blev ikke gjort forsøg på at storme kasernen eller nedbrænde ambassaden. De eneste uroligheder forekom, da nogle af deltagerne blev bremsset af politiet, da de søgte ned til Langelinje, hvor der lå nogle amerikanske destroyere, og da der i løbet af natten blev forøvet hærværk mod nogle amerikanskejede virksomheder.³¹² Det bevæbnede ordensværn, som havde givet

308 JM, P.O.-sag: Notits, 8. maj 1968.

309 UM, ESU: Referat af møde den 15. maj 1968.

310 UM, ESU: Referat af møde den 28. maj 1968. JM, P.O.-sag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 24. maj 1968.

311 RA, Knud Thestrups privatarkiv: Dagbog, 31. maj 1968.

312 RA, Knud Thestrups privatarkiv: Dagbog, 3. juni 1968. JM, P.O.-sag: Vicepolitiinspektør Dahl-Jensen, rapport, 3. juni 1968.

anledning til, at de moderate kræfter havde meldt fra til marchen, viste sig heller aldrig under marchen.³¹³ Pinsemarchen var således et eksempel på, at urolighederne den 27. april fik PET til at forvente betydelig uro ved den efterfølgende Vietnamdemonstration.

PET fulgte Vietnambevægelsen i resten af 1968, og det kunne konstateres, at demonstrationen den 27. april havde gjort ubodelig skade på bevægelsen. Den overvejende del af pressen og befolkningen tog afstand fra de anvendte metoder, og sammenstødene havde skærpet modsætningerne mellem den militante og moderate fløj. En vis mathed prægede bevægelsen: Pinsemarchen havde været en fiasko med kun omkring 2.000 deltagere, og antallet af demonstrationer faldt tydeligt i andet halvår af 1968. PET fandt det bemærkelsesværdigt, at selv kommunisterne var bange for at ”brændemærke” sig, og at det var opfattelsen i DKP, at tiden var løbet fra de store demonstrationer.³¹⁴

Selvom DSVK organiserede de store demonstrationer foran den amerikanske ambassade, foregik mange af aktiviteterne på lokalt niveau, og PET anvendte sine kontaktmænd i politiet og sine kilder til at følge udviklingen. Hovedformålet med den lokale overvågning synes at have været indsamlingen af navne på Vietnamaktivister. I Aalborg holdt kontaktmænd et Vietnammøde arrangeret af de politiske ungdomsorganisationer og Den nordjyske Vietnamkomité under observation. Ifølge referenten var det et stille møde med ringe tilslutning, hvor kulturminister K. Helveg Petersen ifølge PET's informationer holdt et tørt og ret langstrakt foredrag, som lullede to af tilhørerne i søvn. Alle tilskuerne blev fotograferet, og navnene på 23 deltagere, der enten stillede spørgsmål eller var kendt af kontaktmænd, blev indberettet.³¹⁵ I Esbjerg indberettes navnene på 18 personer, der havde ansøgt om at afholde en demonstration og plancheudstilling på vegne af en tværpolitisk forening spændende fra DKP til DsU og Radikal Ungdom. 17 var ukendte, og de blev registreret i Centralafdelingen.³¹⁶ På Frederiksberg rapporterede en kilde om den lokale Vietnamkomités møde hos en kommunistisk viktualiehandler. Alle otte deltagere var tidligere registreret, heraf to alene på grund af deres Vietnamaktiviteter.³¹⁷

313 PET, emnesag: Rapport, 4. juni 1968.

314 PET, emnesag: ”Ekstrakt fra beretning 1. halvår 1968” (14. august 1968). UM, ESU: Referater af møder 13. juni og 16. august 1968.

315 PET, emnesag: ”Notits vedrørende møde 29.4.1968”, udateret, stemplet 9. maj 1968.

316 PET, emnesag: Notits, 17. juli 1968.

317 PET, emnesag: Notits, 19. september 1968.

Splittelsen af Vietnambevægelsen 1968-1969

Vietnambevægelsen havde lige siden starten i 1964-65 bestået af en række forskellige grupperinger, der spændte fra Det Radikale Venstre, Socialdemokratiet og kulturelle kredse på den ene fløj til det yderste venstre med kommunisterne, trotskisterne og maoisterne på den anden. Der havde hele tiden hersket en latent modsætning mellem den moderate og den radikale fløj i synet på bevægelsens mål og midler. Den ene fløj bestod af ”humanisterne”, hvis mål var at presse den danske regering til at tage afstand fra krigen ved at tiltrække så stor en del af befolkningen som muligt. Denne fløj ønskede derfor, at bevægelsen skulle være upolitisk, Vietnamindsamlingerne skulle være øremærkede til humanitære formål, og demonstrationerne skulle have et fredeligt forløb. Et kendetegn ved denne fløj var, at man benyttede sig af fremtrædende kulturpersonligheder til at anbefale sine aktiviteter, sådan som man havde gjort i forbindelse med Russelltribunalet. Den anden fløj bestod af ”antiimperialisterne”, som mente, at Vietnamkrigen var et udtryk for den vestlige imperialismes udbytning af den tredje verden. Krigen skulle derfor bruges til at bevidstgøre befolkningen, og den bedste måde at vise sin solidaritet med det vietnamesiske folk bestod i at bekæmpe det kapitalistiske system i Danmark og den øvrige vestlige verden. En del af denne fløj så primært Vietnamkrigen som et middel til at bringe Danmark nærmere det endelige mål: At omstyrte det bestående samfund, indføre socialismen og forlade NATO. Den militante fløj ønskede derfor at bruge bevægelsen til at samle de antiimperialistiske kræfter, man tog initiativ til at indsamle penge til våben til det kæmpende Vietnam, og man afviste ikke, at det kunne være nødvendigt at anvende vold mod statsmagten.³¹⁸ Denne modsætning blev endnu tydeligere i kølvandet på demonstrationen den 27. april 1968.

Et første tegn på den begyndende splittelse var, da det hen over sommeren 1968 kom til et åbent brud mellem DSVK's reelle leder Jens Otto Sand og DKP. På overfladen drejede det sig om penge, men ifølge PET var parterne også uenige i synet på Vietnambevægelsens fremtidige rolle. Sand havde siden 1966 været kasserer for Vietnamindsamlingen Giro 1616, der oprindeligt var blevet iværksat på trotskistisk initiativ, og som samlede ind til Nordvietnam og Viet Cong. I maj 1968 rapporterede en af PET's kilder om sine mistanker om, at alt ikke var gået ordentligt til i indsamlingen. Der var angiveligt aldrig foretaget revi-

318 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 122-129.

sion af regnskaberne, overrækkelsen af en check til Nordvietnam havde været et fupnummer, og Sand syntes at leve over evne.³¹⁹ Samtidige rygter i journalistkredse ville også vide, at Sand havde ”indviklet sig i et underslæb af format”, og at visse venstreorienterede kredse ville forsøge at ”kvæle” Sand, idet rygterne skadede sagen.³²⁰ PET iværksatte en efterforskning, og ved hjælp af kilder inden for Københavns Skattevæsen og postgirokontoret indhentede man oplysninger om Sands indtægter og om indbetalingerne til Giro 1616.³²¹ I en indberetning til Justitsministeriet drog PET ingen konklusioner, men det fremgik, at man mente, at mistanken mod Sand var blevet bekræftet. Selvom der alene i perioden fra december 1967 til april 1968 var blevet indbetalt ca. 44.000 kr. til Giro 1616, havde PET kun kendskab til, at nordvietnameserne ved en enkelt lejlighed skulle have modtaget 2.000 kr. Samtidig syntes Sand at opretholde en høj levestandard, ligesom han angiveligt i økonomiske sammenhænge var meget generøs over for sine omgivelser. Desuden havde Sand og hans samlever kort forinden været på en tre ugers ferie til Bulgarien, selvom han kun havde været i beskæftigelse i korte perioder og derfor havde en begrænset indtægt.³²²

Den 1. juli 1968 lukkede postvæsenet uden varsel girokonto 1616. Indsamlingen var aldrig blevet godkendt af Justitsministeriet, idet den ifølge ministeriet var ensidig. Lukningen betød, at indsamlingskomitéen var nødsaget til at fremlægge et regnskab. Dette tilfredsstillede imidlertid ikke alle implicerede, idet man ikke kunne gøre rede for et beløb på 63.000 kr. Få dage efter erklærede kredsen omkring Sand, at de netop havde været i Paris, hvor de havde overbragt 50.000 kr. til den nordvietnamesiske delegation. Det var imidlertid PET's vurdering, at der var tale om endnu en fiktiv overdragelse, der skulle dække over det forhold, at Sand og hans tilhængere selv havde brugt pengene:

”Bevisførelse vil være vanskelig, om ikke umulig, men kilde-oplysninger og indicierne i det hele taget peger sikkert mod Otto Sand som hovedmand i et storstilet indsamlings-bedrageri.”

Ifølge PET var nu også kommunisterne begyndt at blive foruroliget over situatio-

319 PET, emnesag: Notits, 13. maj 1968; Politiets Efterretningstjeneste, notits, 24. maj 1968.

320 PET, emnesag: Notits, 7. juni 1968.

321 PET, emnesag: Notits, 14. juni 1968.

322 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 14. juni 1968. JM, P.O.-sag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 14. juni 1968.

nen.³²³ Da indsamlingskomitéen samledes den 9. august for at diskutere det fremtidige arbejde efter lukningen, sørgede PET for, at en af tjenestens kilder overværede mødet. Ifølge kilden kom det til et voldsomt sammenstød mellem Sand og Ingmar Wagner fra DKP. Wagner foreslog, at man oprettede en ny Vietnamindsamling, hvor midlerne blev øremærket til et hospital i Nordvietnam. Dette var i modsætning til den hidtidige indsamling, hvor der ikke fulgte betingelser med beløbet. Fordelen ville være, at myndighederne ikke ville kunne forbyde indsamlingen, ligesom man ville være sikker på, at pengene gik til rette formål. Hermed forfægtede Wagner det ”humanistiske” synspunkt samtidig med, at han kritiserede Sands varetagelse af Giro 1616. Da han efter en hidsig debat måtte konstatere, at han ikke kunne få flertal for sit forslag, erklærede han, at DKP og DKU ikke ville deltage i en fortsat indsamling under de hidtidige former, hvorefter han forlod mødet. De tilbageværende vedtog derefter at fortsætte den hidtidige indsamling under en ny girokonto og i forbindelse med DSVK’s blad *Vietnamsolidaritet*.³²⁴ Dermed var det kommet til et åbent brud mellem de to fløje i Vietnambevægelsen, der nok ligeså meget handlede om den fremtidige kurs som om Sands formodede misbrug af de indsamlede midler. Det var et yderligere interessant aspekt ved uenigheden, at den stillede to af de ledende DKP’ere i bevægelsen, Sand og Wagner, over for hinanden og dermed truede med at splitte partiet.

Debatten om Vietnambevægelsens splittelse i efteråret og vinteren 1968 viser, at et af den militante fløjs motiver bag radikaliseringen af bevægelsen var, at man frygtede, at bevægelsen var i fare for at stagnere. På et møde i DSVK i begyndelsen af september orienterede Sand om overvejelserne om, at bevægelsen skulle blive et samlingspunkt for venstrefløjen i kampen mod det eksisterende system. DSVK’s forretningsudvalg havde lagt planer for skoling af aktivister, og man havde nedsat en gruppe, der skulle kortlægge den amerikanske imperialismes økonomiske infiltration i Danmark. Sand understregede nødvendigheden af, at bevægelsen udviklede sig og fulgte med tiden, så den ikke kom til at lide samme skæbne som Kampagnen mod Atomvåben. Det var vigtigt at gå nye veje og finde nye arbejdsformer, da de store demonstrationer havde fået et dårligt omdømme, ligesom de led af svigtende tilslutning.³²⁵ Ifølge

323 PET, emnesag: Ekstrakt fra beretning 1. halvår 1968.

324 PET, emnesag: Notits, 20. august 1968. Få dage senere oplyste PET’s kilde på postgirokontoret, at bladet havde fået tildelt postgirokonto nr. 15.11.77. PET, emnesag: Notitser, 9. og 12. august 1968.

325 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 19. september 1968. Om Kampagnen mod Atomvåben, se kapitel 2 i nærværende bind..

en af PET's kilder tog kommunisterne skarpt afstand fra forslaget om, at bevægelsen skulle have et egentligt politisk grundlag. Det var DKP's opfattelse, at et sådant politisk program ville skabe splittelse og svække bevægelsens slagkraft. Partiet ønskede fortsat en upolitisk Vietnambevægelse, der kunne tiltrække så mange modstandere af krigen som muligt uanset politiske tilhørsforhold. Det blev derfor besluttet at indkalde til en landskonference for Vietnamkomitéerne for at afklare spørgsmålet.³²⁶

I midten af januar 1969 var det muligt for PET på grundlag af en række kildeoplysninger at danne sig et billede af, hvad der var foregået på landskonferencen i Vartov i weekenden den 7.-8. december 1968. Ifølge en anden kilde havde DSVK's arbejdsudvalg fremlagt et forslag til et nyt organisatorisk og politisk grundlag for Vietnamkomitéernes virke. Programmet var udtryk for en klar radikaliserings af bevægelsen, idet det blev understreget, at det var komitéernes formål at styrke solidariteten med det kæmpende vietnamesiske folk, idet dets kamp var afgørende for det antiimperialistiske opgør; at udbrede kendskabet til vietnamesernes kamp og til den amerikanske imperialismes undertrykkelse og at yde støtte til det vietnamesiske folk og angribe USA: "Imperialismen vil man angribe overalt, hvor den findes. I denne forbindelse anses den politiske kamp mod NATO samt afsløringen af amerikansk infiltration i dansk erhvervsliv og politik for væsentlig." Altså en udvidelse af bevægelsens aktivitet, hvor modstanden mod krigen og solidariteten med Vietnam var kædet sammen med kampen mod amerikansk imperialisme. Begrundelsen for det skærpede program var, at man frygtede, at bevægelsen ellers ville stagnere, og forslagsstillerne var fuldt klar over, at ikke alle kunne acceptere den nye kurs. Kilden kunne i øvrigt oplyse, at den nye landsledelse, kaldet Landskoordineringen af Vietnamkomitéerne, havde 15 medlemmer, som ifølge Centralafdelingen alle var tidligere registreret.³²⁷ En anden af PET's kilder supplerede med at oplyse, at konferencedeltagerne havde delt sig i to fløje. Den ene fløj var anført af Ingmar Wagner fra DKP, der fik følgeskab af de moderate kræfter fra DsU og fra kredsen omkring det tidligere Russell-råd. PET havde tydeligt svært ved at tolke DKP's alliance med "humanisterne", hvilket kom til udtryk ved, at tjenesten betegnede samarbejdet som "bemærkelsesværdigt". Den anden fløj var anført af Sand, som blev støttet af trotskisterne, SUF, VS og flertallet i Amager Vietnamkomité. Efter konferencen havde DKP på Wagners initiativ taget de første skridt til at ekskludere flere

326 PET, emnesag: Notits, 24. september 1968.

327 PET, emnesag: Notits, 13. januar 1969.

partimedlemmer, der havde støttet det antiimperialistiske program, deriblandt Sand og Erik Jensen fra Amager Vietnamkomité.³²⁸

Vietnam 69: Kommunisterne som garant for fredelige demonstrationer

Den 19. januar 1969 mødtes de moderate kræfter for at diskutere situationen efter bruddet på landskonferencen. Ifølge PET's oplysninger deltog 5-600 personer i mødet, der var domineret af kommunistiske fagforeningsfolk. Man vedtog en resolution, der opfordrede til at presse regeringen til at anerkende Nordvietnam, og forfatteren Erik Knudsen orienterede om de overvejelser, kredsen omkring det tidligere Russell-råd havde gjort sig om en ny indsamling til Nordvietnam og Viet Cong.³²⁹ Resultatet blev en ny organisation, Frit Vietnam, der blev oprettet den 28. januar 1969 på initiativ af Vanløse Vietnamkomité. Dens første møder blev overvåget af en af PET's kilder. Ifølge kilden var hensigten, at den nye organisation skulle være upolitisk for at tiltrække så mange som muligt. Frit Vietnam skulle udelukkende udføre solidaritetsarbejde til fordel for det kæmpende vietnamesiske folk, og dets indsamling, som blev kaldt Vietnam 69, skulle øremærkes til hospitalsudstyr og lignende til Nordvietnam. Indsamlingen fik hurtigt støtte fra en række prominente politikere, fagforeningsfolk og kunstnere, deriblandt forhenværende kulturminister Bodil Koch, Jens Kampmann, Anker Jørgensen og Klaus Rifbjerg. Ingmar Wagner fra DKP var centralt placeret i det daglige arbejde.³³⁰ Flere tidligere medlemmer af Russell-rådet, deriblandt Ole Wivel, Erik Vagn Jensen, Carl Scharnberg, Erik Knudsen og K. E. Løgstrup, havde sluttet sig sammen i Gruppe 7, og de anbefalede også Vietnam 69-indsamlingen.³³¹

Den nye organisation, som snart blev kendt som Vietnam 69, betød et skifte i PET's vurdering af kommunisternes rolle i Vietnambevægelsen. I 1968 havde

328 PET, emnesag: Notits, 16. januar 1969. Ifølge en senere oplysning fra en af PET's kilder var eksklusionen af Erik Jensen kun en skinproces, der skulle dække over, at det var hans opgave at holde DKP orienteret om Sand og De Danske Vietnamkomitéers aktiviteter. Imidlertid opstod der et nært forhold mellem de to, hvilket fik partiet til endeligt at ekskludere Erik Jensen i maj 1970, jf. PET, emnesag: Notits, 22. maj 1970.

329 PET, emnesag: Notits, 22. januar 1969.

330 PET, emnesag: Notits, 30. januar 1969; PET, emnesag: Notits, 6. februar 1969. PET, emnesag: Notits, 4. februar 1969.

331 PET, emnesag: Notits, 24. marts 1969.

tjenesten konkluderet, at DKP stod bag de voldelige demonstrationer, hvilket især byggede på Otto Sands fremtrædende rolle. Men nu havde Sand brudt med partiet og tilsluttet sig aktivisterne fra Fjerde Internationale og VS. PET var ikke i tvivl om, at DKP ved hjælp af den centralt placerede Ingmar Wagner havde en kontrollerende indflydelse på Vietnam 69.³³² Alligevel viste det sig hurtigt, at netop kommunisternes rolle i Vietnam 69 var en garanti for, at demonstrationerne forløb fredeligt. I oktober 1970 vurderede PET således, at de kommende Vietnam 69-manifestationer ville blive afviklet i ro og orden:

”Netop deltagelsen fra arbejderside tyder på, at demonstrationerne vil forløbe roligt og værdigt, og DKP/DKU bestræber sig på at undgå voldsomheder for ikke at blive identificeret med den horde af ekstremistiske voldselementer, der senest prægede verdensbank-demonstrationerne.”³³³

Året efter forudså PET igen, at en Vietnam 69-demonstration, der fik bred opbakning fra fagforeninger og politiske partier, ville forløbe fredeligt,³³⁴ og bag efter lød det anerkendende fra PET's mand på stedet, at ”endnu engang viste det sig, at et ”VIETNAM 69”-arrangement blev afviklet på fredelig og ordentlig vis.”³³⁵ I februar 1973 konstaterede PET, at et Vietnamsolidaritetsmøde, der var blevet arrangeret af Vietnam 69 og DKP/DKU i fællesskab, som sædvanlig var forløbet uden episoder af nogen art.³³⁶ Vietnam 69's upolitiske og humanitære sigte, støtten fra fremtrædende personer og de fredelige demonstrationer synes at have haft den effekt, at PET snart tabte interessen for organisationen. Der synes kun sporadisk at være blevet indsamlet oplysninger,³³⁷ der synes ikke at være foregået en systematisk registrering af de ledende medlemmer,³³⁸ og PET synes kun at have anvendt en enkelt kilde i en kort periode i begyndelsen af 1969.³³⁹ I

332 NATO Special Committee. The Standing Requirements of the NATO Special Committee. Note by the Danish Delegation, 7. August 1970.

333 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 20. oktober 1970.

334 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 25. marts 1971.

335 PET, emnesag: Notits, 1. april 1971.

336 PET, emnesag: Notits, 9. og 12. februar 1973.

337 Eksempelvis PET, emnesag: Notits, 16. september 1969.

338 Et medlem af Frit Vietnams arbejdsudvalg blev således ikke registreret. PET, emnesag: Notits, 6. februar 69, og den radikale folketingsmand, Sven Skovmand, der talte ved en Vietnam 69-demonstration på Blågårds Plads, blev heller ikke registreret. PET, emnesag: Notits, 1. april 1971.

339 PET, emnesag: Notits, 30. januar 1969. PET, emnesag: Notits, 4. februar 1969.

april 1976 blev det kort konstateret, at Vietnam 69 havde besluttet at opløse sig selv, idet dens opgaver blev anset for at være løst med afslutningen på krigen og dannelsen af Dansk Vietnamesisk Forening. Derpå blev sagen henlagt.³⁴⁰

Vietnam 69 bidrog således til, at PET omkring 1970 begyndte at revurdere sit trusselsbillede: DKP fremstod efterhånden som en moderat indflydelse, der ikke udgjorde nogen umiddelbar sikkerhedsrisiko, mens uroen kom fra Vietnambevægelsens militante fløj, det vil sige ekskommunister, trotskister, VS'ere og maoister. PET's sag vedrørende Vietnam 69 illustrerer også, at tjenesten ikke overvågede alene på grund af bevægelsernes politiske synspunkter – modstanden mod Vietnamkrigen – men på grund af faren for voldelige aktioner. Dertil kom, at det velsagtens gjorde indtryk på PET, at Vietnam 69 fortrinsvis bestod af ”respektable” og fremtrædende personer. Da det viste sig, at Vietnam 69 gav udtryk for sine synspunkter på fredelig vis, dalede PET's interesse, og i stedet koncentrerede man sig om den militante del af bevægelsen: De Danske Vietnamkomitéer (DDV).

DDV 1969-1971: Fra antiimperialistisk kamp til splittelse

Med dannelsen af DDV efter bruddet i december 1968 fik den militante fløj et samlingspunkt, og PET kunne koncentrere sin overvågning af Vietnambevægelsen om den nye organisation. PET blev i øvrigt opmærksom på DDV's eksistens ved et tilfælde: I februar 1969 blev en gymnasieelev anholdt under en lærlingedemonstration i Odense. Han var i besiddelse af materiale fra DDV, der indeholdt navnene på landsledelsen og arbejdsudvalget, og som omtalte DDV's planer for udgivelsen af *Vietnam-Solidaritet*, videreførelsen af indsamlingen og forslag til antiimperialistisk arbejde.³⁴¹ I den efterfølgende tid søgte PET at kortlægge DDV's aktiviteter. Et par måneder senere overvågedes et DDV-arrangeret antiimperialistisk seminar, der imidlertid var svagt besøgt.³⁴² Senere på året konstaterede PET, at DDV havde købt ejendommen Grønnegade 37 i København, og at forlaget Demos var flyttet ind i ejendommen og var blevet omdannet til et aktieselskab med tilknytning til DDV.³⁴³ I oktober oprettedes en lokalkomité under DDV i Århus,

340 PET, emnesag: Notits, 14. april 1976.

341 PET, emnesag: Notits, 3. marts 1969.

342 PET, emnesag: Notits, 11. juni 1969.

343 PET, emnesag: Notits, 6. oktober 1969.

og PET sørgede for at have en kilde på plads på det stiftende møde.³⁴⁴ Regionsafdelingen kom efterfølgende i besiddelse af en maskinskrevet navneliste over medlemmerne af lokalkomiteén, der blev tilsendt Centralafdelingen.³⁴⁵ I sommeren 1970 noterede PET, at DDV havde afholdt et weekendseminar om ”USA-imperialismen og folkekrigen”. Foruden programmet indeholdt indberetningen navnene på de 26 deltagere, hvoraf det fremgik, at 17 allerede var registreret.³⁴⁶

PET iværksatte efter dannelsen af DDV en skærpet overvågning af bevægelsen. DDV bestod af aktivister fra forskellige grupperinger på venstrefløj, og en håndfuld kilder fra disse grupper informerede PET om DDV's aktiviteter. En af kilderne holdt PET orienteret om diskussionerne i DDV's top og videregav navnene på organisationens aktivister. Pågældende begyndte som kilde i DDV i 1969, hvor han rapporterede om forløbet af et landsledelsesmøde samme år. Deltagerne var her blevet enige om, at man skulle begrænse sig til solidaritetsarbejdet for det vietnamesiske folk og kampen mod den amerikanske imperialisme. Hvis DDV begyndte at beskæftige sig med andre emner, ville det splitte organisationen. Det tyder på, at der allerede var røster fremme om at gøre DDV til et egentligt venstreorienteret parti.³⁴⁷ I februar 1970 rapporterede kilden til PET om DDV's nys overståede landskonference. Man vedtog her en politisk udtalelse, der slog fast, at det var organisationens hovedopgave at bekæmpe den amerikanske imperialisme ”og dens danske medløbere” ved at afsløre dens infiltration i Danmark. Det var nu klart, at DDV havde bevæget sig væk fra solidariteten med Vietnam: De erklærede mål var etableringen af en ”antiimperialistisk enhedsfront”, skabelsen af en ”bedre basis i arbejderklassen” og Danmarks udmeldelse af NATO. Kildens rapport indeholdt også oplysninger om desertørkomiteén og forskergruppernes arbejde. Endelig forsynede kilden PET med navnelister på de 78 delegerede, medlemmer af landsledelsen og gæster/observatører.³⁴⁸ Lidt senere fulgte en liste over medlemmerne af landsledelsens udvalg.³⁴⁹ Senere på året underrettede samme kilde PET om forløbet af DDV's repræsentantskabsmøder i lokalerne i Grønnegade 37.³⁵⁰

344 PET, emnesag: Notits, 17. oktober 1969.

345 PET, emnesag: Notits, 29. november 1969.

346 PET, emnesag: Notits, 17. juli 1970.

347 PET, emnesag: Notits, 11. december 1969.

348 PET, emnesag: Notitser, 20. og 23. februar 1970.

349 PET, emnesag: Notits, 6. april 1970.

350 PET, emnesag: Notits, 26. maj 1970. PET, emnesag: Notits, 29. maj 1970. PET, emnesag: Notits, 30. juni 1970.

Oprettelsen af to konkurrerende organisationer bidrog utvivlsomt til at svække Vietnambevægelsen, idet Vietnam 69 og DDV brugte megen tid og kræfter på at chikanere hinanden. Den 14. og 15. oktober 1969 afholdt de to organisationer hver sin demonstration, som ifølge PET samlede henholdsvis 2.000 (Vietnam 69) og 15-20.000 deltagere (DDV), altså en tydelig sejr for den militante fløj.³⁵¹ Den moderate fløj kunne imidlertid notere en sejr, da Vietnam 69 blev indbudt til at sende en delegation til Nordvietnam. Som reaktion herpå udvirkede DDV en indbydelse fra Hanoi.³⁵² Det lykkedes dog også i flere tilfælde at få et samarbejde i stand mellem de to fløje. Således deltog DDV i en demonstration den 31. oktober 1970, der var arrangeret af Vietnam 69. DDV's begrundelse var, at Vietnam 69 havde accepteret DDV's paroler, at demonstrationen gav DDV mulighed for at komme i kontakt med arbejderklassen, og at DDV håbede at kunne påvirke Vietnam 69 i en mere radikal retning.³⁵³ Det vigtigste resultat af samarbejdet var antagelig oprettelsen af FNL-kontoret i København. I begyndelsen af marts 1970 meddelte PET Justitsministeriet, at både Vietnam 69 og DDV havde planer om at iværksætte indsamlinger, der skulle finansiere oprettelsen og driften af et informationskontor for den sydvietnamesiske befrielsesfront FNL. Otto Sand havde erklæret, at de to organisationer samarbejdede om denne sag.³⁵⁴ Initiativet fik hurtigt bred tilslutning, Socialdemokratiet ønskede at støtte kontoret økonomisk, og Udenrigsministeriet havde ingen indvendinger. Arne Nielsen oplyste over for ministeriet, at PET med interesse havde fulgt sagen i nogen tid, men man havde i øvrigt ingen kommentarer.³⁵⁵ Senere modtog PET oplysninger, der tydede på, at DKP havde skaffet en del af de økonomiske midler til kontoret.³⁵⁶

Det var imidlertid den fortsatte splittelse inden for DDV, der prægede den ovenfor nævnte kildes rapporter til PET i efteråret 1970. Ifølge kilden var ledelsen i DDV delt i to fløje, der havde diametralt forskellige opfattelser af bevægelsens fremtid. Den ene fløj, der blev tegnet af Lars Bonnevie og Peter Bjerrum, ønskede at omdanne DDV til en Indokinakomité, der skulle fungere som en solidaritetsorganisation. Den anden fløj, der blev anført af Otto Sand, ønskede at bevare DDV i sin hidtidige form som en "enhedsfront" for forskellige venstre-

351 PET, emnesag: Notits, 2. december 1969.

352 PET, emnesag: Notits, 11. august 1971.

353 PET, emnesag: Notits, 16. november 1970.

354 JM, P.O.-sag: Notits, 4. marts 1970.

355 JM, P.O.-sag: Notits, 10. marts 1970.

356 PET, emnesag: Notits, 8. maj 1970.

fløjsgrupper. En medvirkende årsag til uenigheden var, at der åbenbart herskede en udbredt utilfredshed med Sands dominerende rolle i organisationen.³⁵⁷ Især trotskisterne var utilfredse med Sands egenrådige ledelsesstil.³⁵⁸ Kort før DDV's planlagte landskonference den 28. november 1970 meddelte PET's kilde, at "oprørerne" havde skærpet deres krav, idet Bonnevie/Bjerrum-fløjen nu ønskede at omdanne DDV til et egentligt socialistisk kadreparti. Dette fik trotskisterne, der ikke ønskede et nyt konkurrerende parti på venstrefløjen, til at alliere sig med Sand.³⁵⁹ Det kom ikke til nogen entydig løsning af modsætningerne på landskonferencen. På den ene side tabte Sand-fløjen afstemningen om det organisatoriske grundlag, og efterfølgende blev Sand "frosset" ud af kredsen omkring Bonnevie. Kort efter trak Sand sig helt ud af bevægelsen. På den anden side vedtog man et kompromisforslag, der gentog, at DDV arbejdede ud fra et antiimperialistisk program, og at DDV var en "kadreorganisation".³⁶⁰ Det primære resultat af opgøret var således, at Otto Sand havde forladt bevægelsen, men den dybereliggende konflikt om bevægelsens fremtid var ikke blevet løst. Snart dannedes nye konkurrerende grupperinger og fløje i organisationen: I sommeren 1971 forudså PET's kilde, at en ny splittelse var på vej, denne gang mellem "superbureaukraterne", det vil sige den sejrige kreds omkring Bonnevie, og de nye medlemmer af DDV, der fortrinsvis stammede fra KUml (Kommunistisk Ungdom marxister-leninister) og KFml (Kommunistisk Forbund marxister-leninister).³⁶¹ Samtidig forlød det, at et fremtrædende medlem af de såkaldte "superbureaukrater" var blevet optaget i DKP, hvilket blev tolket af PET som et forsøg fra kommunistisk side på at infiltrere og ødelægge DDV, der blev anset som en konkurrent til Vietnam 69.³⁶²

357 PET, emnesag: Notits, 23. oktober 1970.

358 PET, emnesag: Notits, 25. maj 1970.

359 PET, emnesag: Notits, 13. november 1970. Ifølge en af PET's kilder havde de danske trotskister flere måneder forinden besluttet at modarbejde DDV, hvis det udvidede sit program fra antiimperialisme til antikapitalisme, jf. PET, emnesag: Notits, 22. maj 1970. Det var åbenbart ikke altid nemt for PET at få et sikkert greb i de forskellige grupperingers standpunkter: Ifølge en anden notits var det trotskisternes hensigt, at DDV skulle udvikle sig til et antikapitalistisk parti, jf. PET, emnesag: Ekstrakt. PET-notits af 18/6-70 vedr. IV. Internationales danske sektionens centralkomité-møde den 9. maj 1970.

360 PET, emnesag: Notits, 10. december 1970; PET, emnesag: Notits, 26. maj 1971. Sand vendte tilbage efter et års pause og blev indvalgt i DDV's agitationsudvalg, jf. PET, emnesag: Notits, 23. maj 1972. Men nu var løbet kørt, og DDV var hastigt på vej ned ad bakke.

361 PET, emnesag: Notits, 29. juni 1971.

362 PET, emnesag: Notits, 21. juni 1971.

Denne splittelse kunne ikke undgå at påvirke tilslutningen til DDV. Dertil kom, at USA gradvis var ved at trække sig ud af Vietnam, hvilket gjorde det svært at få folk til at engagere sig. Samtidig var en del af aktivisternes opmærksomhed i stigende grad optaget af den kommende folkeafstemning om EF.³⁶³ Betegnende nok blev DDV's første EEC-udvalg uenige og forlod DDV.³⁶⁴ På landsledelsesmødet i 1971 beklagede man sig over den manglende kontakt mellem koordineringsudvalget i København og de lokale komitéer, og over at man manglede aktivister.³⁶⁵ Ifølge DDV's egne opgørelser halveredes antallet af tilsluttede lokalkomitéer fra 16 til otte i løbet af 1971, og organisationen havde blot 137 medlemmer. Vietnambevægelsen var nu primært et københavnerfænomen, og Randers-komitéen var den sidste tilbageværende lokalafdeling i provinsen.³⁶⁶ PET konstaterede, at det var blevet svært at samle interesse for demonstrationerne,³⁶⁷ og en kilde oplyste, at det var som om, gejsten hos arrangørerne ikke rigtig var til stede, og det var svært at få ført ideerne ud i livet.³⁶⁸

Der var to grunde til, at PET nøje fulgte udviklingen i De Danske Vietnamkomitéer fra dannelsen i 1968/69 til opløsningen i 1975/76. For det første frygtede myndighederne, at organisationen ville anvende voldelige eller andre ulovlige midler i forbindelse med demonstrationerne og andre antiamerikanske aktioner. PET fungerede derfor som en varslingstjeneste og havde som opgave at orientere politiet, Justitsministeriet og sikkerhedsudvalgene om mulige planlagte uroligheder. For det andet mistænkte PET DDV for at bedrive illegal efterretningsvirksomhed til fordel for fjendtlige magter. Dette trusselsbillede vil blive nærmere beskrevet i det følgende: Hvilken viden havde PET om disse aktiviteter? Hvor troværdige var oplysningerne? Og hvad gjorde PET for at efterforske og eventuelt stoppe aktiviteterne?

DDV's anvendelse af vold som politisk kampmiddel

Flere tidligere medarbejdere i PET har oplyst, at man fulgte DDV, fordi man i tje-

363 PET, emnesag: Notits, 31. august 1971.

364 PET, emnesag: Notits, 29. juni 1971.

365 PET, emnesag: Notits, 21. juni 1971; PET, emnesag: Notits, 29. juni 1971.

366 PET, emnesag: Notits, 25. februar 1971; PET, emnesag: Notits, 4. januar 1972.

367 PET, emnesag: Notits, 26. oktober 1971.

368 PET, emnesag: Notits, 28. september 1971.

nesten frygtede, at dens aktiviteter kunne føre til uroligheder.³⁶⁹ Det var da også alment kendt i samtiden, at DDV mente, at vold var et acceptabelt politisk middel, og at aktivister i kredsen omkring DDV deltog i ulovlige aktioner mod amerikanske firmaer.³⁷⁰ PET indsamlede derfor fra åbne og lukkede kilder en række udtalelser fra DDV-aktivister, der dokumenterede, at DDV ved flere lejligheder diskuterede nødvendigheden af at gribe til vold. I en artikel i *Vietnam-Solidaritet* i 1970 beskrev Vagn Søndergaard Danmark som et ”voldssamfund”, der var allieret med det imperialistiske USA, og hvor statsmagten med vold beskyttede den private ejendomsret. ”Vi kan intet ændre ved hjælp af stemmesedlen”, slog han fast og kritiserede Vietnambevægelsens moderate fløj, der kategorisk tog afstand fra brugen af vold. Afslutningsvis tilsluttede Søndergaard sig digteren Ivan Malinowski, der havde udtrykt sin beskæmmelse over, at de danske demonstranter kun deltog i kampen med ord:

”Jeg tror, han har ret. Jeg ved ikke hvornår det sker, men det er givet, at vi ikke i længden kan nøjes med at råbe mod ambassaden.”³⁷¹

Dermed antydede han, at det igen kunne komme til voldelige angreb på den amerikanske ambassade. På et møde i DDV’s repræsentantskab den 8. marts 1970 skal Otto Sand ifølge en af PET’s kilder have understreget, at han så hen til den dag, hvor der kunne rettes et samlet angreb mod ambassaden: ”Tiden er ikke moden dertil, men det skulle nok komme, tilføjede han.”³⁷² Ifølge en anden kilde skulle et navngivent medlem af Amager Vietnamkomité, der tilhørte den militante fløj i DDV, på interne møder i DDV have givet udtryk for lignende tanker. Således skal pågældende ved en lejlighed have kritiseret forløbet af tidligere demonstrationer, hvor en lille gruppe havde stået tilbage til sidst og råbt slagord: ”Enten skal vi lægge ambassaden i grus eller også lade den være”.³⁷³ Pågældendes

369 Kommissionens arkiv, RB: 8. maj 2002; Kommissionens arkiv, RB: 21. maj 2002, og Kommissionens arkiv, RB: 11. juni 2002; Kommissionens arkiv, RB: 21. maj 2002. For PET’s generelle fokusering på uro-aspektet i tiden omkring Verdensbank-demonstrationerne i 1970 se beskrivelsen heraf i nærværende bind.

370 Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 125-129.

371 PET, emnesag: Notits, 25. august 1970, med vedlagt fotokopi af artikel i *Vietnam-Solidaritet*, nr. 5/1970, s. 4-7: ”Vold” af Vagn Søndergaard. Artiklen blev nævnt for politiinspektør Arne Nielsen.

372 PET, emnesag: Notits, 19. marts 1970.

373 PET, emnesag: Notits, 15. februar 1971.

synspunkt var, at vold var et acceptabelt middel, men det skulle kun anvendes, hvis DDV var stærke nok og kunne opnå politiske resultater. Ifølge samme kilde diskuterede en kreds af 25 DDV-aktivister på et møde i februar 1971 brugen af sprængstoffer ved bombeaktioner, men det nævnte medlem af Amager Vietnamkomité havde hertil bemærket, ”at vi endnu er for unge, og vor organisation endnu ikke nok sammentømret.”³⁷⁴ DDV tog heller ikke klart afstand fra voldelige demonstrationer. Lige efter Verdensbankurolighederne havde DDV fordømt brugen af vold, men på den efterfølgende landskonference var der ifølge en af PET’s kilder et bredt flertal for at tage afstand fra erklæringen:

”Det var den almindelige opfattelse blandt de tilstedeværende, at det var hyklerisk at komme med en løftet pegefinger mod noget, som organisationen selv havde været med til at sætte i gang.”³⁷⁵

PET var særligt interesseret i at fastslå, om DDV udarbejdede skriftlige vejledninger om ulovlige aktioner. I juni 1970 forlød det, at DDV’s forlag Demos ville udgive en bog om byguerilla, og PET forudså, at bogen ville være et koncentrat af udenlandske skrifter og erfaringer fra de seneste års internationale demonstrationer og militante aktioner.³⁷⁶ Da bogen med titlen *Håndbog i by-guerilla* udkom kort efter på forlaget Demos, viste det sig, at den var skrevet af den brasilianske kommunist og oprørsleder Carlos Marighella og omhandlede hans erfaringer med byguerilla.³⁷⁷ I det danske forord af Ole Pedersen blev det betonet, at håndbogen skulle ses ”som et redskab i det praktiske arbejde efter at den politiske forståelse af den aktuelle situation og selve handlingen er etableret.”³⁷⁸ Denne formulering falder godt i tråd med den ovenfor citerede udtalelse om, at brugen af politisk vold først kunne komme på tale, når bevægelsen var blevet skolet og havde opbygget en sådan styrke, at man kunne opnå konkrete resultater ved brugen af vold. Det var således ikke hensigten, at bogen skulle anvendes som en håndbog i forbindelse med DDV’s aktioner, men at den skulle bruges i den politiske skoling af medlemmerne og andre interesserede på venstrefløjen. Kort tid efter oplyste en af PET’s kilder imidlertid, at DDV var ved at lægge sidste hånd på en bog om byguerilla,

374 PET, emnesag: Notits, 25. februar 1971.

375 PET, emnesag: Notits, 10. december 1970.

376 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 24. juni 1970.

377 PET, emnesag: Notits, 18. august 1970.

378 PET, emnesag: ”*Håndbog i by-guerilla af Carlos Marighella*”. Imperialistserien nr. 2 (København, 1970), s. 6.

så den kunne udkomme inden den planlagte demonstration på treårs dagen for urolighederne den 24. april 1968. Bogen skulle bl.a. beskrive PET og Hjemmeværnets virksomhed og indeholde anvisninger i at udføre bankrøverier, kidnapning og byguerillaaktivitet.³⁷⁹ Dette tydede på, at DDV planlagde omfattende gadekampe under demonstrationen. Et år efter konstaterede PET dog, at bogen endnu ikke var udkommet.³⁸⁰ Det vides ikke, om PET's kildes oplysninger var fejlagtige, eller om bogen blev trukket tilbage inden offentliggørelsen. Til gengæld modtog PET fra en anden kilde et eksemplar af en pjece, der muligvis var udarbejdet af slumstormere, og som fandtes i nogle få eksemplarer i DDV's inderkreds. Pjecen opfordrede indledningsvis til at tage skrappere midler i brug i bekæmpelsen af det eksisterende system og dets håndlangere end hidtil og indeholdt anvisninger i fremstillingen af slangebøsser, sortkrudt, bomber, molotovcocktails, røgbomber, partisansøm og meget andet.³⁸¹ Det kan således konstateres, at PET havde et billede af, at DDV var rede til at gribe til vold, men at det først skulle ske, når bevægelsen var rede og stærk nok til at opnå politiske resultater.

Vietnambevægelsen tiltrak sig opmærksomhed og støtte fra den yderste venstrefløj ind over midten i dansk politik, og i de sidste år af krigen stillede også en del borgerlige politikere sig skeptisk til aspekter af den amerikanske krigsførelse. I slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne var PET navnlig opmærksom på den del af vietnambevægelsen, der foranstaltede såkaldt "uro". En af de kendte aktivister var Finn Ejnar Madsen, der ovenfor ses bevæbnet med kølle under en Vietnamdemonstration den 27. september 1969. Madsen og dennes meddemonstranter ledsages af ordensmagten. (Arbejdermuseet og ABA).

379 PET, emnesag: Notits, 15. februar 1971.

380 PET, emnesag: Notits, 16. marts 1972.

381 PET, emnesag: Notits, 30. april 1971. Vedr. Pjecen *Løft røven venner!!!*, se kapitel 8 i nærværende bind.

PET overvågede DDV's demonstrationer for at kunne medvirke til at forebygge eventuelle uroligheder ved at holde Københavns Politi underrettet om stemningen i DDV. Generelt tegner der sig et billede af, at DDV som organisation ikke var direkte involveret i ulovligheder, men at det var aktivister i kredsen omkring DDV og såkaldte uromagere uden tilknytning til bevægelsen, der forårsagede de voldelige aktioner. Flere af DDV's demonstrationer forløb stort set fredeligt. Inden demonstrationen den 24. april 1971 opfordrede DDV deltagerne til at opføre sig fredeligt, og man organiserede et ordensværn, der skulle holde demonstranterne og politiet adskilt. Demonstrationen forløb fredeligt, hvilket PET forklarede med, at besindige kredse i DDV havde holdt styr på de mere radikale kræfter.³⁸² DDV planlagde demonstrationen foran den amerikanske ambassade den 15. april 1972 som den hidtil største manifestation, og deltagerantallet nåede da også op på omkring 10.000. Bortset fra et kanonslag, der blev kastet mod politiets kommandovogn, forløb demonstration fredeligt.³⁸³ I andre tilfælde var det grupper uden for DDV, der foranstaltede uroligheder. Inden demonstrationen den 15. april 1970 forlød det, at en gruppe aktivister havde planer om at angribe ambassaden, og efter demonstrationen kom det til heftige sammenstød med de udstationerede politistyrker. Ifølge PET's oplysninger stod DDV ikke bag uroen, der var iværksat af "den bande af uromagere og bøller, der sædvanligvis ledsager organiserede demonstrationer af venstreorienteret karakter."³⁸⁴ PET konkluderede ligeledes, at det var unge, der var blevet lokket til ulovligheder af de garvede aktivister, eller "gadens pøbel", der havde forårsaget uro og rudeknusninger efter en Vietnamdemonstration den 9. maj 1970.³⁸⁵

I et enkelt tilfælde skal DDV-ledelsen have haft kendskab til og godkendt en gruppes militante aktioner. Ifølge en kilde opfordrede DDV den trotskistiske Revolutionær Aktion til at lave aktioner i forbindelse med Vietnamdemonstrationen den 15. november 1969. Gruppen kunne rekvirere alt det materiale, den havde brug for hos DDV, men det måtte ikke afsløres, at DDV kendte til ak-

382 PET, emnesag: PET, notits, 15. april 1971; PET, emnesag: Notits, 16. april 1971; PET, emnesag: Notits, 22. april 1971; PET, emnesag: Notits, 27. april 1971. UM, ESU: Referat af møde den 3. maj 1971.

383 PET, emnesag: Notitser, 6. marts, 6. april og 13. april 1972; PET, notits, 14. april 1972; notitser, 15. og 20. april 1972; notits, 21. april 1972. Demonstranterne og politiet beskyldte gensidigt hinanden for at have kastet kanonslaget. PET var ude af stand til at fastslå, hvem der stod bag, selvom en af PET's kilder mente, at det var nogle demonstranter.

384 PET, emnesag: Notits, 16. april 1970; notits, 13. april 1970; notits, 14. april 1970; notits, 14. april 1970.

385 PET, emnesag: Notits, 11. maj 1970.

tionerne.³⁸⁶ Endelig deltog DDV-aktivister i voldelige demonstrationer, der var arrangeret af andre militante grupper. DDV-folk deltog således sammen med trotskister, maoister, anarkister og ungtkommunister i slagsmålene uden for Saga Bio på Vesterbro i maj 1969, hvor de venstreorienterede demonstranter stødte sammen med politiet og ”de vilde engle” i forsøget på at stoppe forevisningen af Vietnamfilmen ”De grønne Baretter”.³⁸⁷ Der var også repræsentanter for DDV i det arbejdsudvalg, der planlagde aktioner i forbindelse med Verdensbankens møde i København i september 1970, og DDV-aktivister deltog sammen med andre venstreorienterede aktivister i urolighederne.³⁸⁸

Mens ledelsen i DDV således generelt ønskede at afvikle demonstrationerne fredeligt, tyder materialet i PET’s arkiv på, at en del af de ulovlige aktioner, der fandt sted i disse år, i et vist omfang var koordineret og styret af DDV’s ledelse. I maj 1970 oplyste en kilde, at man på et repræsentantskabsmøde i DDV havde drøftet at etablere en telefonkæde, der skulle bruges i forbindelse med ”hurtige, mobile aktioner.”³⁸⁹ To år senere modtog PET en kopi af listen, der indeholdt navnene på 31 aktivister.³⁹⁰ Telefonkæden blev muligvis anvendt i forbindelse med bemalings- og andre hærværksaktioner mod amerikanske firmaer og ambassaden, der hyppigt forekom i disse år. Samme kilde rapporterede flere gange, at han havde set spraydåser og bøtter med maling i DDV’s lokaler i Grønne-gade 37.³⁹¹ Planlægningen af aktionerne involverede ofte ledelsen i DDV. Under et såkaldt ordensværnsråd i DDV oplyste Otto Sand, at man ville udføre en bemalingsaktion mod amerikanske firmaer nogle dage inden Vietnamdemonstrationen den 15. april 1970. Aktivisterne, der ville blive opdelt i små grupper på tre-fire personer og fordelt på fem-seks biler, ville inden aktionen mødes i DDV’s lokaler.³⁹² Kilden bemærkede flere gange, at inderkredsen i DDV havde mødtes

386 PET, emnesag: Notits, 28. og 30. oktober 1969.

387 PET, emnesag: Notits, 13. maj 1969. For en nærmere beskrivelse af sammenstødet, se Kommissionens beretning, bind 9.

388 PET, emnesag: Notits, 26. maj 1970, notits, 19. august 1970; notits, 25. august 1970; notits, 2. september 1970. JM, P.O.-sag: Arne Nielsen til politidirektør P. Christensen, 4. august 1970, med vedlagt PET-notits, 30. juli 1970. Vedr. PET’s overvågning af Verdensbankurolighederne, se kapitel 4 i nærværende bind.

389 PET, emnesag: Notits, 29. maj 1970.

390 PET, emnesag: Notits, 31. juli 1972. De hidtil ukendte personer blev tilsyneladende ikke registreret, men deres telefonnumre blev.

391 PET, emnesag: Notits, 9. oktober 1970; PET, emnesag: Notits, 11. april 1972.

392 PET, emnesag: Notits, 13. april 1970.

bag lukkede døre ved midnatstid, og at der samme nat var blevet udført bemalingsaktioner: ”Kilden bemærker, at for ham er der ingen tvivl om, at der på disse midnatsmøder drøftes bemalingsaktioner, og at møderne afløses af direkte handling.”³⁹³ Amager Vietnamkomité planlagde i 1971 en række bemalingsaktioner som optakt til demonstrationen den 24. april. Planerne omfattede overmaling af busser, S-tog og amerikanske firmaer; i sidstnævnte tilfælde ved hjælp af maling blandet op med syre. Planerne blev ifølge PET’s oplysninger godkendt på et møde i DDV,³⁹⁴ og sent om aftenen den 16. april mødtes 35 DDV-aktivister for at blive instrueret i, hvordan de skulle forholde sig, hvis de blev anholdt, og hvordan aktionerne mod amerikanske firmaer skulle udføres: ”Kilden bemærkede her, at det var særdeles veludarbejdede skitser, der blev benyttet ved instruktionen, og han fik det indtryk, at DDV’s ledelse var særdeles velorienteret om alt vedrørende disse firmaer.” Aktivisterne blev opdelt i 10 grupper og fik udleveret dåser med maling fra DDV’s lokaler, hvorefter de begav sig ud på opgaven.³⁹⁵ Det var også Amager Vietnamkomité, der tog initiativet til overmalingen af det ØK-ejede medicinalfirma Dumex. PET modtog efterfølgende fra en kilde en liste med navnene på de seks aktivister, der havde deltaget i aktionen.³⁹⁶

I enkelte tilfælde gik aktivisterne over til egentlige sabotageaktioner. Fra omkring 1967 var Dansk ESSO mål for en række aktioner på grund af, at olieselskabet fremstillede napalm, som blev anvendt af den amerikanske hær i Vietnam. Foruden bemaling blev selskabet udsat for trusler, rudeknusninger og brandbomber. Ifølge PET skulle gerningsmændene findes i yderligtgående kredse med tilknytning til DDV.³⁹⁷ I 1970 offentliggjorde DDV en såkaldt ”Top Ti-liste” over ti amerikanskejede firmaer i Danmark, der producerede for det amerikanske militær. Firmaerne var efterfølgende udsat for en række bemalingsaktioner, rudeknusninger og i enkelte tilfælde forsøg på brandattentater. I 1972 blev de danske afdelinger af Honeywell og Avis udsat for indbrud, hærværk og ildspåsættelse.³⁹⁸ Selvom attentaterne aldrig blev opklaret, forekommer det troligt, at gerningsmændene enten tilhørte DDV eller var inspireret af DDV’s liste. I hvert

393 PET, personsag: Notits, 15. juli 1970.

394 PET, emnesag: Notits, 30. marts 1971.

395 PET, personsag: Notits, 20. april 1971. Natten mellem 16. og 17. april blev 10 amerikansk-ejede firmaer i København udsat for overmaling. PET, emnesag: Notits, 27. april 1971.

396 PET, emnesag: Notitser, 11. juni og 30. juli 1971.

397 PET, emnesag: Notat, 1. marts 1971.

398 NATO Special Committee. Half-yearly Review of Subversive and Intelligence Activities. Note by the Danish Delegation, 21st August 1972.

fald blev aktionerne bifaldet af inderkredsen i DDV. På et møde i Indre By Vietnamkomité slog en fremtrædende aktivist til lyd for, ”at tiden nu må være inde til at gå over til sabotageaktioner mod diverse amrk. firmaer i stil med aktionerne mod Honeywell og Avis.” Ifølge PET’s kilde ved mødet enedes deltagerne om, at man ville gribe til sabotage som gengældelse for amerikanske bombardementer i Vietnam.³⁹⁹

PET modtog en række ubekræftede kildeoplysninger om, at DDV var involveret i en række andre ulovlige aktioner. En ledende DDV-aktivist skulle således have betroet en kilde, at DDV finansierede sine aktiviteter gennem indbrud og tyveri af bl.a. kontorartikler.⁴⁰⁰ Et andet ledende medlem skulle have indrømmet, at det var folk fra DDV, der begik indbrud i Det sydvietnamesiske Informationskontor, hvor de ødelagde møblelementet og stjal et kartotek.⁴⁰¹ En kreds af DDV-aktivister skal også have drøftet muligheden for at gennemføre et brandattentat mod den iranske ambassade,⁴⁰² og det var angiveligt DDV-folk, der stod bag en telefonbombe mod et israelsk møde i Studenterforeningen.⁴⁰³ En aktivist fra Amager Vietnamkomité skal også på et repræsentantskabsmøde i DDV have antydnet, at man overvejede at udføre en form for et angreb mod PET’s hovedkvarter på Hørhusvej.⁴⁰⁴ Dette blev dog aldrig gennemført. Endelig skal DDV have eksperimenteret med radiosendere, der kunne bryde ind på radioens og fjernsynets FM-bånd, og som kunne forstyrre politiets radionet.⁴⁰⁵ Det er uvist, om disse idéer nogen sinde blev virkeliggjort.

PET’s overvågning og registreringspraksis på uroområdet

PET’s vigtigste metode til indhentning af oplysninger om udviklingen i DDV var brugen af kilder. PET havde i perioden omkring 1970 tre kilder, der regelmæssigt rapporterede til PET om DDV. Det var disse tre kilder, der holdt PET løbende orienteret om diskussionerne i DDV og om planerne for kommende demonstrationer og aktioner. Det generelle indtryk er, at kilderne var trovær-

399 PET, emnesag: Notits, 19. juni 1972.

400 PET, personsag: Notits, 15. juli 1970.

401 PET, emnesag: Notits, 10. december 1971.

402 PET, emnesag: Notits, 6. oktober 1971.

403 PET, emnesag: Notits, 15. oktober 1971.

404 PET, emnesag: Notits, 26. maj 1970.

405 PET, emnesag: Notitser, 24. februar og 2. marts 1971; PET, emnesag: Notits, 21. oktober 1971.

dige, velunderrettede om, hvad der foregik i DDV, og at de i flere tilfælde forudså ulovlige aktioner (f.eks. i forbindelse med demonstrationen den 15. april 1970 og bemalingsaktionen om natten mellem den 16. og den 17. april 1971). Kilderne var tilsyneladende ude af stand til at advare PET om planlagte hærværks- og bemalingsaktioner, idet aktivisterne først blev instrueret om planerne, umiddelbart inden aktionerne blev sat i værk. Selvom PET var blevet advaret i tide, var tjenesten sandsynligvis forhindret i at videregive oplysningerne til politiet. Hvis politiet viste sig at være forberedt på aktionerne, ville det blive afsløret, at PET havde kilder inden for DDV.

PET overvågede også demonstrationerne enten ved hjælp af udstationerede PET-folk eller kilder, der deltog i demonstrationen. Under demonstrationen den 15. april 1972 bemandedes kommandocentralen i PET, to patruljehold fulgte optøget, og to kilder infiltrerede demonstrationen.⁴⁰⁶ De Studerendes Vietnam-Aktion's demonstration i maj 1970 blev overvåget af en PET-medarbejder og en uidentificeret kilde, der løbende holdt Centralafdelingen underrettet om udviklingen.⁴⁰⁷ I et enkelt tilfælde aflyttede PET DDV's telefon i lokalerne i Grønne-gade 37. Det skete i maj 1972, hvor PET fik en dommerkendelse til at aflytte, idet man havde mistanke om, at DDV og SUF planlagde uroligheder i forbindelse med et NATO-møde i København.⁴⁰⁸ Ifølge politiinspektør Jørgen Skat-Rørdam fik PET forhåndsviden om aktivisters planer, og det gjorde det muligt for politiet at forhindre et angreb mod den amerikanske forsvarsminister Melvin Laird, der opholdt sig på Hotel Royal. På det efterfølgende møde i Embedsmandsudvalget for Sikkerhedsspørgsmål takkede Udenrigsministeriets direktør, ambassadør Torben Rønne, politiet for dets indsats.⁴⁰⁹

Efter regeringserklæringen i september 1968 ændredes PET's registreringspraksis vedrørende Vietnamdemonstrationerne. Som det tidligere er beskrevet, registrerede PET indtil september 1968 alle, der kunne betegnes som særligt aktive demonstrationsdeltagere: Anmeldere, anbefalere, ledere af Vietnamkomitéer og talere. Efter regeringserklæringen begrænsedes registreringerne til aktivister, der havde været involveret i uroligheder, medmindre registreringerne kunne hjemles i andre forhold. I oktober 1968 oplyste justitsminister Knud Thestrup så-

406 PET, emnesag: Notits, 14. april 1972; notits, 15. april 1972.

407 PET, emnesag: Notits, 9. maj 1970.

408 PET, emnesag: "Udskrift af retsbogen for Københavns Byrets afdeling for grundlovsforhør mm", 5. maj 1972; notitser, 4. og 31. maj 1972.

409 UM, ESU: Referat af mødet 25. maj 1972.

ledes over for Wamberg-udvalget, at demonstranter kun blev registreret, ”når de må antages at have begået noget ulovligt i forbindelse med en demonstration.”⁴¹⁰ Kort efter meddelte en politiassessor samt lederen af revisionsholdet, at almindelige demonstrationer ikke var registreringsgrundlag, ”der skal uro til.”⁴¹¹ I de efterfølgende instruktioner til PET’s personale om konsekvenserne af regeringserklæringen blev det understreget, at ”anmeldelse af og deltagelse i demonstrationer og ulovlig plakatoptklæbning ikke i sig selv” var en registreringsgrund.⁴¹² I januar 1969 enedes et flertal i Wamberg-udvalget dog om, at opfordringer til ulovligheder ved demonstrationer kunne begrunde registrering, selv hvis der ikke blev rejst tiltale mod pågældende.⁴¹³ Således havde PET bemyndigelse til at registrere demonstrationsdeltagere, der opfordrede til ulovligheder, eller som måtte antages at have deltaget i ulovligheder.

PET’s praksis efter regeringserklæringen var, at kun demonstrationsdeltagere, der blev anholdt i forbindelse med uroligheder, eller som opfordrede til militante aktioner, blev registreret. Efter optøjerne ved Saga-Bio i maj 1969 opstillede PET en liste over de 30 personer, der var blevet anholdt. Heraf var otte tidligere registreret, fire blev omregistreret, og de resterende 18 blev nyregistreret.⁴¹⁴ På et medlemsmøde i Revolutionær Aktion i slutningen af oktober 1969 opfordrede en af aktivisterne til, at man skulle udføre militante aktioner i forbindelse med DDV’s demonstration den 15. november. Denne aktivist blev registreret.⁴¹⁵ Under slagmålet foran den amerikanske ambassade den 15. april 1970 blev seks personer anholdt. Kun en af de fem uregistrerede blev nyregistreret, åbenbart fordi han havde været i besiddelse af en bajonet og et 20 centimeter spidst søm.⁴¹⁶ Efter Vietnamdemonstrationen den 9. maj 1970 drog grupper af aktivister gennem byen og smadrede ruder i en politistation foruden en række amerikanske og danske virksomheder. Ni personer blev i den forbindelse anholdt, og heraf var to tidligere

410 PET, WU: Referat af udvalgets møde 17. oktober 1968.

411 PET, ujournaliseret sag: Notits, 9. december 1968.

412 PET, ujournaliseret sag: Foredrag om revision og registreringspraksis (holdt på møde i Jylland d. 22/1 1969 og i København d. 28/1 1969); Foredrag for kontaktfolkene om revision (mærket ”Bagge”). På en anden version af foredraget er sætningen streget over, og der er tilføjet: ”kommer an på ORG.”, jf. PET, ujournaliseret sag: Udateret foredragsmanuskript ”Revision”.

413 PET, WU: Referat af udvalgets møde 24. januar 1969.

414 PET, emnesag: Notits, 14. maj 1969.

415 PET, emnesag: Notits, 30. oktober 1969.

416 PET, emnesag: Politiets Efterretningstjeneste, notits, 16. april 1970.

registreret, en blev omregistreret og seks blev nyregistreret.⁴¹⁷ Derimod synes det ikke at have været praksis at registrere aktivister, der var involveret i bemalings- og andre ulovlige aktioner. Der findes flere kilderapporter, der indeholder navnene på identificerede aktivister i forbindelse med planlægningen og udførelsen af disse aktioner, men der er ikke tegn på, at de efterfølgende er blevet registreret.⁴¹⁸ I 1972 modtog PET DDV's telefonkæde med navnene på 31 aktivister, der var rede til at rykke ud til hurtige aktioner. Selvom om listen giver indtryk af at være en komplet liste over den militante kerne i DDV, var det åbenbart kun telefonnumrene og ikke personerne, der blev registreret.⁴¹⁹ Hvis PET brugte samme fremgangsmåde som i en lignende sag (VS-Sundbys telefonkæde fra 1969),⁴²⁰ blev DDV-aktivisterne sandsynligvis noteret i PET's arbejdskartoteker.

Dokumentationsgruppen: Venstrefløjens efterretningstjeneste?

Vietnamkomitéerne oprettede på et tidligt tidspunkt såkaldte forskergrupper, der bl.a. havde til opgave at kortlægge den danske våbenindustri. I forbindelse med retssagen efter Vietnamdemonstrationen den 27. april 1968 organiserede forskergrupperne sig i Dokumentationsgruppen, der skulle indsamle og offentliggøre oplysninger om statsmagten og højrefløjens forsøg på at bekæmpe venstrefløjen. Ifølge gruppen bestod dens samlinger af pressekliparkiv, tidsskriftsarkiv og bibliotek, og oplysningerne blev anvendt til udgivelser af bøger og pjecer på DDV's forlag Demos og artikler i *Vietnam-Solidaritet*, ligesom arkiverne stod til rådighed for venstrefløjens aktivister.⁴²¹ Forskergrupperne blev imidlertid ved flere lejligheder beskyldt for at fungere som en slags privat efterretningstjeneste, der indsamlede og registrerede oplysninger om civile politifolk, politiske modstandere og virksomheder.⁴²² PET interesserede sig da også for, om forsker-

417 PET, emnesag: Notits, 9. maj 1970; notits, 11. maj 1970.

418 PET, emnesag: Notits, 30. juli 1971. PET, emnesag: Notits, 6. oktober 1971; PET, emnesag: Notits, 26. maj 1970.

419 PET, emnesag: Notits, 31. juli 1972.

420 PET, emnesag: Notits, 29. januar 1969.

421 Dokumentationsgruppen er beskrevet i Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under dække*, s. 2.

422 Mogens Auning, "Militære oplysninger sælges gennem kontor i København", *Berlingske Tidende*, 27. marts 1972, og "Private politiske kartoteker med navne på mange hundrede", *Berlingske Tidende*, 30. marts 1972. FE betegnede forskergrupperne som "en decideret privat efterretningstjeneste". Forsvarsministeriet, 1. kontor: Udateret (må være efter maj 1969), FE-notits.

grupperne havde adgang til klassificerede oplysninger, hvad formålet med gruppernes arbejde var, og om oplysningerne blev videregivet til fremmede magters efterretningstjenester.

PET modtog en række oplysninger fra sine kilder i DDV om, at forskergrupperne aktivt indsamlede informationer om militære forhold. På DDV's landskonference i begyndelsen af 1970 appellerede Erik Jensen til de delegerede om at skaffe kontakt til personer, der lå inde med oplysninger om militære installationer eller civile anlæg med militært præg.⁴²³ Fra en af tjenestens kilder, der undertiden færdedes i DDV's lokaler i Grønnegade 37, modtog PET oplysninger om, at Dokumentationsgruppen havde udarbejdet lister over Forsvarets fly og skibe, og at der opbevaredes fotos og fortegnelser over militære installationer i et stålskab i lokalerne.⁴²⁴ Det var imidlertid tre konkrete sager, der rejste spørgsmålet, om forskergrupperne havde til hensigt at afsløre militære hemmeligheder: Kejsergade-sagen i 1969, forskergruppernes interesse for undersøiske lyttestationer i 1970 og Demos-udgivelsen *Rustningsindustri og krigsforskning i Danmark* fra 1973.

Den 22. oktober 1969 afslørede en gruppe studenteraktivister, at der i kælderen under Asiatisk Institut ved Københavns Universitet i Kejsergade fandtes en aflytningscentral. Den tilhørte Forsvarets Central Radio (FCR), og dens formål var at tappe Østambassadernes telex-forbindelser, der gik igennem det nærliggende hovedpostkontor i Købmagergade. Kilden til afsløringen var en telegrafmedarbejder, der havde gjort tjeneste i FCR i en kort periode. Den 3. november havde en uidentificeret PET-medarbejder en samtale med "Y", der var en bekendt af telegrafmedarbejderen, og som havde haft en samtale med denne nogle dage forinden. Telegrafmedarbejderen skulle her have indrømmet, at det var ham, der havde røbet Kejsergade-centralens beliggenhed. Ifølge "Y" havde telegrafmedarbejderen også fortalt, at beliggenheden af yderligere seks lyttestationer ville blive afsløret i det kommende nummer af *Politisk Revy*, der skulle udkomme den 7. november. Ifølge PET-medarbejderens indberetning havde man også kendskab til, at det kommende nummer af *Vietnam-Solidaritet*, der skulle være på gaden allerede den 3. november, ville bringe lignende oplysninger. Det fremgik ikke af indberetningen, hvor PET havde denne viden fra.⁴²⁵ Følgende dags eftermiddag

423 PET, emnesag: Notits, 12. februar 1970. Denne oplysning blev videregivet til FE jf. PET, emnesag: Arne Nielsen til oberst Fournais, 18. februar 1970.

424 PET, emnesag: Notits, 16. august 1971; PET, emnesag: Notits, 17. august 1971.

425 PET, emnesag: (Overstreget) Notits, 3. november 1969. Vietnam-aktivisterne formodede, at PET havde oplysningen fra en journalist, der havde fået udleveret et eksemplar af *Vietnam-Solidaritet*

købte PET et løssalgseksemplar af bladet på Strøget,⁴²⁶ og med det i hånden fik tjenesten senere på dagen udstedt beslaglæggelses- og ransagningskendelser ved Københavns Byret, idet det blev antaget, at bladet havde overtrådt straffelovens § 110 a ved at offentliggøre oplysninger om ikke alment tilgængelige militære installationers beliggenhed og anvendelse.⁴²⁷ Samme nat gennemførte PET ransagninger på fire adresser i København: DDV's lokaler, bogtrykkeren, bogbinderen og Avispostkontoret. Det lykkedes imidlertid ikke at finde bladet nogen af stederne, ligesom man måtte opgive at ransage den ansvarshavende redaktør, Otto Sands bopæl.⁴²⁸ En journalist havde tilsyneladende givet Sand et tip om den kommende ransagning, og han havde gemt det resterende oplag på omkring 2.600 eksemplarer, som efterfølgende blev solgt fra DDV's lokaler i Grønnegade.⁴²⁹

Noget tyder på, at *Vietnam-Solidaritet* i sin artikel om de syv lyttecentraler offentliggjorde militære hemmeligheder. På den ene side hævdede Otto Sand flere gange, at man havde oplysningerne fra forskellige danske og internationale bøger og tidsskrifter.⁴³⁰ I sin indstilling til statsadvokaten i sagen vedrørende den nævnte telegrafmedarbejder vurderede politiadvokaten, at det var "bevismæssigt tvivlsomt", om pågældende var kilde til artiklerne i *Vietnam-Solidaritet* og *Politisk Revy*.⁴³¹ På den anden side konkluderede FE, at de kilder, som Sand havde opgivet, nok gav en detaljeret og fyldig baggrundsviden om radioopklaring, men de indeholdt ikke nogen konkrete oplysninger om FE's syv lyttecentraler og deres placering.⁴³² Det tyder på, at *Vietnam-Solidaritet* havde andre kilder til sin historie, enten den nævnte telegrafmedarbejder eller andre med en viden om FCR. Sand blev da også som den ansvarshavende redaktør idømt en mild straf (25 dagbøder a 20 kr.) for at have overtrådt straffelovens § 110 a ved at offentliggøre oplysninger om danske, ikke alment tilgængelige militære forsvarsanlæg og enheder.⁴³³

på et pressemøde 4. november. Demos, *De hemmelige tjenester*, s. 25-26. Men PET's oplysninger må have stammet fra en anden kilde, for PET havde allerede viden om bladet dagen før, 3. november.

426 PET, emnesag: "PET-rapport", 4. november 1969.

427 PET, emnesag: "Udskrift af retsbogen for Københavns Byrets Afdeling for Grundlovsforhør m.m.", 4. november 1969.

428 PET, emnesag: Notits, 12. november 1969.

429 PET, emnesag: Notitser, 11. november 1969 og 30. juli 1971.

430 PET, emnesag: Rapport, 7. november 1969; PET, emnesag: Notits, 10. november 1969.

431 PET, emnesag: Poliadvokat [...] til 1. statsadvokat for København, 16. marts 1970.

432 PET, emnesag: Notits, 17. november 1969.

433 PET, emnesag: Notits, 3. februar 1972. Telegrafmedarbejderen blev ikke dømt for forholdet med

En anden sag, der vakte PET's interesse, var forskergruppernes formodede forsøg på at afsløre undersøiske militære lyttestationer. I november 1970 oplyste FE's chef, oberst Fournais, på et møde i Embedsmandsudvalget for Sikkerhedsspørgsmål, at forskergrupperne havde fået til opgave at skaffe oplysninger om den vesttyske flådes aktivitet i de danske farvande, militære depoter på havbunden og undersøiske lyttestationer. De undersøiske anlæg var imidlertid en dårligt bevaret hemmelighed, og FE antog, at polakkerne og østtyskerne havde kendskab til dem, idet østtyske fiskefartøjer flere gange havde beskadiget dem ved at trække ankre hen over dem: "Der var derfor næppe grund til at tage alt for alvorligt på en eventuel offentlig omtale af disse installationer."⁴³⁴ Det lykkedes åbenbart aldrig at fastslå, om forskergrupperne havde forsøgt at indsamle oplysninger om lyttestationerne. Det var PET's opfattelse, at forskergruppernes indsats det seneste halve år havde været "lig nul", og at de var "hendøende".⁴³⁵ Kort efter iværksatte PET en resultatløs undersøgelse af en oplysning fra FE om, at tre langhårede mænd med skæg var blevet observeret, da de gik i land på Langeland med en kuffertlignende genstand.⁴³⁶ I marts 1971 forlød det fra FE's kilde i DDV, at forskergrupperne havde opgivet en idé om at sabotere anlæggene ved hjælp af håndgranater og dynamit og i stedet havde kastet sig over arbejdet med tidskrifter og andre åbne kilder.⁴³⁷ Oplysningen om planerne om sabotage er ikke bekræftet fra anden side og forekommer umiddelbart utroværdig.

Den tredje sag om formodet afsløring af militære hemmeligheder drejede sig om Dokumentationsgruppens publikationer. I august 1971 fremskaffede en af PET's kilder gruppens foreløbige rapporter om produktion og forbrug af konventionelle våben i Danmark, den elektroniske krigsindustri i Danmark og militær forskning i Danmark.⁴³⁸ PET bad FE om en vurdering af, om materialet indeholdt hemmelige oplysninger, og hvad formålet med rapporterne kunne være.⁴³⁹ I sit svar betegnede FE rapporterne som begavede analyser af offentligt tilgæn-

Vietnam-Solidaritet, men for at have røbet hemmeligheder til redaktionen af *Politisk Revy* og for at have godkendt artiklen, jf. PET, emnesag: Notits, 3. februar 1972.

434 UM, ESU: Referat af mødet 3. november 1970.

435 PET, emnesag: Notits, 9. december 1970.

436 PET, emnesag: Skrivelse tilstillet PET, 8. januar 1971 med vedlagt indberetning, 20. december 1970. PET, emnesag: Skrivelse, 22. januar 1971.

437 PET, emnesag: Notits, 15. marts 1971.

438 PET, emnesag: Notitser, 20. og 30. august 1971.

439 PET, emnesag: J. Skat-Rørdam til Forsvarets Efterretningstjeneste, udateret, afleveret til chefen for FE 30. august 1971.

gelige kilder, hvis formål var at bekæmpe en eventuel udvidelse af den danske militæreksport og de amerikanske økonomiske interesser i Danmark. Materialet indeholdt således ikke klassificerede oplysninger.⁴⁴⁰ Det samme var konklusionen vedrørende Dokumentationsgruppens bog, *Rustningsindustri og krigsforskning i Danmark*, der udkom på Demos i 1973.⁴⁴¹ Ifølge FE havde bogens forfattere på ”en meget intelligent måde” udnyttet det tilgængelige kildemateriale, selvom det ikke kunne udelukkes, at forskergrupperne havde velinformerede kontakter på de omtalte virksomheder.⁴⁴² Kejsergadesagen var således den eneste af de tre sager, hvor forskergrupperne afslørede militære hemmeligheder.

Der findes et enkelt eksempel på, at DDV tilsyneladende havde adgang til oplysninger om hemmelige militære forhold. I april 1971 underrettede en kilde PET om, at et ”ret” aktivt medlem af Amager Vietnamkomité var ansat som finmekaniker i Søværnets Televæsen på Holmen, hvilket kilden fandt uheldigt, da pågældende udgjorde en potentiel sikkerhedsrisiko. I første omgang tog PET kontakt med en forbindelse på Holmen og FE, og det blev konstateret, at den nævnte aktivist nu var ansat hos Søværnets Televæsen på Lergravsvej og ikke havde adgang til klassificeret materiale. FE kunne dog ikke afvise muligheden af, at aktivisten ville være i stand til at skaffe sig viden om militære forhold, der kunne danne basis for afslørende artikler i *Vietnam-Solidaritet*.⁴⁴³ En måned senere rapporterede kilden, at aktivisten for nylig havde deltaget i et møde i Amager Vietnamkomité. Her havde han angiveligt afsløret, at man på Orlogsværftet var i færd med at installere såkaldte ”kryptosendere” på nye skibe. Aktivisten havde forklaret, at det drejede sig om radiosendere, der blev styret ved hjælp af et hulkortsystem, og han beskrev detaljeret, hvordan det fungerede: ”Systemet skulle virke på den måde, at frekvensen i senderen skiftede konstant ved hjælp af det isatte hulkort, og såfremt modtageren i et andet skib var forsynet med et tilsvarende hulkort, kunne signalet modtages.” Ifølge kilden havde deltagerne dog ikke udvist nogen særlig interesse i oplysningerne.⁴⁴⁴ PET udarbejdede på grundlag af kildeoplysningerne en notits om aktivisten, der med Wamberg-udvalgets godkendelse blev videregivet til FE. Det blev her understreget, at aktivisten til trods for sin placering alligevel har ”kunnet skaffe sig en vis viden om militære installationer, der

440 PET, emnesag: E. Fournais til Politiets Efterretningstjeneste, 11. oktober 1971.

441 *Rustningsindustri og krigsforskning i Danmark* (DDV's Dokumentationsgruppe, 1973).

442 PET, emnesag: Notits, 23. august 1973.

443 PET, personsag: Notits, 6. april 1971.

444 PET, emnesag: Notits, 24. maj 1971.

ligger uden for hans normale arbejdsområde.”⁴⁴⁵ Det vides ikke, om Forsvaret tog nogen forholdsregler over for aktivisten, men sagen viser, at forskergrupperne kunne skaffe sig adgang til visse militære hemmeligheder.

Forskergruppernes interesse rettede sig også mod tilstedeværelsen af den ”amerikanske økonomiske imperialisme” i Danmark, det vil sige virksomheder, der handlede med USA, eller som var ejet af amerikanske koncerner. I begyndelsen af 1970 modtog PET oplysninger fra en kilde om, at forskergrupperne angiveligt forsøgte at infiltrere firmaerne med det formål at indsamle informationer om deres aktiviteter. Formålet med indsamlingen var, at oplysningerne skulle bruges i forbindelse med kampagner og aktioner imod firmaerne.⁴⁴⁶ På grundlag af det indsamlede materiale offentliggjorde DDV den ovenfor omtalte ”Top Ti-liste” over amerikanske firmaer med filial i Danmark, der havde de største leverancer til Pentagon. På listen stod bl.a. General Electric Co., Westinghouse Electric Corp., Honeywell Inc., General Motors, Ford Motor Co., IBM og ESSO.⁴⁴⁷ De nævnte firmaer var, som tidligere omtalt, efterfølgende udsat for en række fredelige såvel som voldelige aktioner. I april 1970 mødte repræsentanter fra DDV op hos Honeywell A/S, hvor de krævede, at ledelsen skulle tage afstand fra, at det amerikanske moderselskab var leverandør til det amerikanske militær i Vietnam.⁴⁴⁸ Senere blev firmaet udsat for hærværk og brandattentat forøvet af ukendte gerningsmænd.⁴⁴⁹ Også General Motors og ESSO blev gentagne gange udsat for hærværk i form af overmaling og knuste ruder.⁴⁵⁰ Ifølge en ubekræftet oplysning fra en af PET’s kilder skulle forskergrupperne angiveligt også undersøge firmaer, der havde arbejdet for tyskerne under besættelsen, med det formål at afpresse dem økonomisk.⁴⁵¹ Hensigten med forskergruppernes kortlægning af amerikansk kapital i Danmark var således at indsamle oplysninger, der både kunne danne grundlag for agitationen mod den amerikanske imperialisme og bruges til at planlægge aktioner.

PET’s effektivitet var i høj grad afhængig af, at tjenesten kunne operere i

445 PET, personsag: Notits, 11. august 1971.

446 PET, emnesag: Notits, 12. februar 1970; PET, emnesag: Notits, 19. marts 1970.

447 PET, emnesag: Notits, 20. marts 1973.

448 PET, emnesag: Notits, 27. april 1970; PET, emnesag: Notits, 28. april 1970.

449 PET, emnesag: Notitser, 10. og 22. maj 1970; PET, emnesag: Notits, 14. maj 1972.

450 F.eks. PET, emnesag: Skrivelse, 3. maj 1970.

451 PET, emnesag: Notits, 15. juli 1970. Kilden betegnede de to navngivne DDV-aktivister, der skulle være involveret i afpresningen, som ”psykopater”, der var i stand til at deltage i kriminelle handlinger.

hemmelighed. Hvis identiteten af dens medarbejdere eller arten af dens metoder blev alment kendt, ville yderligtgående grupper og personer kunne beskytte sig mod overvågning. PET fulgte derfor nøje forskergruppernes arbejde med efterretningstjenesterne. Ifølge PET's oplysninger var forskergrupperne optaget af at afsløre tjenestens personale, således at DDV kunne beskytte sig mod "stikkere" og "provokatører" under demonstrationerne. I april 1969 overvågede PET et offentligt møde arrangeret af DDV og den kommunistiske frontorganisation Foreningen af Demokratiske Jurister om "den demokratiske politistat". Fra en kilde modtog PET lister med navnene på 29 personer, der var involveret i arrangementet,⁴⁵² og den udsendte PET-medarbejder hæftede sig ved, at der var udstillet en række fotos af navngivne politifolk, heriblandt PET's chef Arne Nielsen.⁴⁵³ Det fremgik af flere indberetninger, at lederen af forskergrupperne havde specialiseret sig i at identificere efterretningsfolk og provokatører,⁴⁵⁴ og at der under demonstrationerne blev oprettet særlige grupper, hvis opgave var at udpege civile politifolk, så de kunne blive fotograferet og fjernet.⁴⁵⁵ I oktober 1971 konstaterede PET, at en person med tilknytning til forskergruppen og en uidentificeret mand iagttog PET's personale, da det ved fyraftenstid forlod kontorerne.⁴⁵⁶ Forskergrupperne holdt i begyndelsen deres viden om efterretnings-tjenesterne tæt ind til kroppen. På DDV's landskonference i februar 1970 lod lederen af forskergruppen de forsamlede forstå, at man lå inde med oplysninger om både FE og PET, men han afviste at delagtiggøre tilhørerne i sin viden, idet det ikke var det rette forum til at afsløre den slags ting.⁴⁵⁷ En af PET's kilder, der havde sin gang i Grønnegade, opdagede en planche over politiets opbygning, men det viste sig at være svært at få adgang til den, så den kunne fotograferes.⁴⁵⁸ Senere offentliggjorde forskergrupperne deres viden om efterretningstjenesterne i en række kritiske publikationer.⁴⁵⁹

Forskergruppernes forsøg på at kortlægge CIA's virksomhed i Danmark tiltrak sig også PET's interesse. I januar 1976 udarbejdedes en indberetning om, at

452 PET, emnesag: Notits, 18. april 1969.

453 PET, emnesag: Notits, 16. maj 1969.

454 PET, emnesag: Notits, 26. august 1971.

455 PET, emnesag: Notits, 11. november 1969.

456 PET, personsag: Notits, 1. november 1971.

457 PET, emnesag: Notits, 12. februar 1970.

458 PET, emnesag: Notits, 13. juli 1971; PET, emnesag: Notits, 17. august 1971.

459 Mads Nissen Styrk, Poul Smidt m.fl., *Efterretningstjeneste på udflugt*; Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under dække*; Erik Jensen, *De hemmelige tjenester*.

en DR-journalist havde fået materiale fra en person med tilknytning til forskergruppen, som skulle anvendes til en tv-udsendelse om den amerikanske efterretningstjeneste. PET betegnede noget overdramatisk den pågældende journalists forhold til Dokumentationsgruppen som en ”hvilende kontakt”, idet han kun henvendte sig, når han havde brug for oplysninger.⁴⁶⁰ Ifølge denne definition kunne de fleste journalistiske kilder betegnes konspiratorisk som ”hvilende kontakter”. Senere samme år indsamlede PET deltagerlister og materiale fra en række DDV-seminarer om ”højredrejningen”. Ifølge en af PET’s kilder havde deltagerne især beskæftiget sig med CIA’s aktiviteter i Danmark, og aktivisterne havde udfærdiget en navneliste over 58 personer, som angiveligt skulle have arbejdet for den amerikanske efterretningstjeneste. Formålet med listen var at fastslå, om nogen af de nævnte havde forsøgt at infiltrere den danske venstrefløj.⁴⁶¹ Samtidig kom PET på sporet af, at aktivister fra Dokumentationsgruppen havde afsløret, at CIA havde aflyttet den sydvietnamesiske befrielsesbevægelses informationskontor i København.⁴⁶² Så sent som i 1988 noterede PET, at Dokumentationsgruppen i et venstrefløjsblad havde afsløret navnene på to af CIA’s daværende agenter på den amerikanske ambassade.⁴⁶³

Endelig synes forskergrupperne i et vist omfang at have ført kartoteker over venstrefløjens politiske modstandere. Ifølge en PET-kilde skulle en forhenværende trotskist have overtaget et omfangsrigt kartotek over højreorienterede personer fra en tidligere spaniensfrivillig. Den forhenværende trotskist samarbejdede med lederen af DDV’s forskergruppe samt et medlem af Amager Vietnamkomité, men samtidig indsamlede den tidligere trotskist oplysninger om de to aktivister og deres omgangskredse, idet han havde mistanke om, at deres eksklusion fra DKP var en falsk manøvre.⁴⁶⁴ Ifølge en pressekontakt skulle en person med forbindelse til *Vietnam-Solidaritet* angiveligt have udtalt, at man førte kartoteker over borgerlige journalister og pressefotografer.⁴⁶⁵ Endelig synes forskergrupperne også at have varetaget visse kontraspionageopgaver. Grupperne undersøgte således nye medlemmers forhold for at kunne forhindre eventuelle forsøg på infiltration.⁴⁶⁶

460 PET, emnesag: Notits, 9. januar 1976.

461 PET, emnesag: Notitser, 17. august og 24. november 1976.

462 PET, emnesag: Notits, 24. november 1976. Dokumentationsgruppens afsløring af CIA-operationen blev offentliggjort i Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under dække*, s. 138-150.

463 PET, emnesag: Notits, 27. januar 1989.

464 PET, personsag: Ekstrakt af PET-notits af 7. august 1969.

465 PET, emnesag: Notits, 24. februar 1970.

466 PET, emnesag: Notits, 20. februar 1970.

Forskergruppernes virksomhed vakte også interesse hos PET's udenlandske samarbejdspartnere. Efter Kejsergade-sagen gjorde en udenlandsk efterretningstjeneste opmærksom på, at man var interesseret i beviser for den sovjetiske efterretningstjeneste og kommunisternes subversive operationer mod NATO og deres manipulationer af studenterprotesterne. Man anmodede derfor om de personlige data på to danske statsborgere, så man kunne "supplere registrene".⁴⁶⁷ Det må betyde, at det var praksis for denne tjeneste at registrere danske statsborgere, der var af efterretningsmæssig interesse. I sit svar karakteriserede PET de to som henholdsvis trotskist og VS'er, idet PET beskrev de to personers aktiviteter under et internationalt anti-NATO møde i Amsterdam.⁴⁶⁸ I februar 1978 anmodede en anden udenlandsk efterretningstjeneste med henvisning til, at forlaget Demos snart ville udgive en bog, der bl.a. ville behandle CIA's aktiviteter i Danmark, om oplysninger om lederen og bestyrelsen for forlaget: "Vi ville være taknemmelig for enhver oplysning, De måtte være i besiddelse af vedrørende DEMOS."⁴⁶⁹ Det fremgår ikke, hvad PET svarede. I januar 1981 afslørede Ekstra Bladet identiteten på CIA's Station Chief i Danmark.⁴⁷⁰ PET udarbejdede og videregav i den forbindelse til udenlandske efterretningstjenester oversigter over to danske aktivisters politiske virksomhed. Det fremgik bl.a. af redegørelsen, at en af aktivisterne i 1957 havde haft personlig kontakt til en sovjetisk diplomat, at han i 1959-60 havde været på skolingskursus i Sovjetunionen, at han havde udleveret fotos af politifolk og højreorienterede til DDR, og at han havde indsamlet oplysninger om amerikanske firmaer og CIA.⁴⁷¹ Rapporten om den anden aktivist opregnede den pågældendes involvering i Vietnambevægelsen, hans agitation imod NATO og CIA og hans kontakt til den nordkoreanske ambassade.⁴⁷²

Det fremgår således af PET's kortlægning af DDV's forskergrupper, at de som led i den antiimperialistiske kamp udførte flere opgaver: De afslørede militære anlæg og rustningsindustrien i agitationen mod NATO; indsamlede oplysninger

467 PET, emnesag: Udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 29. januar 1970.

468 PET, emnesag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 26. februar 1970.

469 PET, emnesag: Udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 10. februar 1978. Bogen var Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under Dække*, der handlede om samspejlet mellem NATO, efterretningstjenesterne og højrefløjen, og som byggede på de indsamlede oplysninger i forskergruppernes arkiver. PET, emnesag: Notits, 23. november 1978.

470 Jakob Andersen, "CIA's chef i Danmark", *Ekstra Bladet*, 28. januar 1981.

471 PET, personsag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 10. marts 1981.

472 PET, personsag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 10. marts 1981, og til anden udenlandsk efterretningstjeneste, 15. april 1981.

om amerikanske firmaer som grundlag for aktioner mod dem; afslørede PET og CIA's virksomhed i Danmark for at bekæmpe deres forsøg på at overvåge og infiltrere venstrefløjen og registrerede politiske modstandere, bl.a. for at sikre DDV's interne sikkerhed. Forskergrupperne synes primært at have indsamlet oplysninger fra åbne kilder (aviser, tidsskrifter mm.), og kun i et enkelt tilfælde – Kejsergade-sagen – synes DDV at have røbet klassificerede oplysninger. Dette støttes af, at da PET gennem sine kilder kom i besiddelse af kopier af Amager Vietnamkomité og Dokumentationsgruppens registreringsnøgler, viste det sig, at det primært drejede sig om arkiver med avisudklip.⁴⁷³ To andre kartoteksskabe indeholdt oplysninger om forskergruppernes kontakter på arbejdspladserne og en billedsamling.⁴⁷⁴ Da Dokumentationsgruppen i 1975 forsøgte at udsende et nyhedsbrev til venstrefløjen blev det en eklatant fiasko. Årsagen var, at det udelukkende bestod af fotokopier af nogle af de mange avis- og tidsskriftsartikler, som gruppen gennem årene havde indsamlet, klippet ud og arkiveret.⁴⁷⁵ Spørgsmålet er imidlertid, om forskergruppernes arkiver havde en anden funktion, og om oplysninger herfra blev videregivet til fjendtlige efterretningstjenester.

Spionage til fordel for Warszawapagten?

Den 31. maj 1968 udarbejdede to PET-medarbejdere en notits på baggrund af nogle kildeoplysninger. Ifølge oplysningerne havde den trotskistiske inderkreds gennem den seneste tid holdt en række møder med Amager Vietnamkomité, hvor man havde drøftet en fotosamling. Denne fotosamling bestod dels af fotos af civilklædte politifolk, taget under den senere tids demonstrationer, dels af højreorienterede personer, der var blevet fotograferet i forbindelse med deres møder. Formålet med samlingen var dobbelt. For det første at aktivisterne kunne forsvare sig mod politiets mulige forsøg på at infiltrere demonstrationer og venstreorienterede grupperinger. For det andet var det et formål med fotosamlingen at overdrage denne samt medfølgende personoplysninger om højreorienterede personer til den sovjetiske ambassade. Det var kildens indtryk, at det var en opgave, der var blevet pålagt en navngiven DKP'er af DKP. Enkelte fotografier af de højreorienterede personer skulle på lignende vis være blevet videregivet

473 PET, emnesag: Notits, 7. januar 1972; PET, emnesag: Notits, 12. maj 1975.

474 PET, emnesag: Notits, 14. april 1970.

475 PET, emnesag: Notitser, 20. marts 1975, 19. september 1975 og 26. april 1976.

til forbindelser i DDR: ”Hensigten med at videregive fotos af højreorienterede personer til som nævnt Østtyskland er, at visse myndigheder der evt. kan forøve repressalier mod den pgl., såfremt han som turist gæster landet.”⁴⁷⁶

Det er vanskeligt at vurdere troværdigheden af disse oplysninger, bl.a. fordi PET aldrig forfulgte sagen. Baggrunden var, at PET i midten af juni 1968 udfærdigede et udkast til en anmodning om dommerkendelse til telefonaflytning af den pågældende DKP'er. Anmodningen kom tilbage fra jurist Hans Toft-Nielsen med følgende påtegning: ”Beklager den kan desværre ikke bære en telefonkendelse.”⁴⁷⁷ Derefter synes PET ikke at have gjort mere for at af- eller bekræfte indholdet af oplysningerne. Der er imidlertid flere forhold ved indberetningen, der synes at bestyrke dens oplysninger. Indberetningen refererer således en af PET's kilder for at have oplyst, ”at der fra LAND & FOLK's bygning blev foretaget fotografering af deltagerne i Demokratisk Alliances landsmøde fra tid tilbage, da møderne blev afholdt i Håndværkerforeningens lokaler i Dr. Tværgade.”⁴⁷⁸ Det bekræfter, at kilden har haft et godt kendskab til fotosamlingen, for i 1978 blev der offentliggjort et billede, der passer på beskrivelsen. Det viser tre personer, heriblandt Henning Jensen og Leif Bonde Pedersen, da de i 1964 var på vej ind til Demokratisk Alliances landsmøde.⁴⁷⁹ Kommissionens undersøgelser har vist, at billedet med stor sandsynlighed viser indgangsdøren til Håndværkerforeningen i Moltkes Palæ, Dronningens Tværgade 2A, der ligger lige over for det nuværende Hotel Phoenix, det tidligere Land og Folks hus. Det indikerer også, at der var en forbindelse mellem DKP's ledelse og den navngivne DKP'er, da det ikke var alle og enhver, der havde mulighed for at tage fotografier fra partihuset. Ifølge PET's kilde var fotografen den nævnte DKP'er. Det hører desuden med til vurderingen af historiens troværdighed, at denne PET-medarbejder har betegnet kilden, som ”en god kilde”.⁴⁸⁰ Der er således flere af kildens oplysninger, som kan bekræftes fra anden side, hvilket støtter pågældendes troværdighed.

Ifølge en række meddelelser fra PET's kilder havde fremtrædende personer i DDV tætte forbindelser til DDR, der støttede deres Vietnamaktiviteter. Ved flere lejligheder skulle en fremtrædende demonstrant, der også var DKP'er, således have udtalt, at DDV modtog ”en ikke ringe ideologisk støtte” fra DDR i form af

476 PET, personsag: Notits, 31. maj 1968. PET, emnesag: Notits, 10. april 1969.

477 PET, emnesag: Notits, (bilag 21), notits, 17. juni 1968.

478 PET, personsag: Notits, 31. maj 1968.

479 Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under dække*, s. 133.

480 Kommissionens arkiv, RB: 21. maj 2002.

forskelligt trykt materiale som billeder, pjecer, emblemer, plakater og bøger.⁴⁸¹ I juli 1970 besøgte pågældende DDR for at forhandle om leverancer af propagandamateriale og, som en af PET's kilder refererede ham for at tilføje, ”foretage andre forretninger”.⁴⁸² I september 1972 rejste en delegation på tre repræsentanter fra DDV's internationale udvalg til DDR, hvor de skulle afhente mere materiale og tage kontakt med Den afro-asiatiske Solidaritetskomité, der var støttet af det kommunistiske regime: ”Det forventes, at delegationen vil modtage et ikke nærmere angivet pengebeløb fra Den afro-asiatiske Solidaritetskomité i DDR under opholdet.”⁴⁸³ PET foretog tilsyneladende ikke en nærmere efterforskning af DDV's kontakter til DDR for at fastslå, om bevægelsen modtog direkte økonomisk støtte. Det forekommer imidlertid klart ud fra det bevarede kildemateriale, at DDV fik betalt en del af sit propagandamateriale af DDR.⁴⁸⁴

I 2001 modtog PET via den såkaldte Gauck-kommission oplysninger fra de tyske Stasi-arkiver omhandlende en navngiven Vietnamaktivists mulige efterretningsvirksomhed til fordel for DDR. Det fremgår, at pågældende blev registreret af MfS/HVA (STASI) i 1973, at han havde et dæknavn og en føringsofficer. Forbindelsen mellem aktivisten og østtyske myndigheder bestod frem til udgangen af 1987. Ifølge oplysninger i Stasis akter var østtyskerne især interesseret i de oplysninger, pågældende kunne give om dansk indenrigspolitik, især om DKP, SF og VS. Desuden var MfS/HVA interesseret i oplysninger om Chiles kommunistparti, maoistiske organisationer i Danmark, Jyllandskomiteén imod NATO, militær forskning i Danmark samt De Danske Vietnamkomitéer.⁴⁸⁵

På baggrund af disse oplysninger foretog PET i 2002 en afhøring af den pågældende, hvor han blev konfronteret med de ovenfor anførte oplysninger. Ifølge PET's afhøringsrapport benægtede han indledningsvist ethvert samarbejde med MfS/HVA eller andre ”efterretningsorganer”. På et tidspunkt under afhøringen måtte han imidlertid ved en ”efterrationalisering” konstatere, at nogle af de personer, som han ”havde haft omgang med, må have haft en eller anden form for forbindelse til MfS”, hvilket muligt kunne forklare, hvorfor han gentagne gange

481 PET, emnesag: Notits, 11. november 1969. PET, emnesag: Notits, 19. marts 1970.

482 PET, emnesag: Notits, 30. juni 1970.

483 PET, emnesag: Notits, 19. september 1972; PET, emnesag: Notits, 12. juli 1972.

484 Det skal dog bemærkes, at DDV ikke fik alt gratis fra DDR. I 1972 betalte DDV's indsamling Giro 1616 således 380,25 kr. for indkøb af plakater fra DDR. PET, emnesag: Notits, 11. april 1972.

485 Skrivelse fra Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik, 2. august 2001 vedlagt bilag; PET, personsag: Afhøringsrapport, 10. september 2002, kontinueret 18. november 2002.

blev nævnt i Stasis arkiver. Pågældende forklarede derpå, at han havde været særdeles aktiv i den danske Vietnambevægelse fra 1964 indtil Vietnamkrigens afslutning, og at han i den sammenhæng havde haft et ”meget tæt” samarbejde med en anden navngiven Vietnamaktivist foruden tætte kontakter til en nordvietnamesisk organisation i Østberlin. I tilslutning til splittelsen af DDV i 1972 var samarbejdet mellem de to imidlertid ophørt.

Af MfS/HVA's akter fremgår det, at den pågældende havde overdraget østtyske myndigheder oplysninger om ”politiske tiltag fra diverse partier m.m.”. Konfronteret med disse oplysninger svarede han, at det var korrekt, at han under sine besøg i DDR løbende havde medbragt ”diverse åbent materiale til samtalepartnere i DDR”, ligesom han havde hjembragt materiale fra DDR til Danmark. Det rejser spørgsmålet, om de af den pågældende medbragte oplysninger skete på opfordring fra Stasi. Herom hedder det i afhøringsrapporten: ”[-] følte dog ikke, at der – på vegne af f.eks. MfS – havde været stillet direkte spørgsmål e.a., men at de ”såkaldte oplysninger” var faldet naturligt i åbne fora.”⁴⁸⁶ Han erkendte med andre ord at have leveret oplysninger om danske forhold til MfS/HVA. Afslutningsvis konkluderede han imidlertid, at han aldrig havde samarbejdet med MfS/HVA eller andre fjendtlige efterretningsorganisationer, at han ikke havde underskrevet nogen form for samarbejds erklæring eller mundtligt lovet at samarbejde med nogen efterretningsorganisation. I det omfang han havde medbragt oplysninger til DDR, var det aldrig sket på opfordring, og han havde aldrig modtaget penge for oplysningerne. Overhovedet afviste han enhver form for agentvirksomhed for DDR.⁴⁸⁷ PET stoppede efterforskningen af den pågældende i 2002 antagelig på grund af, at sagen var forældet, men tilbage står, at han gennem en 15-årig periode havde været i kontakt med østtyske myndigheder, til hvem han blandt andet havde udleveret oplysninger om danske politiske miljøer.

Uanset arten af forbindelserne mellem en del af personkredsen bag DDV og MfS, havde de to parter en fælles interesse i afsløringen af CIA-agenter. Mens forskergrupperne overvågede og flere gange offentliggjorde identiteten på CIA's folk i Danmark,⁴⁸⁸ stod den østtyske tjeneste bag en succesfuld desinformationskampagne vendt mod CIA i Europa i disse år. Ifølge den vesttyske efterretningstjeneste blev løsbladssamlingen *CIA von A-Z*, der navngav en række af CIA's medar-

486 PET, personsag: Afhøringsrapport, 10. september 2002, kontinueret 18. november 2002.

487 Ibid.

488 F.eks. i Erik Jensen og Petter Sommerfelt, *Under dække*, s. 146-150; Vietnam War on Danish Soil, *CovertAction Information Bulletin*, No. 5, July-August 1979, s. 10-14.

bejdere, trykt i DDR og smuglet ind i Forbundsrepublikken af betroede agenter fra det østtyske kommunistparti, SED. Her blev de udsuglede eksemplarer lagt i postkasser, adresserede til fremtrædende personligheder, journalister og avis-redaktioner i den vestlige verden. Som udgiver af materialet var opført en forening i Karlsruhe, der i virkeligheden var et dække for SED's agitationscenter.⁴⁸⁹ Forskergrupperne kan således have haft en interesse i at opretholde kontakt til og eventuelt udveksle oplysninger med den østtyske og/eller sovjetiske tjeneste.

Der findes et veldokumenteret eksempel på, at en østlig efterretningstjeneste forsøgte at hverve et ledende medlem af DDV. Ifølge den afhoppede KGB-officer Oleg Gordijevskij forsøgte KGB-officer ved residenturet i København, Albert Aleksejevitj Mironov, i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne at rekruttere en person som agent for den sovjetiske tjeneste. Den pågældende, der fik tildelt dæknavnet "Clyde", var ifølge Gordijevskij både interesseret og villig til at lade sig hverve, men da han trods Mironovs overtalelsesforsøg insisterede på at melde sig ind i DKP, afbrød KGB kontakten med ham, idet man havde en stående ordre om ikke at rekruttere partimedlemmer.⁴⁹⁰ Den pågældende var ellers et lovende emne, idet han tidligere tilhørte de danske trotskisters inderkreds og DDV's landsledelse. Han meldte sig ind i DKP i 1971.⁴⁹¹ Eksemplet viser således både, at østlige efterretningstjenester var interesseret i at hverve ledende medlemmer af DDV, og at de ikke måtte være partimedlemmer. Det er derfor et interessant sammenfald, at to kendte DKP'ere blev ekskluderet fra DKP omkring årsskiftet 1968/69, da de tilsluttede sig den mere militante fløj af Vietnambevægelsen i DDV. Der foreligger derfor den mulighed, at de pågældende kan være blevet kontaktet af enten den østtyske eller sovjetiske efterretningstjeneste efter deres eksklusion, selvom det skal understreges, at der ikke findes noget belæg for en sådan påstand.

International Information Center: Vietnambevægelsens internationale center

PET fulgte forskergruppernes kontakter med lignende grupper i udlandet. I begyndelsen af maj 1970 modtog tjenesten oplysninger fra en kilde om, at det var

489 PET, emnesag: Fra udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 10. januar 1972.

490 PET, personsag: Notits, 10. februar 1986. Kort vedrørende navngiven person. Notits, 30. september 2002.

491 PET, personsag: Notits, 25. maj 1971.

blevet besluttet på Stockholm-konferencen om Vietnam, som var blevet afholdt i dagene den 28.-30. marts, at oprette et International Information Center (IIC). Centeret, der blev underlagt DDV's forskergrupper og i første omgang fik kontorer i Grønnegade 37, havde som opgave at indsamle oplysninger om det militærindustrielle kompleks og de multinationale koncerner. PET synes især at have været optaget af muligheden for, at disse oplysninger kunne bruges til at koordinere Vietnambevægelsernes aktioner mod amerikanske firmaer i de forskellige lande. Aktionen mod Honeywell, der fulgte kort tid efter oprettelsen af IIC, blev anset for det første eksempel på en sådan internationalt koordineret aktion.⁴⁹²

PET søgte i den efterfølgende tid at kortlægge IIC's aktiviteter, hovedsageligt ved hjælp af en kilde, der hyppigt opholdt sig i DDV's lokaler. Kilden synes mere eller mindre konsekvent at have fremstillet IIC's aktiviteter i det værst tænkelige lys. I sommeren 1971 flyttede IIC sammen med forlaget Demos og Dokumentationsgruppen til nye lokaler i Ny Adelgade. Ifølge kilden forsøgte aktivisterne at hemmeligholde lejlighedens eksistens, og der blev ført nøje kontrol med udleveringen af nøgler (lokalernes eksistens var dog ikke mere hemmelig, end at IIC havde en navneplade på døren).⁴⁹³ Kilden oplyste også, at IIC havde 21 medlemmer, at man havde kontakter til lignende grupper i en lang række lande, og at man bl.a. abonnerede på forskellige militære tidsskrifter ("Det foreligger ikke klarlagt om bladene holdes via "stråmænd"", hed det i en indberetning).⁴⁹⁴ Kilden underrettede også PET om IIC's registreringssystem, og det blev tilføjet, at "fortegnelsen giver ikke svar på, til hvad det indsamlede materiale skal bruges, og hvorfor De danske Vietnamkomitéer med sådan iver har givet sig i kast med opgaverne."⁴⁹⁵ Men allerede dagen efter fremskaffede kilden en fotokopi af et brev, som IIC havde sendt til sine internationale kontakter, og som tydede på, at Centerets aktiviteter måske alligevel ikke var så fordækte. Det fremgik af brevet, at de oplysninger, som IIC indsamlede og registrerede, stod til rådighed for antiimperialistiske grupper og til at koordinere deres aktioner.⁴⁹⁶ PET hæftede sig især ved, at IIC indsamlede oplysninger om politiet og efterretningstjenesterne,⁴⁹⁷ og kilden meddelte efter et besøg i lokalerne, at IIC opbevarede plancher over po-

492 PET, emnesag: Notits, 4. maj 1970.

493 PET, emnesag: Notitser, 16. august og 13. september 1971.

494 PET, emnesag: Notitser, 19. og 25. oktober 1971.

495 PET, emnesag: Notits, 26. oktober 1971.

496 PET, emnesag: Notits, 27. oktober 1971.

497 PET, emnesag: Notits, januar 1976.

litiets opstilling ved demonstrationer foran den amerikanske ambassade samt plancher med oplysninger om PET og hjemmeværnskompagnier.⁴⁹⁸ I forbindelse med kortlægningen fremskaffede kilden endvidere fuldstændige kopier af IIC's abonnent- og postlister.⁴⁹⁹

Kildens personlige modvilje mod IIC's virksomhed kom tydeligt til udtryk i en indberetning fra den 20. december 1971 udarbejdet af en PET-medarbejder. I forbindelse med, at kilden udleverede en række fotografier af IIC's lokaler, der bl.a. viste planchen over politiets opbygning, beskrev PET-medarbejderen IIC's angivelige forsøg på at indsamle hemmelige oplysninger og henviste til de tidligere modtagne oplysninger om, at finmekanikeren fra Søværnets Televæsen skulle have videregivet oplysninger om søværnets kommunikationssystem til DDV:

”Kilden har ved flere lejligheder udtalt, at han finder det besynderligt, at en gruppe aktivister beskæftiget i IIC uhindret kan få lov til at udfolde en så omfangsrig aktivitet med hensyn til at indsamle oplysninger om kort sagt samtlige statsfunktioner, uden at der bliver skredet ind imod det, da det efter hans opfattelse tangerer ulovlig efterretningsvirksomhed, det IIC beskæftiger sig med.”

Ifølge kilden var indsamlingen af oplysninger fra åbne kilder kun et dække, ”hvorimod betydningsfulde oplysninger fremskaffes ad mere eller mindre illegal vej.”⁵⁰⁰ Som det bemærkes, var PET's kilde kun i stand til at henvise til et enkelt konkret eksempel på indhentning af hemmelige oplysninger (sagen om finmekanikeren), og kilden synes at have haft den opfattelse, at alene en systematisk indsamling af oplysninger om den danske statsmagt ”tangerede” ulovlig efterretningsvirksomhed. IIC synes i øvrigt med tiden at have ophørt med at fungere som en selvstændig enhed, og den bestod i 1975 kun som Dokumentationsgruppens forbindelse til udenlandske kontakter.⁵⁰¹

Oprettelsen af IIC betød samtidig, at PET's udenlandske samarbejdspartnere begyndte at interessere sig for IIC og dermed forskergruppernes aktiviteter. Kort efter vedtagelsen på Stockholm-konferencen bad en udenlandsk efterretnings-tjeneste om ”enhver oplysning”, som PET måtte ligge inde med, vedrørende IIC's

498 PET, emnesag: Notits, 26. oktober 1971.

499 PET, emnesag: Notits, 14. januar 1972.

500 PET, emnesag: Notits, 20. december 1971.

501 PET, emnesag: Notits, 7. maj 1975.

oprettelse, organisation, lokalitet og hovedmænd.⁵⁰² PET svarede med at videregive kopier af Stockholm-konferencens dokumenter og en beskrivelse af de seneste aktioner mod visse udenlandske firmaer, som det blev antaget var et led i en international kampagne.⁵⁰³ PET meddelte en anden udenlandsk efterretningstjeneste, at hærværksaktionerne måtte ansues som en del af DDV og IIC's anti-imperialistiske indsats, idet PET samtidig identificerede tre ledende personer i IIC's arbejde.⁵⁰⁴ En tredje udenlandsk efterretningstjeneste var særligt interesseret i, hvorvidt statsborgere eller organisationer fra det pågældende land havde forbindelse til IIC.⁵⁰⁵ PET udleverede i den forbindelse personoplysninger på en udenlandsk statsborger, der var ansat ved IIC.⁵⁰⁶ PET videregav endvidere fortegnelser over IIC's udenlandske kontakter til yderligere en lang række vestlige efterretningstjenester.⁵⁰⁷ I 1973 udvekslede PET oplysninger med en nordisk efterretningstjeneste, efter at et venstreorienteret blad havde afsløret eksistensen af den hidtil hemmelige svenske efterretningstjeneste Informations Bureauet (IB). PET videregav oplysninger om flere navngivne danskere.⁵⁰⁸

I øvrigt viser PET's svar på udenlandske efterretningstjenesters henvendelser, at den danske tjeneste ikke havde godtaget den ovenfor omtalte kildes påstande om ulovlig efterretningsvirksomhed. I november 1971 udleverede PET til en række samarbejdspartnere fotokopier af noget IIC-materiale, der var fremskaffet ved hjælp af det, der omtaltes som en ”yderst sårbar kilde”. PET betegnede IIC's arbejde som ”systematisk forskning”, der blev udført af ”21 veluddannede personer”, men det blev understreget, at de indsamlede oplysninger blev fremskaffet ”gennem åbne kilder” såsom håndbøger og tidsskrifter.⁵⁰⁹ Kort efter orienterede PET i lignende vendinger NATO Special Committee om IIC's virksomhed.⁵¹⁰ Der er således intet, der tyder på, at PET fandt faste holdepunkter for den opfattelse,

502 PET, emnesag: Udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 4. maj 1970.

503 PET, emnesag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 14. maj 1970.

504 PET, emnesag: Udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 31. juli 1970; PET udenlandsk efterretningstjeneste, 10. august 1970.

505 PET, emnesag: Udenlandsk efterretningstjeneste til PET, 26. februar 1971.

506 PET, emnesag: PET til udenlandsk efterretningstjeneste, 21. juli 1972.

507 PET, emnesag: PET til seks udenlandske efterretningstjenester, 13. januar 1972; PET, emnesag: PET til fem udenlandske efterretningstjenester, 1. februar 1972.

508 PET, personsag: Notitser, 6., 15. november og 17. december 1973.

509 PET, emnesag: PET til tre udenlandske efterretningstjenester, 8. november 1971.

510 NATO Special Committee. Half-Yearly Review of Subversive and Intelligence Activities. Note by the Danish Delegation, 8th. February 1972.

at IIC skulle være mere end et center for indsamling og distribution af alment tilgængelige oplysninger til den internationale antiimperialistiske bevægelse.

PET's registrering af medlemmerne af Dokumentationsgruppen og IIC

PET var hele tiden interesseret i at identificere medlemmerne af DDV's forskergrupper, men det var først efter nogle år, at tjenesten begyndte systematisk at registrere medlemmerne. I 1969 opstillede PET en liste med navnene på 15 personer, der var medlemmer af de seks forskergrupper (CIA, Dansk virksomhed i den 3. verden, Den danske U-landshjælp, Amerikansk økonomisk indflydelse i Danmark, Den danske statsmagt og ABC-krigsførelse). Otte var tidligere registreret, tre var ukendte og fire var uidentificerede.⁵¹¹ De sidste tre ukendte blev ikke registreret, hvilket tyder på, at man i 1969 ikke registrerede alene på grundlag af medlemskab af forskergrupperne. Dette forhold ændrede sig først flere år senere. I december 1975 udarbejdede PET en fortegnelse over de daværende 24 medlemmer af DDV's Dokumentationsgruppe. Medlemmerne var opdelt i kategorier efter deres betydning: fire var klassificeret som "top-figurer", tretten som "betydningsfulde medlemmer", tre som "kommende kræfter" og fire som passive medlemmer. Ti af personerne på listen var registreret, fem var ukendte og ni uidentificerede.⁵¹² Den 2. juni 1976 blev det bemærket med henvisning til listen, at siden "de hidtil ikke-registrerede personer nu skal registreres", havde PET indsamlet de fulde generalia vedrørende de ukendte medlemmer.⁵¹³ Det vides ikke, hvorfor det i juni 1976 blev besluttet at registrere medlemmerne af Dokumentationsgruppen.

Også aktivisterne fra IIC blev registreret. I juni 1972 opstillede PET en liste over de seks medarbejdere ved IIC. Kun to var registreret, mens de fire var ukendte.⁵¹⁴ Det fik PET til at tage registreringsspørgsmålet op, idet man henviste til, at gerningsmændene bag de nylige brandattentater mod Honeywell og Avis sandsynligvis skulle søges i kredsen omkring DDV og IIC. Tidligere havde der ikke eksisteret noget problem, idet alle personer, der havde tilknytning til DDV og IIC, havde været kendte og registrerede, hvilket altså ikke mere var tilfældet:

511 PET, emnesag: Notits, 22. oktober 1969.

512 PET, emnesag: Notitser, 2. december 1975 og 29. marts 1976.

513 PET, emnesag: Notits, 2. juni 1976.

514 PET, emnesag: Notits, 26. juni 1972.

”Spørgsmålet er nu, om disse 4 hidtil ukendte personer kan registreres alene på grund af deres medarbejderskab ved IIC?”⁵¹⁵

Den 8. august 1972 besluttede Jørn Bro, at ”samtlige ukendte medarbejdere” ved IIC skulle registreres med henvisning til, at IIC bl.a. havde kontakter i DDR og Cuba.⁵¹⁶ Som sådan valgte man fra PET’s side at registrere IIC-medlemmerne på grundlag af Østkontakter, men ikke på grund af deres formodede involvering i uro.⁵¹⁷ Det fremgik af en notits fra det følgende år, at IIC nu havde beskæftiget seks personer, der alle var registreret i PET. En grafiker, der havde tilrettelagt en systemkritisk fremstilling, blev ved samme lejlighed registreret.⁵¹⁸

DDV 1972-1976: Splittelse og opløsning

Fra begyndelsen af 1972 var DDV præget af intern splittelse og opløsningstendenser. Årsagen var, at USA var ved at afvikle sit engagement i krigen, og at den danske regering i 1971 havde anerkendt Nordvietnam. Året efter støttede den danske regering under statsminister Anker Jørgensen afholdelsen af Den Internationale Undersøgelseskommissions 3. samling i København, hvilket viste, hvor meget der var sket siden Krag-regeringens forsøg på at hindre Russell-tribunalet i 1967. Udviklingen betød imidlertid også, at medlemmerne faldt fra DDV, og de tilbageværende aktivister brugte mange kræfter på at diskutere bevægelsens fremtid.⁵¹⁹ PET fulgte dog stadig DDV’s virksomhed, og tjenesten synes især at have været interesseret i at kortlægge de mange nye fraktioner og at identificere tilhængerne.

I februar 1972 rapporterede en kilde, at DDV’s nylige landsledelsesmøde havde været præget af en vis afmatning. Flere afdelinger havde oplyst, at de havde svært ved at gennemføre de planlagte aktiviteter på grund af den faldende tilslutning, og en afdeling, Gladsaxe, havde kun to medlemmer. Flere af deltagerne havde skarpt kritiseret ledelsen af DDV.⁵²⁰ Det så heller ikke for godt ud med

⁵¹⁵ PET, emnesag: Notits, 4. juli 1972.

⁵¹⁶ PET, emnesag: Notits, 8. august 1972.

⁵¹⁷ PET, emnesag: PET til udenlandske efterretningstjenester, 8. november 1971.

⁵¹⁸ PET, emnesag: Notits, 17. oktober 1973.

⁵¹⁹ Johs. Nordentoft og Søren H. Rasmussen, *Kampagnen mod Atomvåben og Vietnambevægelsen 1960-1972*, s. 116-121.

⁵²⁰ PET, emnesag: Notits, 25. februar 1972.

Vietnam-Solidaritet: Bladet havde kun omkring 300 abonnenter, økonomien var stram, og redaktionen var kørt træt.⁵²¹ Utilfredsheden med udviklingen brød ud i lys lue i sommeren 1972. Ifølge en anden kilde kom det frem på landsledelsesmødet i juli, at DDV kun havde 164 medlemmer, at flere af afdelingerne var reelt ophørt med at fungere, at der ingen penge var i kassen, og at der var et bredt ønske om at udskifte sekretariatet. Deltagerne var splittet i spørgsmålet om at iværksætte en underskriftsindsamling imod de amerikanske bombardementer af Nordvietnams diger, og kilden forudså, at DDV formentlig ville blive sprængt i den nærmeste fremtid.⁵²² Den fortsatte uenighed førte til, at der i september blev afholdt et ekstraordinært landsledelsesmøde for at fastlægge retningslinjerne for DDV's arbejde i tiden fremover.⁵²³ På mødet gik bølgerne højt, og PET's kilde rapporterede efterfølgende, at sekretariatet havde mødt stærk kritik af dets manglende indsats, der var stor utilfredshed med det fremlagte regnskab, og flere af aktivisterne var blevet beskyldt for at være kilder for politiet. Udfaldet af mødet blev, at der blev valgt et nyt sekretariat, og man vedtog at fortsætte som "en antiimperialistisk front".⁵²⁴ Mødet synes dog ikke at have løst DDV's problemer, og i dagene efter kunne flere af PET's kilder videregive rygter i miljøet om, at Otto Sand pønsede på at bringe resterne af DDV tilbage til DKP,⁵²⁵ og at Herluf Østergaard havde planer om at sprænge bevægelsen og omdanne den militante fløj til et marxistisk-leninistisk parti.⁵²⁶ DDV's traditionelle Indokina-uge i oktober blev da også af en kilde betegnet som en fiasko: Der var kun få deltagere, og stemningen var præget af mathed.⁵²⁷

Ifølge PET kom det til et endeligt opgør om DDV's fremtidige rolle på landskonferencen den 16.-17. december 1972, hvor den militante fløj med deltagelse af personkredsen bag Amager Vietnamkomité ønskede at omdanne DDV til et egentligt revolutionært parti, mens mere moderate kræfter ønskede, at bevægelsen efter krigens afslutning skulle omorganiseres til en venskabsforening. Da den militante fløj kom i mindretal, forlod den DDV.⁵²⁸ På grundlag af en redegørelse om bruddet, udarbejdet af DDV, beskrev en PET-medarbejder udviklingen

521 PET, emnesag: Notits, 21. januar 1972; PET, emnesag: Notits, 7. februar 1972.

522 PET, emnesag: Notits, 7. august 1972.

523 PET, emnesag: Notits, 8. august 1972.

524 PET, emnesag: Notits, 4. september 1972.

525 PET, emnesag: Notits, 6. september 1972.

526 PET, emnesag: Notits, 7. september 1972.

527 PET, emnesag: Notits, 16. oktober 1972.

528 PET, emnesag: Notits, 19. december 1972.

og opstillede en liste over de 14 medlemmer af landsledelsen, som det var lykkedes at identificere.⁵²⁹ PET fulgte på tæt hold udviklingen hos udbryderne, og i begyndelsen af det nye år oplyste en kilde, at de havde planer om at oprette deres eget arkiv og girokonto. Kilden videregav også navnene på de fem mest engagerede medlemmer foruden et medlem af Amager Vietnamkomité.⁵³⁰ Kort efter konstaterede tjenesten, at udbryderne havde oprettet en konkurrerende organisation, kaldet DDV (Vietnamkomitéerne), der havde vedtaget et antiimperialistisk program, som mest af alt mindede om en videreførelse af DDV's program.⁵³¹ Senere forlød det, at gruppen havde taget navneforandring til Indokinakomitéerne (Forbundet mod Imperialismen),⁵³² og der blev udarbejdet en liste over forretningsudvalgets otte medlemmer.⁵³³ PET interesserede sig også for oplysningen om, at aktivister fra Indokinakomitéerne havde oprettet Komitéen til støtte for antiimperialistiske Flygtninge, som skulle hjælpe desertører fra Portugal og andre imperialistiske lande med at få opholds- og arbejdstilladelse i Danmark.⁵³⁴ Mere alvorligt var det, da en kilde rapporterede, at en fremtrædende aktivist fra den tidligere Indokinakomitéernes Vesterbrogruppe, som nu hed Forbundet mod Imperialismen, under aftjening af sin værnepligt ved Kronens Artilleriregiment, Sjælsmark Kaserne, agiterede for sine politiske synspunkter. En undersøgelse viste imidlertid, at aktivisten ved sin indkaldelse ikke havde søgt at skjule sine politiske tilhørsforhold, og at der således ikke var tale om et forsøg på at infiltrere og undergrave Forsvaret.⁵³⁵

PET havde en enkelt kilde, som holdt PET orienteret om udviklingen i DDV i midten af 1970'erne.⁵³⁶ Ifølge en PET-medarbejder blev kilden anset for "væsentlig".⁵³⁷ En anden kilde videregav i en kort periode i midten af 1970'erne

529 PET, emnesag: Notits, 4. januar 1973. PET orienterede efterfølgende NATO om splittelsen: NATO Special Committee. Half-Yearly Review of Subversive and Intelligence Activities. Note by the Danish Delegation, 1st August 1973.

530 PET, emnesag: Notits, 8. januar 1973.

531 PET, emnesag: Notits, 22. marts 1973.

532 PET, emnesag: Notits, 13. august 1973.

533 PET, emnesag: Notits, 14. december 1973.

534 PET, emnesag: Notits, 9. april 1974.

535 PET, emnesag: Notits, 24. september 1975.

536 PET, kildesag: "Kildeoversigt – Afdeling C-uro" (udateret) med vedlagte opgørelser over kildeudgifter fra august 1974-december 1978.

537 Kommissionens arkiv, RB: 22. maj 2002. Kilden er også omtalt af andre af Kommissionen afhørte vidner; Kommissionens arkiv, RB: 12. juni 2002.

oplysninger om én af komitéerne i tilslutning til Vietnambevægelsen.⁵³⁸ Ifølge en PET-medarbejder blev denne kilde imidlertid ikke anset for at være vigtig.⁵³⁹

Ved Vietnamkrigens afslutning i april 1975 stod det tilbageværende DDV over for spørgsmålet, om organisationen havde en fortsat eksistensberettigelse. Ifølge en af PET's kilder var man efter mange og lange diskussioner kommet frem til et programforslag, ifølge hvilket DDV snarest muligt skulle tage navneforandring og åbent erklære sig som en socialistisk organisation, der skulle bekæmpe det imperialistiske og kapitalistiske system og støtte de nationale befrielsesbevægelser. Programmet var nok udtryk for en radikalisering af bevægelsen; det fremgik bl.a., at det skulle være organisationens mål, "at opbygge en anti-imperialistisk front", at der skulle sættes på skoling og propaganda, og at man skulle tage "aktioner og direkte konfrontationer med statsmagten og dens selvbestaltede, højre-radikale, hjælpetropper med i vor politiske praksis."⁵⁴⁰ Med udgangspunkt i dette udkast blev det vedtaget at omdanne DDV til en antiimperialistisk forening på et socialistisk grundlag.⁵⁴¹ DDV fungerede åbenbart ikke længere som en selvstændig organisation, for en af PET's kilder meddelte, at 300 aktivister fra de gamle konkurrenter DDV, Vietnam 69, Indokinakomitéerne, Gruppe 7 og Indokinaindsamlingen Giro 1616 den 31. januar 1976 havde besluttet at danne en Dansk-vietnamesisk Venskabsforening. PET opstillede en liste over de 24 medlemmer af foreningens hovedbestyrelse.⁵⁴²

Den del af De Danske Vietnamkomitéer, der overlevede længst, var Dokumentationsgruppen og forlaget Demos, som en af PET's kilder løbende rapporterede om. I 1975-76 holdt kilden PET orienteret om Dokumentationsgruppens fejlslagne forsøg på at udgive et tidsskrift, og kilden fremskaffede kopier af skriftet, der blev videregivet til en anden dansk myndighed og en udenlandsk efterretningstjeneste.⁵⁴³ Samtidig vakte det PET's interesse, at to medarbejdere i Demos også var beskæftigede i Danmarks Radio, hvor de angiveligt skulle have benyttet deres stillinger til at promovere det venstreorienterede forlag.⁵⁴⁴ I 1976 meddelte en PET-kilde om stridighederne mellem de ansatte og bestyrelsen af Demos, der-

538 PET, kildesag: "Kildeoversigt – Afdeling C-uro" (udateret) med vedlagte opgørelser over kildeudgifter fra august 1974-december 1978.

539 Kommissionens arkiv, RB: 8. maj 2002; Kommissionens arkiv, RB: 22. maj 2002.

540 PET, emnesag: Notits, 22. oktober 1975.

541 PET, emnesag: Notits, 17. december 1975.

542 PET, emnesag: Notitser, 31. januar og 3. februar 1976.

543 PET, emnesag: Notitser, 20. marts 1975, 19. september 1975 og 26. april 1976.

544 PET, emnesag: Notits, 12. maj 1975.

resulterede i, at medarbejderne forlod forlaget og oprettede Københavns Bogcafé på Kultorvet. I den forbindelse opstillede PET lister over medlemmerne af den gamle bestyrelse, personalet og den nye bestyrelse.⁵⁴⁵ Efter at PET's kilde ophørte sin virksomhed i sidste halvdel af 1970'erne, var PET's overvågning ikke nær så intensiv som tidligere. Således nøjedes tjenesten gennem pressen med at følge Demos' økonomiske vanskeligheder i 1978-79, der endte med, at forlaget erklærede sig konkurs. Det var i den forbindelse PET's vurdering, at Demos nogle år tidligere havde lagt luft til DKP, da "den ortodokse kommunisme var ikke af interesse for den personkreds, som stod bag forlaget og boghandelen..."⁵⁴⁶ PET holdt imidlertid sagerne vedrørende Demos og personkredsen omkring Dokumentationsgruppen åbne, og i 1989 iværksatte tjenesten en intensiv efterforskning af mulige forbindelser til den militante fløj i BZ-miljøet. Undersøgelsen viste, at en del af personkredsen bag Dokumentations-gruppen registrerede højreekstremistiske aktiviteter i Danmark, og at en del af BZ-bevægelsens aktioner blev koordineret med en af personerne bag Dokumentationsgruppen, der ifølge PET udøvede betydelig indflydelse på det venstreekstremistiske miljø.⁵⁴⁷

Konklusion

Fra Vietnambevægelsens opståen i 1965 til 1967/68 anså PET trotskisterne for at være de egentlige initiativtagere og katalysatorer bag bevægelsen, selvom man var opmærksom på, at DKP også var aktiv i forskellige Vietnamkomitéer og demonstrationer. PET's vurdering af trotskisternes farlighed synes dog at have været noget ambivalent: På den ene side var man klar over, at nogle af trotskisterne kunne tænkes at gribe til voldelige midler, hvilket blev dokumenteret med deres involvering i Randersbombesagen i 1965, de mulige attentatplaner mod den amerikanske ambassade samme år og Vietnamdemonstrationen den 21. oktober 1967. På den anden side mente man, at der ofte mere var tale om praleri og reklamenumer end om realistiske planer, når trotskisterne talte om kommende aktioner (Vietnamfrivillige og mortérangreb på ambassaden i 1967). Ifølge PET lå virkningerne af bevægelsens agitation på det mere langsigtede plan: Kravet om, at USA skulle ud af Vietnam, havde i 1967 vundet genklang hos bredere kredse

545 PET, emnesag: Notits, 25. marts 1976, 19. august 1976 og 30. november 1976.

546 PET, emnesag: Notits, 5. maj 1978; endvidere notits, 4. september 1978; notits, 15. juni 1979.

547 PET, personsag: Notits, 8. december 1993.

i befolkningen, og på længere sigt var der en fare for, at befolkningens støtte til NATO ville blive svækket. Det er det generelle indtryk, at PET på grund af sin fokusering på trotskister og DKP i den tidlige periode undervurderede bevægelsens tværpolitiske karakter, ligesom tjenesten i sin vurdering af befolkningens indstilling ikke lagde skjul på, at det var PET's opfattelse, at det var følelser, der styrede meningsdannelsen.

Den korte periode fra 1967 til 1968 var Vietnambevægelsens mest intensive med Russell-tribunalet og demonstrationen den 27. april 1968 som højdepunkterne. Det var PET's overordnede vurdering, at bevægelsen på dette tidspunkt var domineret af DKP: Russell-tribunalet var ifølge PET et klassisk eksempel på en frontorganisation, og de store demonstrationer var styret af Otto Sand, der ifølge PET handlede efter direktiver fra DKP's centralkomité, som havde forhåndskendskab til og godkendte planerne om at angribe politiet og ambassaden. PET synes i denne fase at have overvurderet DKP's rolle, idet Russell-tribunalet nød en så bred og tværpolitisk opbakning, at det er en simplificering at kalde det en kommunistisk frontorganisation, uanset om det modtog en vis økonomisk støtte fra østlandene. Dertil kommer, at påstanden om, at DKP skulle have godkendt brugen af vold, ikke er dokumenteret og ej heller forekommer realistisk, idet partiets linje i Vietnamspørgsmålet var moderat og havde som formål at tiltrække så mange som muligt til den antiamerikanske kamp. Forklaringen er måske, at PET's opfattelse byggede på udsagn fra én eller to kilder, der havde en tendens til at overdrive DKP's indflydelse. I øvrigt fik de voldelige sammenstød i oktober 1967 og april 1968 PET til at overdrive faren for vold ved de efterfølgende demonstrationer, hvilket var forståeligt.

Fra splittelsen af Vietnambevægelsen ved årsskiftet 1968-69 og frem begyndte et nyt trusselsbillede at tage form: DKP sluttede sig sammen med den moderate fløj i Vietnam 69, hvis demonstrationer blev afviklet under fredelige former. PET koncentrerede sig i stedet om den militante fløj i De Danske Vietnamkomitéer, der bestod af aktivister fra "det nye venstre": trotskister, maoister, VS'ere osv. Tjenestens interesse i DDV blev begrundet med, at man frygtede, at aktivisterne ville gribe til ulovlige midler eller vold i forbindelse med de forskellige aktioner, og at forskergrupperne /Dokumentationsgruppen/IIC var involveret i en form for efterretningsvirksomhed vendt mod danske myndigheder, herunder politiet, samt diverse større virksomheder. Efter alt at dømme var PET's mistanke velbegrundet: Flere ledende aktivister var villige til at bruge vold som politisk kampmiddel, når bevægelsen var stærk nok, ulovlige bemalingsaktioner blev koordineret og iværksat hos DDV, og det var formentlig kredse omkring DDV, der stod bag sabotageaktionerne mod amerikanske firmaer. Mens forskergrupperne

fortrinsvis synes at have indsamlet og arkiveret oplysninger fra åbne kilder, tyder en række kildeoplysninger på, at DDV havde kontakter til DDR, og at en del af det indsamlede materiale kan have tilgået USSR og DDR. Der er i den sammenhæng fundet dokumentation for, at fremtrædende DDV'ere skal have været rekrutteret af østlige efterretningstjenester.

Indtil 1968/69 synes PET's overvågning af Vietnambevægelsen ikke at have været særligt intensiv, og tjenesten synes primært at have benyttet sig af kilder, der via deres tilknytning til andre yderligtgående grupperinger kom i kontakt med bevægelsen. Det drejede sig især om kilder inden for det trotskistiske miljø. Ifølge det bevarede materiale synes PET heller ikke at have aflyttet Russell-tribunalet, men en kilde i sekretariatet holdt løbende tjenesten underrettet om udviklingen. Efter oprettelsen af DDV intensiveredes overvågningen, og et antal kilder blev benyttet til at fremskaffe oplysninger. Kilderne gjorde det muligt for PET at fungere som varslingstjeneste for Københavns Politi i forbindelse med kommende demonstrationer og at danne sig et overblik over bevægelsens ideologiske udvikling, planlægningen af ulovlige aktioner og forskergruppernes aktiviteter. Generelt er det indtrykket, at kilderne var velplacerede, og at deres oplysninger var troværdige. Dog havde en af kilderne en tendens til at fremstille forskergruppernes virksomhed som illegal efterretningsaktivitet.

At dømme ud fra det bevarede arkivmateriale overholdt PET de gældende registreringsbestemmelser. Indtil regeringserklæringen i 1968 registreredes et stort antal ledende aktivister: Anmeldere af demonstrationer, talere, kontaktpersoner for Vietnamkomitéer, medlemmer af Koordineringens udvalg, medlemmer af Russell-rådets arbejdsudvalg og anholdte ved uroligheder. Efter regeringserklæringen registreredes kun anholdte ved uroligheder, personer, der havde opfordret til brug af vold, og medlemmerne af IIC og Dokumentationsgruppen. Mens IIC-medlemmerne blev registreret på grundlag af Østkontakter, er det uvist med hvilken begrundelse Dokumentationsgruppens medlemmer blev registreret. I øvrigt brugte PET en del kræfter på at indsamle navne på deltagere i Vietnamaktiviteter, og i flere tilfælde blev der udarbejdet alfabetiske navnelister, som blev lagt på emnesagen.

Det er vanskeligt at vurdere, hvor effektiv PET's indsats over for Vietnambevægelsen var. PET var i flere tilfælde i stand til at videregive oplysninger til Københavns Politi og Justitsministeriet om planlagt uro ved kommende demonstrationer, som i store træk viste sig at holde stik, og i 1972 takkede Udenrigsministeriet PET for at have afværget uroligheder under et NATO-møde. PET hævdede selv, at når det i flere tilfælde ikke kom til voldelige sammenstød, skyldtes det, at PET's advarsler fik politiet til at møde så talstærkt op, at det afskrækkede

uromagerne. Det er umuligt at af- eller bekræfte denne udlægning. En anden forklaring kunne være, at PET's kilder havde overdrevet faren for uro (f.eks. blev der ikke gjort forsøg på at stjæle våben og nedbrænde ambassaden under pinsemarchen 1968, sådan som PET havde forudsagt). Dertil kom, at dele af bevægelsen efter urolighederne i april 1968 tog afstand fra ønskerne om konfrontation med politiet, og at bevægelsen i perioder var præget af træthed og passivitet. Hovedparten af den vold, der forekom i forbindelse med demonstrationerne, synes at have været fremprovokeret af såkaldte uromagere, der ikke havde forbindelse med DDV (f.eks. ved demonstrationen den 15. april 1970).